

IKUSTEKO AHOTSAK

Emakumeen aurkako indarkeriaren lekukotzak,
bidagabekeria normalizatu bat

*enplegua, gizarte inklusioa eta
berdintasuna sustatzeko saila
departamento de empleo,
inclusión social e igualdad*

Editorial koordinazioa: Kamaraka

[Isabel Urkijo Azkarate & Ana Rosa Gómez Moral]

ISBN: 978-84-7752-606-3

Lege gordailua: BI-1693-2016

INDIZEA

HITZAURREA

Emakume ausartak, euren bizitzaren jabe jendarte zintzo batean

Teresa Laespada Martínez 7

AURREKARIAK 13

SARRERA 17

SAIAKERA

Genero indarkeriaren normaltasuna, sinestezina baina benetakoa

Miguel Lorente Acosta 29

LEKUKOTZAK ETA KONTAKIZUNA

Ezkutaketan 73

Musu haiek 75

Matilderen arka 83

Ia 91

Jazarpena 95

Arrivederci 113

Verónica 123

Ez nuen ikusi 131

Abandonatuak 147

Kea 159

Bakardadea 171

Itzala 179

HAUSNARKETAK PRAKTIKOAK

Emakumeak

Lourdes Lorente Diharce 193

Gizonak

Jorge Freudenthal Pascual 205

Gazteak

Lourdes Lorente y Jorge Freudenthal 217

HITZAURREA

Emakume ausartak, euren bizitzaren jabe jendarte zintzo batean

TERESA LAESPADA MARTÍNEZ

*ENPLEGUA, GIZARTE INKLUSIOA ETA BERDINTASUNA
SUSTATZEKO SAILEKO FORU DIPUTATUA*

Gizateriaren Historia gizonezkoen letraz idazten da. Gizonezkoen kontakizunak dira gure gaztetako ikaskuntzan aurki ditzakegunak, bizitza aurreko urte edo mendeetan nolakoa zen azaltzeko orduan. Herrietako boterearen, politikaren, ekonomiaren eta are zientziaren edo artearen kontakizuna gizonen izanak eta gizonen eginek baldintzatzen dute, emakumeak eta beraien ahotsak isilaraziz. Bizitza jokabideen kanpo-agerpenaren arabera kontatzen da, eta horietan gizona izan da erabateko protagonista. Bizitza publikoan nabarmendu diren emakume urriek ez dute izaten euren bizitzari buruzko kon-

takizun atsegina, kontrakoa baizik. Coral Herrerak adierazten duenez, emakumeoi gizonaren askatasuna maitatzen irakatsi digute, eta ez geurea; gizonaren bizitzaren bitartez bizi gara, eta ez geure bizitza biziz; beraien zentzumenekin sentitzen dugu, eta ez geureekin; beraien nahien bidez desiratzen dugu, eta ez geureen bidez.

“Gizonak miresten eta maitatzen ditugu boteretsu diren neurrian; baliabide ekonomikorik eta ondasunik ez daukaten emakumeek gizonak behar dituzte bizirauteko”, azaldu du, era berean, Herrerak. Eta horrenbestez, ikusezinak gara, eta bihotzean bereizkeria itzela daramagu. Amodio erromantiko horrek edo, beste modu batean esateko, erromantizismo patriarkal horrek genero-indarkeria estrukturalen ditu erroak: emakumeok maitasun baldintza gabea, erabatekoa eta gizonen apeten mendekoa eskaintzera bultzatzen gaitu.

Eta gizonak..., beraiek ere berdintasun ezetik maitatzen ikasten dute. Nagusitasunetik maitatzen, emakumeak euren apeta eta gurarien mende jarritz maitatzen. Edo emakumeak babestuz, laztanak eta gordelekua behar dituztelako. Baina..., eta emakumeak bere kasa pentsatzea erabakitzen badu? Libre izan nahia adierazten badu, edo maite ez duen eta barru-barruan berarengandik milaka kilometrora dagoen gizon bati lotuta ez segitzea erabakitzen badu? Orduan, emakume horietako askorentzat izua da ordaina. Banantze eta dibortzio traumatikoak, tratu txarrez inguratuak, nahiz eta indarkeria fisikora iritsi ez. Gizonen ohorea eta autoestimua kolpatuta geratzen dira eta beraiek kanporantz kolpatzen dute, oso gutxitan barrurantz. Gizon hauek indarkeria emakumeen aurka kanporatzen dute, sinetsita horixe dela maitatzea; izan ere, “nirea ez bada, ez dadila inorena izan”.

Eta horrela, emakume babestuak aurkitzen ditugu, urrun-tze-aginduak dituztenak, seme-alabak babes bereziko pisuetan dauzkatena, laguntza psikologikoa behar duten emakumeak, jasan dituzten tratu txarren aztarnak gogorrek, traumatikoak eta konpongaitzak direlako. Indarkeriaren eta erasoaren ankerkeriatik irten nahi duten emakumeak, bel-durrez bizi direnak. Baina, hala eta guztiz ere, ausartak diren emakumeak, salatu egin zutelako, izuari ihes egin ziotelako eta bizitzen jarraitu zutelako. Kontatzeko bizitzea, Gabriel García Márquezek esan zuenez.

Zer gertatzen da beraien istorioekin? Bada, gertatzen dena da minez eta saminez jositako istorioak direla, inoiz amodio izan ez zen desamodio batek sorraraziak. Eta beraien protagonista emakumeak direnez gero, balio-ondasunen kontabilitate sozialetik kanpo daudenak, behin eta berriro ezkututzen dizkigute. Ikusezin bihurtzen dituzte, “indarkeria pasionala” izan zelako; hori bai hitz kaltegarria, zigorra arintzen baitu, “gehiegi maite zuelako” aitzakiarekin.

Emakume baten aurkako edozein erasok argi eta garbi islatzen du jendarte matxista honen basakeria, emakumeen berdintasuna, errespetua eta euren kasa pentsatzeko eta jarduteko eskubideak onartzen ez dituenak. Eta berdin da. Berdin da nola eta zein modutan. Emakumeei egindako eraso bakoitzak emakume guztiak jotzen gaitu eta pertsona guztiak jo beharko lituzke.

Egia da: pertsona gutxik defendatzen dituzte emakumeen aurkako erasoak eta hilketak. Pertsonarik gehienak hunkitu egiten dira honelako gertaerak kontatzen dituzten komunikabideen titularrekin. Baina ez da nahikoa. Gehiago behar dugu basakeria hau amaitzeko.

Gaitzespena da gehiengoaren erantzuna –ez genuen besterik falta!–, baina ez da kausen eta aurrekarien analisi sakonik egiten. Erasorik larrienak, emakumeen hilketak, ondorio bat dira, jendarte-antolaketa mota jakin baten eta harremanetan sartzeko modu baten islarik muturrekoena. Emakumeen eta gizonen arteko berdintasun ezaren isla esanguratsuena dira.

Emakume batzuek pairatzen duten indarkeria ikaragarria landare pozoitsua da, arantzez betea, eta ez da airetik bizi. Aitzitik, sustrai luzeak dauzka eta berdintasun ezaren lurretan elikatzen da.

Eremu formalean izandako lorpenak, batez ere legegintzan egindako aurrerapenak, eztabaida ezinak dira. Eztabaida ezinak, bai, baina ez nahikoak. Gainera, pentsamendu marxistak horrelako aurrerapenak erabiltzen ditu berdintasuna dagoeneko lortu dela aditzera emateko. Horrelako mezuak sarritan entzuten dira: emakumeok ez omen dugu beste ezer exijitu behar, dagoeneko berdintasuna daukagulako, esaten digutenez. Kristalezko sabairik ez dagoela dioten mezuak, edo espazio publikoan guri dagokigun lekua erreklamatzeari gizonen aurkako erasoak dela adierazten dutenak. Baina gauzak ez dira horrela, guztiz kontrakoa baizik.

Berdintasun faltsua. Horixe da gure erantzuna: berdintasunaren ispilu faltsuan bizi gara gaur egun.

Liburu honetan azaltzen diren eraso eta hilketak ez dira bakarrik biktimen arazoa, edo tratatu txarrak ematen dituztene-na eta hiltzaileena, baizik eta jendarte osoarena. Beraiek Giza Eskubideen urraketa argi baten egileak dira, zalantzarik gabe. Gure kaleetan, gure etxeetan, Bizkaiaren bihotz-bihotzean egiten den eraso bat. Baina denok ematen dugu adostasuna, isilean bada ere. Denok betikitzen dugu egoera hau, haren

aurka ezer egin ezingo balitz moduan; ez diogu berdintasun ezaren ispiluari begiratu gura, ez dugu ikusi nahi kausa soziala dela eta, horrenbestez, haren aurkako borrokan erantzunak ere sozialak izan behar direla.

Ezin dugu onartu emakume hauek bakarrik sentitzea, abandonatu ditugula pentsatzea. Ezin dugu onartu lotsatuta jarraitzea, infernuan zehar bakardadean dabiltzala. Ez da beraien infernua, guztiona baizik. Eta, horretarako, botere publikoen erantzukizunaz gain, Aldundia garen aldetik geure egiten duguna, ahalegina egin behar dugu inork ez dezan beste alde batera begiratu edo ez-ikusiarena egin, inor ez dadin sor eta gor gelditu hormaren bestaldean emakume bat laguntza eske entzuten duenean.

Eta horretarako, beraien kontakizunak entzun behar ditugu. Beraien zapatak jantzi eta beraiek bizi dutena bizi. Beraien bizitza geure egin behar dugu, eta beraien zaurien mina sentitu, nola sentitzen diren eta nola lagundu ahal diegun ulertzeko.

Bere burua zintzotzat duen jendarte batek ezin du indarkeriarekin normaltasunez bizi, edozein motatako indarkeriarekin.

Emakumeen aurkako eraso eta hilketen landare kaltegarriak berdintasun loreak eta lurrinak eman ditzan, lur berria behar du. Kontratu sozial berria behar dugu, berdinen arteko ituna, zeinetan gizonek historikoki eduki dituzten boterearen eta ikusgarritasunaren zati bat eman behar duten. Bidezkoa ez ezik, apustu inteligentea da: emakumeak espazio publikoetan sartuz gero, jendarte honek dagokion adimenaren erdia bereganatuko du, gaur egun hamaika kristalezko sabairen erruz alferrik galtzen dena.

Berdintasunaren aldeko apustu honek gizonen afera izan behar du era berean; ulertu behar dute onura ez dela bakarrik emakumeentzat. Gizonak euren pisu publikoaren zati bat galtzen badute, galera hori sobera konpentsatuko da, beraiek eremu pribatu eta familiarrean gehiago sartuko direlako; euren seme-alabekin harreman estuagoa izango dute, baita adinekoekin ere. Eta ezin dugu ahaztu maskulinitasun berri hauek sentimenduak adierazteko eta besteekin harreman positiboagoak izateko bidea ematen dutela, gizonak matxismoaren armadura itogarritik askatuz.

Liburu honek dauzkan testuek oso testigantza gordinak hurbiletik ezagutzera eramango gaituzte. Oso beharrezkoak dira. Gure betebeharra da zer gertatzen ari den jakitea, emakume horiek ikusgarri egitea eta biktimizazio bikoitza bizi dezatela ekiditea: eraso eta hilketena batetik, eta guztion isiltasuna bestetik.

Emakume ahaltsu eta indartsuak dira, eta gure errekonozimendua merezi dute. Emakume kementsuak, euren bizitzaren jabe... jendarte bidezko batean bizitzea merezi dute. Egin ditzagun geure ahalegin guztiak hala izan dadin.

Aurrekariak

Nola deitu emakumeek emakume izate hutsagatik pairatzen duten indarkeriari? Hainbat jarrera daude terminologia egokienaren inguruan: genero-indarkeria? indarkeria matxista? emakumeen kontrako indarkeria? etxeko indarkeria? sexuan oinarritutako indarkeria?

Pekinen 1995ean izandako Emakumeei buruzko Biltzarretik aurrera, ‘genero-indarkeria’ esamoldearen erabilera hedatzen hasi zen. Termino horrek, hain zuzen ere, ingelesez emakume izate hutsagatik emakumeen aurkako indarkeria deitzeko erabiltzen den ‘gender-based violence’ edo ‘gender violence’ esapiderearen itzulpenetik dator. Gaztelaniaren ka-

suan, ‘abenduarien 28ko 1/2004 Lege Organikoa, Genero-indarkeriaren aurkako babes osoko neurriei buruzkoa’ idaztean, berpiztu zen indarkeria mota horren izendapenaren inguruko eztabaida. Espainiako Errege Akademiak ‘etxeko indarkeria edo sexuan oinarritutako indarkeria’ erabiltzea gomendatu zuen.

‘Violence Against Women and Girls Resource Guide’¹ izenburuko baliabideen gidak argi bereizten ditu genero-indarkeria eta emakumeen aurkako indarkeria: *“genero-indarkeria eta emakumearen aurkako indarkeria terminoak berdin-berdin erabiltzen dira askotan, genero-indarkeriaren kasu gehienetan, indarkeria gizonezkoek emakumeen kontra erabiltzen dutelako.*

Hala ere, genero-indarkeriak barnean hartzen du gizonezkoen, neska-mutilen, sexu-gutxiengoen edo genero-identitate ezberdineko pertsonen aurkako indarkeria. Ildo horretan, emakumeen kontrako indarkeria genero-indarkeria mota bat da (...). Enfasi horren bidez, agerian jarri hartu nahi dira, alde batetik, emakumeek haurtzarotik eta bizitza osoan pairatzen duten zaugarritasun larria, eta bestetik, indarkeria sexualak eta fisikoak emakume eta nesken bizitzan eragiten dituzten zauri sakon eta iraunkorrak.

Emakumearen kontrako indarkeria sexu-bereizkerian oinarritzen den edozein indarkeria-ekintza da, emakume bati kalte edo sufrimendu fisiko, sexual edo psikologikoa eragiten

1 Garapenerako Banku Inter-amerikarrak, Munduko Bankuak, Emakumeen Institutu Globalak (GWI, George Washington University) eta Emakumei buruzko Ikerketen Nazioarteko Zentroak (ICRW) gonbidapena luzatu dute “Emakume eta nesken kontrako indarkeriari buruzko baliabideen gida” erabiltzen hasteko.

diona edo eragin diezaiokeena, baita halako ekintzak egiteko mehatxuak, hertsatzea edo askatasuna arbitrarioki kentzea, bizitza publikoan zein pribatuan. (Nazio Batuen Batzorde Orokorra, 1993).”

Eta azkenean, Euskal Autonomia Erkidegoan, Erakunde arteko Hitzarmenaren Jarraipen Batzordeak² 2005eko azaroaren 25ean sinatu zituen proposamenak erreferentziazat hartuta, honako termino hauek iradoki ziren:

“Terminologia bateratu eta errakuntzak saihestu nahian, ‘emakumeen kontrako indarkeria’ erabiltzea proposatzen da (...) termino argi eta ulerterraza delako, (...) indarkeria-motak hau emakumeek pairatzen dutela nabarmentzen duelako (...) eta uneotan bera delako adostasun sozial eta politiko handiena bil-

“

Genero indarkeriari eta emakumezkoen kontrako indarkeriari buruzko terminoak bereizi gabe erabili ohi dira, genero indarkeria gehienetan gizonetzkoek erabiltzen baitute emakumezkoen aurka

² 2001ean, ‘Sexu-erasoak eta etxeko tratu txarrak jasaten dituzten emakumei harrera hobea egiteko erakundeen arteko akordioa’ sinatu zen. Horren barruan, besteak beste, Erakunde arteko Hitzarmenaren Jarraipen Batzordea eta epailetza sortzea erabaki zen. Jarraipen Batzordea euskal erakunde guztietako ordezkariak osatzen dute (Eusko Jaurlaritzaren hainbat sailek, foru aldundiek, EUDLEk) eta burutzan Emakunde-Emakumearen Euskal Erakundeko zuzendaritza dago. Epailetza, berriz, honako hauek osatzen dute: Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiak, EAEko Fiskaltza Nagusiak, Legelarien Euskal Kontseiluak.

tzen duen adierazpidea, eta agiri juridikoetan eta nazioarte-koetan erabiltzen ari dena”.

“Nahiago dugu ‘genero-indarkeria’ terminoa baztertzea, azken aldi honetan hainbat sektoretan indartzeaz gain estatuko araudi berrian azaltzen bada ere, denek ez dutelako esanahi berarekin erabiltzen, eta ondorioz, argitu beharrean nahasmendua ari delako eragiten”.

Adiera horiek kontuan hartu behar dira, zein indarkeria motataz ari garen zehazki jakiteko. Hala eta guztiz ere, gaian adituenak diren pertsonak ere, ‘emakumeen kontrako indarkeria’ zein ‘genero-indarkeria’ terminoak erabili ohi dituzte, lehenengoari buruz hitz egiteko. Terminologia-errakuntzak alde batera utzita, argitalpen honen gaia ‘emakumeen kontrako indarkeria’ da.

Sarrera

Liburu honen helburu nagusia emakumeen kontrako indarkeria eta bere ondorio dramatikoak agerian uzten laguntzea da, indarkeria mota hori giza eskubideei eragiten dien eta botere publikoen –eta, zinez, gizarte osoaren– erabateko erantzuna eskatzen duen arazo larria dela onartzeko.

Emakumeen kontrako indarkeria emakume izate hutsagatik emakumearen aurka erabiltzen da, emakumea kontrolatzeko eta menderatzeko. *‘Mi marido me pega lo normal’* izenburuko liburuan, Miguel Lorentek dio “*emakumeari emakume izateagatik egiten zaio eraso, ez emaztea, ama edo etxeakoandrea izateagatik*”, garai batean ulertarazi nahi

izan zen moduan, indarkeria mota horri ‘etxeko indarkeria’ edo ‘familia-indarkeria’ deitzen ziotenean. Izan ere, Bizkaian emakumeen kontrako indarkeriari buruzko datuak aztertuta, ikus daiteke indarkeria-kasu asko etxetik kanpo gertatzen direla: ezkongaietan, etxerako bidean ezezagun bat topatzen duzunean, lanean, eta abar.

Feminismoari esker, emakumeen eskubideen aldeko borrokan, berdintasunezko gizarte bat lortzeko, aurrerapauso handiak egin dira. Gizarte matxista pixkanaka bilakatzen ari da, geldiro-geldiro, baina errotik ¹. Gaur egun, legeak, oro har, jasotzen du gizonen eta emakumeen eskubideen arteko berdintasuna, baina berdintasun hori errealitatea al da?

Zalantzarik gabe, berdintasun formalari dagokionez, maila handia lortu da. Hala ere, praktikan, gizarte-egiturak jarraitzen du batez ere patriarkala eta matxista izaten. Amelia Valcárcелеk esan duenez², “...emakumeoi, *berdinak garela esan digute. Hortaz, ‘berdintasun-ilusio’ bat baino ez da, ekintzetan egiaztatu nahi baduzu, zertan adierazten da? Elite-diskriminazioa, ahulenen trafikoa, gehienei eragiten dizkieten egitasmo garrantzitsuak garatzeko laguntzarik eza, soldata-bereizkeria, lan-bereizkeria, bizitza-proiektu indibiduala eramateko edozein asmoren aurkako indarkeria sistematika... Ez da batere erraza*”. Hain zuzen ere, feminismoaren borroka dituen helburuetako bat hauxe da: daukagula uste dugun berdintasuna errealitate bihurtzea.

¹ Gizarte eta kultura batetik bestera borroka feministaren bilakaera ezberdina denez, ‘lehen mundua’ deritzon horri buruz bakarrik egingo dugu go-goeta.

² ‘Berdintasuna emakumeen kontrako indarkeriaren prebentzio gisa. Etor-kizunari begiratzeko jarraibideak mundu globalizatuan’ izenburuko hitzaldia, Nafarroako Unibertsitate Publikoan.

Zalantzarik gabe, aldaketa asko eta asko dira egiteke daudenak. Eta, beharbada, lehenbailehen arindu behar den frontea, ondorio dramatikoak izateagatik, gizonezkoek emakumeen aurka erabiltzen duten indarkeria da.

Jo dezagun berriro Amelia Valcárcelen hitzetara: *“Ez dago indarkeriarik gabe iraun dezakeen botere-sistematik eta patriarkatua botere-sistema bat da (...) Patriarkatua, toki askotan, beldurrean oinarritutako sistema da (...) Hemen, XVII. mendetik aurrera, errespetuan oinarritutako sistema bihurtzen hasi zen; hau da, emakumeei ez zitzaien eskatzen gizonei beldurra izateko, haiek errespetatzeko baizik. (...) Itun bat zen: ‘nik errespetatzen zaitut, zuk babesten nauzu’. Norengandik? Beste gizonengandik.”*

Hala ere, azaltzen du Valcárcelek, gehiegitan, errespetuaren arauak hautsi egiten dira eta gizonezkoak errespetutik beldurrera pasatzen dira.

Lan hau argitaratzeko arrazoia

Liburu honen bidez, basakeria hutsa zein sotilkeria ia hautemanezina izan daitekeen emakumeen kontrako indarkeriari buruzko hausnarketa egiteko, hura agerian uzteko eta detektatzen ikasteko tresna praktikoa bat eskaini nahi dugu.

Argitalpenaren irakurle potentzialak denok gara, emakumeak zein gizonak, oro har, arreta berezia gazteengan jarri nahi izan dugun arren, hain zuzen ere, sektore horretan antzematen baitira generoen arteko berdintasunean maila jakin bat dagoeneko lortu duen gizarte batean jaiotako gizakiei ez dagozkien jarrerak eta jokabideak. Amelia Valcárcelek ‘berdintasunaren indarkeria’ deitzen dio, sexu desberdineko gaz-

teen arteko erasoak ‘elkar jo dutelako’ justifikatzen duen indarkeria, alegia.

“Gizonak eta emakumeak berdinak izateak ez du inondik ere esan nahi kasu bietan indarkeria erabiltzearen ondorioak antzekoak direnik. Antzeko zerbait da esatea haur batek heldu bat jo duela eta helduak haurra jo duela... Ezin da simetriaz edo elkarrekikotasunaz hitz egin. ‘Berdintasunezko indarkeria’ erabiltzen duen mutil batek ez dio berdina den

bati erronka jotzen eta ez du ikasi bere aurrean dagoen emakumea, beraren berdina izan arren, errespetatu behar duela, fisikoki ahulagoa delako. Haur bati egingo ez liokeena emakume bati bai egiten dio”.

“

Emakumezkoen kontrako indarkeria bortizki ager daiteke, baina zolia eta ia atzemanezina ere izan daiteke

Eta behin eta berriro galdetzen diegu gazteei: “Zer zerikusi du egoera politikoa den berdintasunak fisikoki berdinak izatearekin? (...) Indarke-

ria mota berri hori berdintasuna gaizki ulertzetik dator.”

Liburuak 3 atal ditu. Lehenengoan, Miguel Lorente Acostak³ hausnarketa orokorra egiten du genero-indarkeriari

3 Miguel Lorente medikuntza doktorea da, Granadako Unibertsitatean. 2008tik 2011ra, José Luis Rodríguez Zapateroren gobernuaren bigarren legealdian, Berdintasun Ministerioari atxikitako Genero-indarkeriaren aurkako Gobernuaren delegatu izendatu zuten. Gaian aditua da eta hainbat

buruz. Ikuspuntu interesgarria ematen du genero-indarkeriaren esanahiari eta indarkeriaren aurrean “gizartearen erantzunik” ezari buruz.

Liburuaren bigarren atalean hamabi narrazio labur bildu ditugu, genero-indarkeriaren biktimak izan diren emakumeekin egindako elkarrizketetan oinarrituak. Narrazio horiek guztiak argitalpenaren koordinatzaileek⁴, Ana Rosa Gómez Moralek eta Isabel Urkijo Azkaratek, aipatu elkarrizketetan bildutako informazioaren emaitza dira. Testigantza horiek idazteko orduan, batzuetan, narrazio zuzena erabili da, ia-ia aldaketarik gabe: bereizgarri gisa ‘testigantzak’ hitza duten testuak dira. Beste batzuetan, berriz, narrazio ez hain zuzenaren alde egin dugu. Kontakizunak pixka bat landu arren, horietan ere, guztiz errealak diren egoerak eta pertsonaiak agertzen dira: ‘kontakizuna’ hitzaren bidez bereizi ditugu testu horiek.

Ohartarazi behar dugu testu batzuk –gehienak– gogorrek direla oso. Ohartuki hartutako erabakia da biktimek deskribatutako errealitatea leundu ez izana: euren etxeetan erasotako emakumeak, erabateko mendetasun-egoerara iritsi arte manipulatuak izan diren neska gazteak, umiliatzearen ondorioz duintasuna galdu duten emakumeak, bortxatutako emakumeak, mespretxatutako amak...

Istorio lotsagarrien bilduma horrek balio behar digu giza eskubideen urraketa larria ezagutarazteko, eta, batez ere,

liburu interesgarri idatzi ditu horren inguruan, besteak beste, *‘Mi marido me pega lo normal’* 2001, *‘El rompecabezas: anatomía del maltratador’*, 2006, *‘Los nuevos hombre nuevos: cómo adaptarse a los tiempos de igualdad’* 2009, *‘Tú haz la comida que yo cuelgo los cuadros’*, 2014 edo *‘Agresión a la mujer: maltrato, violación o acoso’*, 2016.

4 Kamaraka-Contenidos: <http://www.kamaraka.com>

egoera horri bidea ematen dion berdintasunik eza gainditzeko eta biktimei dagozkien eskubideak itzuli eta jasandako kalteagatik ordaina emateko premia larriaren inguruan hausnartzeko. Tresna horrek gurean edo hurkoen harremanetan indarkeria detektatzen erakutsiko digu, egoera horietan jokatzeko ikasteko eta fenomeno horren gogortasun eta bidegabekeriak ohartarazteko.

Liburuaren hirugarren zatia atal praktikoa da. Jorge Freudenthalek⁵ eta Lourdes Lorente Diharcek⁶ material didaktikoa prestatu dute, irakurle guztiengan –gizon, emakume eta gazteengan– pentsatuz. Materiala bereziki erabilgarria da emakumeak gizonen mende jartzen dituen patriarkatu-sistemaren oinarri diren eguneroko jokabideak birpentsatzea bultzatzeko. Zalantzarik gabe, pertsona mailan erabiltzeko moduko tresna da, baina taldeetan, ikastetxeetan, eta abarretan lan egiteko aproposa ere bada.

Genero-indarkeria Bizkaian

Posible da liburu hau mesfidantzaz hartzen duten pertsonak egotea. Beharbada, uste dute, indarkeria mota hori ‘kezkgarria’ bada ere, oso gutxitan gertatzen dela. Liburuan jasotako gertaera lazgarriak irakurrita, pentsa dezakete muturreko kasuak direla, hau da, muturreko eta bazterreko egoeretan bakarrik gertatzen direla eta honako hauekin lotuta

⁵ Jorge Freudenthal psikologoa da. Tratu txarren emaileekin egiten du lan Euskadiko Birgizarteratze Institutuan (IRSE-EBI).

⁶ Lourdes Lorente gizarte-langilea da, eta Deustuko Unibertsitatean ikasi eta Emakumeen kontrako indarkerian esku hartzeko masterra egin zuen. Egun, Euskadiko Birgizarteratze Institutua (IRSE-EBI) egiten du lan.

daudela: alkoholismo, droga-mendekotasun, kulturarik eza, emakumeak duintasunik ez izatea.

Hala ere, protagonistak, elkarrizketatutako biktimak, gizartea bezain askotarikoak dira. Badaude unibertsitatean ikasi duten emakumeak, euren burua feministatzat jotzen dutenak, edaten duten zein alkohola inoiz probatzen ez duten erasotzaileak, egoera ekonomiko oso ona duten emakumeak, baliabide gutxi dituztenak..., indarkeria mota horrek ez baitu profilik, izan ere, edozein emakumeren aurpegia izan dezake.

Zertaz ari garen jakinarazteko, gertaerak ezagutzeaz gain, jakin behar dugu zenbat emakumeri eragiten die giza eskubi-deen urraketa larri horrek. Ezinbesteko baldintza da arazoaren benetako garrantzia ulertzeko.

Eskuan dauzkagun txosten gehienek biktimak artatzeari buruzko datuak jasotzen dituzte. Ildo horretan, Bizkaiko Genero Indarkeriaren Behatokiak urtero argitaratzen dituen txostenak har ditzakete erreferentziazat.

Baina arazoaren benetako neurria ezagutzeko, errealitate horrek emakumeen artean duen nagusitasunari buruzko datuak behar ditugu.

Horren haritik, aipatu beharra dago Bizkaiko Foru Aldundiak garatu duen ikerketa “Emakumeen aurkako etxe barruko indarkeria: 2009ko emaitzak eta 2005-2009 konparazioa Bizkaiko Lurralde Historikoan”⁷. Hain zuzen ere, Bizkaiko emakumeen kontrako indarkeriaren, etxean gertatzen den horren nagusitasunari buruzko informazioa ematen digu lan horrek. Zenbat emakumeri eragiten die?

⁷ http://www.bizkaia.eus/Gizartekintza/Genero_Indarkeria/pdf/dokumentuak/2009ko_MakroInkesta.pdf

2015eko datuen arabera, Bizkaian, guztira 593.943 emakume bizi dira, hau da, biztanle guztien % 52. Datu horiek eta aurretik aipatutako azterlanak agerian utzi dituenak gurutzatzen baditugu, ikus dezakegu gure lurraldeko emakumeen % 3,3k, azken bi urteotan, indarkeria-egoera bat jasan dutela euren bikotekide edo bikotekide ohiarengandik.

Hau da, 19 600 emakumek biktimatzat jotzen dute euren burua, eta behin biktima izatearen kontzientzia hartuta, arazoa dutela aitortzen dutenean, laguntza eskatu ahal izaten dute.

Gainera, Bizkaian bizi diren emakumeen % 12,2k (66 522 emakumek) onartzen dute genero-indarkeriarekin lotutako 14 egoeretatik –galdeategian⁸ planteatutakoak– gutxienez bat jasan behar izan dutela azken bi urteotan, 12. zenbakia bakarrik markatu duten emakumeak kontuan hartu gabe. Emakume horiek, aurretik aipatutakoak ez bezala, oraindik ez dira konturatu indarkeriaren biktimak direla, hortaz, nekez eskatuko dute laguntza.

8 1. Ez dizu uzten familia ikusten edo lagunekin eta auzokoekin harremanak edukitzen, elkartzen... 2. Irabazten duzun dirua kendu edo ez dizu ematen (autonomiaz) bizitzeko beste 3. Oihuak, irainak edo mehatxuak egiten dizkizu 4. Etxeko gauzak apurtzen ditu 5. Ez dizu uzten lanik egiten edo ikasten 6. Gastuak kontrolatzen dizkizu (aurrezki-libretak, txartelak,...) 7. Dirua alferrik galtzen du, familiaren beharrianen kaltetan 8. Presionatuta sentitzen zara sexu-harremanak izateko, zuk nahi ez duzula edo gogorik ez duzula jakin arren, behin eta berriz esaten dizu 9. Ez dizu kasurik egiten zuk sexu-harremanak nahi dituzunean (ez ditu zure sexu-beharrianak asetzen) 10. Ez ditu zure sinemenak baloratzen (ideologikoak, erlijiozkoak, etab.) edo ez ditu kontuan hartzen zure zaletasunak (ez du atsegin zure janzkera) edo beharrian afektiboak 11. Bultzatu, jo edo gauzak jaurtikitzen dizkizu 12. Ez du baloratzen egiten duzun lana 13. Gauzak bakarrik egiteko gauza ez zarela, gauza guztiak txarto egiten dituzula, traketsa zarela esaten dizu 14. Leku txarrean uzten zaitu (izen ona kendu, gezurtatu, barregarri utzi) beste bat zuen aurrean (jendaurrean, lagunekin, familiakoekin, etab.)

Emaizta horiek alarma jotzeko modukoak dira. Horretaz gain, emakume guztien % 19'1ek (113 400 emakumek) diote bizi diren inguruan ikusi dutela indarkeria mota hori.

Bizkaiko Genero Indarkeriaren Behatokia kontsultarako kide anitzeko organoa da, 2004. urteaz geroztik dituen bi helburuak lortzeko lan egiten duena: Bizkaian bizi diren genero-indarkeriaren biktimei –emakume eta adingabeei– ematen zaion arretaren errealitatea ezagutzea; eta, jasotako informazioa aztertu ondoren, hobekuntza-gomendioak eta -proposamenak egitea, kolektibo horrekin lan egiten duten erakunde-entzat. Sortu zenetik, Behatokia informazioa biltzen ari da eta urtero txosten zabalak argitaratzen ditu, biktimei eskainitako arretari buruzko datuekin. Datu horiek, hain zuzen ere, honako esparru hauei dagozkie: esparru judiziala, poliziala eta soziala (duela gutxi, osasunaren eta hezkuntzaren esparruak ere gehitu dira). Azterketa zehatz horiei esker, arretaren bilakaera ere ezagutzeko aukera dago, eta agerian jartzen dute erakunde publikoen laguntza jaso duten biktimen kopurua (emakume eta adingabeen kopurua, alegia) urtetik urtera igotzen ari dela. Izan ere, zerbitzu espezializatu batean, jarduerak eta gaitasuna bikoizteko premia izan dute.

Datu horiek guztiak publikoak dira eta Behatokiaren webgunean ikus daitezke⁹.

Dena den, hausnarketa hau amaitu baino lehen, biktimarik errugabeenak eta ahulenak aipatu behar ditugu bereziki: emakume horien seme-alabak. Izan ere, duela gutxi, legeak aitak amaren aurka erabilitako indarkeriaren zuzeneko bik-

9 http://www.bizkaia.eus/Gizartekintza/Genero_Indarkeria/eu_index.html

http://www.bizkaia.eus/Gizartekintza/Genero_Indarkeria/ca_index.html

timatzat hartu ditu. Adingabe horien egoera –euren gurasoek familian erabiltzen duten indarkeriarekin loturikoa– beste errealitate izugarri bat da. Haur horien eskubideak urratu egiten dira; ingurune biolentoan hazteak ondorio larriak izaten ditu euren osasunean, garapenean eta egonkortasunean. Bostere publikoek haur horien babesa eta jasandako kalteagatik ordaina bermatu behar dute, euren amen kasuan bezala.

**E
M A
K U M
E S K O
N T R A K O
I N D A R K**

E R I A, N O R

M A L T A S U N E

**A N E Z K U T A T U T
A K O E R R E L I T A T E A**

E T A Z U K? I K U S T E N A L D U Z U?

Genero indarkeria- ren normaltasuna, sinestezina baina benetakoa

MIGUEL LORENTE ACOSTA

Izenburuak pixkanaka ezagutzen joaten den errealitate baten kontakizun batean berri ematen den une garrantzitsu batena irudituz lezake, baina ez da horrela. Egia esan, arrangura bat da, kexu bat, ohartarazpen bat, emakumeen kontrako indarkeria egunero isilean eta ikusezin gertatzen dela jabe gaitezen, nahiz eta kolpe eta garrasi bakoitzean entzun, eta hark hondatutako bizitzaren eraginean nabaritu. Eta hori gure artean dagoen normaltasun batengatik gertatzen da. Horrela, desberdintasunaren, hots, matxismoaren kulturak gizarte-antolaketaren barruan barne hartu dituen zenbait ideiei eta balore finkatzen duten harreman batzuen barruan jarraitzen du.

“Normaltasun” hori gabe ezinezkoa izango litzateke hain bistakoa den genero-indarkeria historian zehar jarraitzea, bere larritasunaren eta eraginaren aurrean gizarte-erantzun bat izan gabe.

Bi elementu horiek, larritasunak eta eraginak, objektiboa egiten dute, argudio eta justifikazioez harago. OMERen txostenen artean, bikote-harremanen % 30etan gertatzen da emakumeen kontrako indarkeria batez beste mundu mailan. Horrek esan nahi du 100 emakumeetatik 30ek bikoteen edo bikote ohien indarkeria jasango dutela beraien bizitzaren uner batean.

“

Nazio Batuek adierazitakoaren arabera, planeta osoan 50.000 emakumezko hiltzen dituzte urtero haien bizi diren edo bizi izan diren gizonezkoek

Bestalde, Nazio Batuek, giza hilketei buruzko txosten orokorrean, urteroko mundu osoan 50.000 emakume hiltzen dituztela diote, bikote-harreman bat izan zuten gizonek egindako genero-indarkeriaren ondorioz. Emakume horietatik 3.300 European hil zituzten.

H a u e k d i r a egoera baten larritasunari buruzko erreferentzia objektibo bat eman dezaketen hiru elementuak: denboran luzatzea, gizartean hedatzea eta emaitza. Genero-indarkerian ematen dira, hala ere, ez dute gaitzespen kritikorik eragiten gizartean, ez eta politikaren eta erakundeen erantzun argi eta irmorik ere.

Genero-indarkeriak historia osoan ibilbidea izateak, emakumeen % 30ri eragitea eta 10 minuturo emakume bat hiltzeak ez du harekin eta posible egiten duen matxismoarekin amaitzeko beharrezkoa den erantzuna sortzen, mendeetan zehar gertatu den moduan. Zer gehiago behar da emakumeen kontrako indarkeriaren aurrean erantzun bat egoteko?.

Askorentzat desberdintasunaren kulturaren gainean altxatzen den “normaltasun” interesatu horren parte baino ez da, eta ezer ez da halabeharrezkoa. Hori dena diseinu baten barruan dago, egunero erabiltzen ditugun objektuekin egiten den moduan, pertsonak, gizarte-eredu horrek aurretik eman dizkien eginkizunak bete ditzaten eta gizarte-testuinguru jakin batean egin ditzaten. Gizarteari begiratzen badiogu, bere antolaketa hein handi batean “diseinu” ideia horretan oinarrituta dagoela ikusten dugu. Zenbait pertsonak eginkizun jakin batzuk egiten dituzte, eta zenbait eginkizun pertsona jakin batzuek egin behar dituzte... Beraz, ekintza bakoitza garatzen den testuinguruak baldintzatzen ditu neurri handi batean.

Testuinguru hori bi eremu handitan banatuta geratzen da: gizarte-arloko publikoa eta etxeko pribatua. Pertsonak gizarteko subjektu gisa definitzen dituen funtsa hurbildu eta haien nortasunera heltzen garenean, gunea, gizon eta emakumeek gizadiaren hastapenetan garatu behar zituzten eginkizunen banaketan oinarritutako erreferentzien gainean eraikita dagoela konturatzen gara. Eta banaketa hori, beraien fisiologiaren gaitasun eta ezaugarri batzuk kontuan hartuz egin zen; indarra, gizonen kasuan, eta amatasuna emakumeenean.

Historiaurrean egoera jakin batean sortutako antolaketa honek historian zehar bere funtsari eustiaz gain, gizarte-antolaketa asko aldatu den arren, indartu ere egin da, mota honetako argudioekin: naturalak, moralak, sozialak, erlijiosoak... Kulturak eredia finkatu du eta esan genezake sistemaren hiru elementuak optimizatu nahi dituen “kultura ergonomiko” bat dugula. Batetik, gizakia; bestetik, ingurua edo gizartea; eta hirugarrenez, giza osagaia garatu behar duten jokabideak, inguruak gizon eta emakumeentzat jotzen dituen ezaugarri

anatomiko, fisiologiko eta psikologikoetan oinarrituz.

“

Gizonak erronkak eta ekimenak bere gain hartzeko askatasuna du; emakumeak, gizonak erabakitzen eta ezartzen dutenaren mende daude

Eraketa hori desberdintasunaren funtsa da: gizonak eta emakumeak egiten dutenari eta egin behar dutenari eginkizun, eremu, denbora eta balio desberdina esleitzea. Eta denboran horrela jarraitzeko, bai egindako zerreginen emaitzan bai zer-

regin horiek gizon eta emakumeei dagozkiela dioen ideian, gizarteak bizikidetzaren esparrua mugatu du, gauzak haren barruan gerta daitezten. Bestalde, zenbait tranpa jarri ditu, emakumeak eta gizonak “determinismo sozial” horretan erortzeko helburuarekin, eta saiatzen badira, aurrez ezarritako bidetik irtetea saihesteko.

Eta hori guztia gizonak gizonetako erreferentzietatik abiatuz eraiki duten desberdintasunaren diseinuaren zati da. Be-

raiena ona da gizarte guztiarentzat, eta emakumeena, berriz, zenbait testuinguru eta eremutan bakarrik da ona, eta eurek ezartzen dituzte arauak. Gizonak erronkak eta ekimenak bere gain hartzeko askatasuna du; emakumeak, gizonak erabakitzen eta ezartzen dutenaren mende daude. Hori guztia abantailak eta pribilegioak lor ditzaten. Hori da “normaltasunaren” funtsa.

Gizonezkoena hartzen bada erreferentziatzat gizonentzat eta emakumeentzat, gizonak etekina aterako diote erabaki horri, gizarte guztiarentzat, emakumeak barne, erreferentzia gisa hartzen diren elementu eta ezaugarriak dituztelako. Futbol-talde eta saskibaloi-talde baten arteko lehia ebatzea erabaki eta futbol-taldeak arazoarekin amaitzeko modu gisa futbol-partida bat jolastea ezarriko balitz bezala da. Norgehiagoka arauak errespetatuz egingo da eta arbitro-taldea guztiz inpartziala izango da, baina bi errealitateen gai berak futbol-leko elementuak hartzean dago tranpa, hau da, saskibaloi-taldearen eta futbol klubaren gaiak hartzean.

Egia da egoera asko aldatu dela eta rolen banaketa zorrotza desagertu dela, baina zenbait testuingurutan bakarrik, eta funtsean emakumeek onartutako aldaketa gisa, gizonak kendutako eremua onartuz joan direlako, baina zeregin tradizionalak alde batera utzi gabe eta gizonak emakumeek egiten zituzten zereginak beren gain hartu gabe.

Horrek guztiak gatazka eta arazo berriak ekarri ditu, eta desberdintasunaren irizpide tradizionalei jarraituz ebatziko dira emakumeekin, gizartean, familian eta gizonengan duten eraginean batik bat dauden gaitz guztiak haiei leporatuz, izan ere, gizonak gaitz horiek gizartean eta familian jasaten dituztela diote.

Ez luke horrela izan behar, baina berriro gertatuko da gauzak diren moduan izatea eragiten duten erreferentziak ez baditugu aldatzen. Ezarritako “normaltasuna”, errealitateari esanahia ematen diona (ez du posible bakarrik egiten), eta onartuta edo errefusatuta izateko zentzua ematen diona. Ez dago tolesgabetasunik desberdintasunaren kasualitatean. Guztiz kontrakoa; gauza guztiak horrela gertatzeko interesa dago, eta hori dela eta, funtsezkoa da “normaltasunaren” joko hori ulertzea, errealitatea baldintzatzen jarraitzea saihesteko.

Normaltasuna eta genero indarkeria

Kultura matxistaren “normaltasunak” dena oso ongi antolatuta du. Dena gizonengana eramatea eta berdintasuna tradizioz emakumeenak izan diren balioak, rolak, eginkizunak, bizipenak, esperientziak eta bestelakoak uztea proposatzen da irtenbide gisa, horrela, dena maskulinoa izan dadin, emakumeen egiten badute ere.

Hori da tranpaz beteriko “normaltasun” baten azken tranpa: gizonezkoen eredua arrakastaren eta aintzatespenaren erreferentzia gisa aurkeztea, gizonek historikoki egin dutena nabarmentzeko eta emakumeko asko boterean, larderian, mehatxuan, lehiakortasunean eta bestelakoetan oinarritutako harremanetan jartzeko modu horretara erakartzea, bai arlo pertsonal eta profesionalean bai arlo sozialean. Normaltasunaren ideia hurbiltzen bagara, haren inguruan zenbait elementu daudela ikusiko dugu. Horrela, esaterako, zerbait normala da helburu jakin baterako edo espero den gauza baterako edo helburu jakin batzuekin bat datorren zerbaiterako egokitzea hartzen dena.

Inguruabar edo testuinguru jakin bati buruz ari bagara, normala norberarentzat egokia dena da, eta hipotesia oinarritzat hartzen badugu, normala, gerta daitekeena da. Horrenbestez, normaltasuna, normaltzat hartu denarekin modu independentean bat datozen erantzun edo jarrera indibidualak homogeneizatzeko ahalegin baten inguruan mugitzen da.

“Normala” dena definituko luketen bi elementu nabarmendu ahal izango balira, bat, kualitatiboa izango litzateke (banako faktore edo inguruabar berezi batzuen barruan dagoena adierazten duena); bestea, kuantitatiboa (ohikoa dena). Azken finean, arruntaren barruan dagoena ohikoa da, eta ohikoak, ohizkoa normala izatea eragiten du. Horrela, ikuspegi praktikotik normaltasuna definitzeko eragin handiena duena elementua ohikoa dena da. Eta arrunta errepikakorrera murrizteko mugatze hori kulturaren tranpa nagusietako bat da, godaletaren azpian bere esanahia ezkutatze kontzeptuak lekuz aldatzen dituen trileroko bat izango balitz bezala. Ordena aldatzen du eta ohikoa arruntzat hartzen du, baina alderantziz izan beharko luke, hau da, arrunta dena, bere balioarengatik eta zentzuarengatik ohikoa izatea.

Kulturaren planteamendu tranpati hori dela eta, genero-indarkeria jasaten duten emakume askok beraien senarrek

“

Ez dago errugabetasunik desberdintasunaren kasualitatean. Aitzitik, interesa dago hori guztia hala gerta dadin

normala dena jotzen dituztela diote. Beraz, gizon askoren-tzat “*normala*” da, hau da, egokia helburu bat lortzeko, ego-kia bikote-harremanen barruan, gizon gisa duen eginkizuna-ren arabera espero dena, arrunta, beste gizon askok antzera jokatzeko dutelako...indarkeriara jotzea beraiek bikoteekin du-ten arazotzat hartzen dutena konpontzeko.

Ezin da normaltasunik egon pertsonen eskubideen kon-tra egiten duten jokabideetan, ez eta horiek onartzen di-

“

Ezin da normaltasu-nik egon pertsonen eskubi-deen kontra egiten duten jokabideetan, ez eta ho-riek onartzen dituzten kul-tura-balio eta -erreferen-tzietan ere

tuzten kultura-balio eta -erreferentzietan ere. Eta ikuspegi kon-tzeptual eta etikotik ez badago, ohikotasunaren barruan errepikatzeak edo barne hartzeak ez ditu normalak bihurtu behar. Hala ere, hori ho-rrela da indarkeriari eta desberdintasunaren bi-degabekeriaren ondorioz sortu diren eta haien jato-rria eta esanahia ezkuta-

tzearen ondorioz normaltzat eta ohikotzat hartu diren hainbat jokabideei dagokienez.

Tranpak ez dira normalak, eta tranpa asko erabiltzeagatik ez dute normalak izan behar, guztiz kontrakoa, anormaltasun egoera areagotu egiten da. Behin eta berriz errepikatzeak ohi-koak eta hurbilak bihur ditzake, baina normaltzat hartzen ba-dira, bere legez kontrako jatorriarekin bateraezina den errefe-rentzia moral bat emango zaie.

Hala ere, gizarte honetan bizikidetza tranpaz beterik dago, balio, printzipio, tradizio eta ohiturekin egindako sareen barruan pertsonak harrapatzeko eta atxikitzeko. Tranpa horiek kultura-paisaiaren barruan daude, bide beretik doazen gainetarako elementuekin harmonian eta sintoniak, normaltasuna tranpa bihurtu arte. Normaltasuna tranpa bihurtu da, bai, eta hori ez da gertatu haren inguruan dauden hainbat trukurengatik bakarrik; paisaiaren barruan ezkutatzeko normalizatzen eta integratzen dituzten erreferentzia batzuetatik sortu direlako ere bai, haien gainean lurra botako balute bezala edo gainean orbelarriko balute bezala, anormalizat edo onartezintzat har ez ditzaten.

Kultura patriarkalak eraiki duen normalaren tranpa da, eta emakumeen kontrako indarkeria haien barruan sartzen ditu, testuinguruan eta minimizazioan oinarrituz, izan ere, harreman pribatuen gai arin eta garrantzi gutxi-

koak direla diote. Ohikotasunaren barruan sartzen dute, eta genero-indarkeria adierazteko maiztasunarekin eta testuinguruarekin jokatzeko dute, garrantzirik eman gabe.

Kultura matxistan oinarrituz sortutako normaltasun hori, beraz, ordena moduko bat gisa hartzen da, eta jatorriz, zenbait elementu biologikotan oinarrituta dagoenez, “ordena arruntzat” hartzen da, garrantzia eta esanahia emateko. Eta “or-

“

Kultura patriarkalak eraiki duen normalaren tranpa da, eta emakumeen kontrako indarkeria haien barruan sartzen ditu

dena arrunt” edo ezarritako ordenaren ideia hori gizartearen zenbait mailatan oinarritzat hartu dure, bakoitzean gertatzen diren gertaerak antolatzeke eta zentzua emateko, garrantzitsuenetatik hasiz, bizitzari zentzu bat ematea edo erlijio-sinesmenei funtsa aurkitzea helburu dutenak, hurbil edo praktikoenetara.

Funtsean, gizarte-ordena naturalaren kontzeptua kosmosean ordena natural bat dagoela dioen ideiatik abiatzen da. Kosmos horretan, gizakiaren gizarte-izaerarekin bat datorren

gizarte-ordena antolatzen da. Gizarte-ordena natural hori, kultura, ordena naturalari eman dizkioten balio nagusiekin egindako integrazio moduko bat izango litzateke.

Eredu bakar bat sortzeak errealitatea emaitza bat baino gehiago izatea dakar, agindu bihurtzeko, “izan behar dena” baita.

Eta egoera behar den mo-

“

Funtsean, gizarte-ordena naturalaren kontzeptua kosmosean ordena natural bat dagoela dioen ideiatik abiatzen da

duan ez denean, norbaitek edo zerbaitek eragotzi duelako, arazoa emaitzan ez dagoela ulertuko da; arazoa, arazoa bera sortu duen horretan egongo da. Horregatik, askotan, genero-indarkeriazko kasu asko, emakumeek egin behar zutena ez dutelako egin gertatu direla diote. Ez dute gizon erasotzailea aipatzen, eta objektiboki emaitza larria denean bakarrik kritikatzeko dute. Tratu txarrak jasandako emakume askok 1988. urtean mediku forentse gisa lanean hasi nintzenean esaten zi-

daten esaldiak hori islatzen zuen: “*Nire senarrak normala jotzen nau...baina gaur pasatu da*”. Hau da, ez zuten indarkeria zalantzan jartzen, bikote-harreman batean normaltzat jotzen zutelako, eta une jakin batean erabilitako indarkeriaren maila bakarrik kritikatzeko zuten. Ez zuten senarra aita edo senar txartzat hartzen; “erasoaren” jokaera isolatua bakarrik kritikatzeko zuten.

Ikuspegi horrek berehalako ondorio batzuk ditu, eta hauek dira nabarmenenak: gauzak modu jakin batean gertatzeko determinismo bat dago; prozesu hau lege natural batzuek gidatzen dute, eta helburua banako helburuak eta helburu sozialak lortzea da, hau da, banakoa taldearen barruan sartzen dute, eta taldea, banakoen baturaren emaitza da. Ikuspuntu horretatik gizarte-harremanen izaera errespetatu behar da, dauden erreferentzien arabera modu egokian ibil daitezen, eta, horrela, banako guztiek ongizate handiagoa lor dezaten.

Norbaitek gauza bat “normala edo arrunta” dela dionean gauza horren balioa azpimarratu egiten du erreferentzia bikoitz baten gainean: batetik, komuna edo ohikoa dena (arrunta), eta bestetik, horrek dakarren balioa, “izan behar duena modukoa” dena, egoera jakin batzuei edo balio erantsi bati zentzu moral bat ematea saiatuz. Normaltasuna ohikoaren ordena naturala da, gertaerak izan behar duten moduan izan daitezen, eta normaltasuna egiazki kultura ez den eta bide erdian geratu den kultura baten gainean eraikita dago, emakumeak eta emakumeena gizarte guztirako erreferentzia unibertsal gisa barne hartu ez dituen hemikultura edo pseudokultura bat moduan.

Normaltasunaren ordena ohikoaren, errepikatua denaren, arrunta denaren ordena da...betikoaren ordena. Abiatzen

den determinismoaren helburua gizonen bizikidetzan bideratzeko baliozkotzat jo dituzten erreferentziak betikotzea delako, haien ereduak onuragarriak direlako. Eta gizarte-ordena gisa normaltasun kontzeptu horretatik abiatuz, gizonen eta emakumeen arteko rolen desberdintasuna gizarterako positibotzat jotzen denez, desberdintasuna eta ez da arazotzat hartzen, guztiz kontrakoa, sor daitezkeen gatazka posibleen irtenbidea da.

“

Emakumezko eta gizonen arteko rolen banaketa desberdina alde positibo gisa aurkezten zaio gizarte osoari

Are gehiago: sistemak berak bere burua babesten du, “gaitza ikuspegi negatibotik” hartuz. Azalduko dut. Diseinuak desberdintasuna gizarterako ona dela dioenez, gauzak ongi ibiltzeko jarraibideei ez jarraitzeak sistemari egindako erasotzat hartzen da. Horrela, normaltasunaren ordena naturala ez bada betetzen, berez, haren aurreko eraso edo indarkeriazko jarrera da,

eta horrenbestez, ez betetze hori zuzentzea, egin behar duten zereginaren aurka egiten dutenen kontra jokatzea, ez da indarkeria, beraien ikuspegitik ordena lortzea baita helburua. Beraz, gizartearen ongizatea da helburua, nahiz eta zenbait banakori “zigor zuzengarri” bat ezarri.

Hori gertatzen da genero-indarkeriarekin, eta hori dela eta, erasotzaileak kriminal moralizat hartzen dira, gizon moduan egin behar dutena egiten dutelako, eta harreman bat

duten emakumeen jarrerek eta jokabideek probokatzen, proban jarri eta erasotzen dituztelako. Eta indarkeria aplikatzean banako gizon eta ezarritako ordenaren bermatzaile gisa indartuta agertzen direlako.

Horrela, gizartearen gaitzespen eta zigor moralak, nahiz eta gertatu, gertatutakoa ulertzeko eta zenbait argudio erabiliz justifikatzeko joera duten elementuekin egiten da beti. Genero-indarkeriaren inguruan dauden eztabaidei erreparatzea besterik ez dago egoera hau ulertzeko. Ez dago urtean hainbeste giza hilketa eragiten dituen jarduera kriminalik. Emakumeen giza hilketak dira, bikotearen elkar bizitzan gertatzen direnak, erasotzailearen aurretiko indarkeriaren eta jasaten duen emakumeak indarkeria horretatik irteteko ahalginiaren ondorioz gertatzen dena. Gizarteak aho batez eta erabat errefusatu beharko luke. Horrez gain, desagerrarazi nahi duten tresnek lagundu ere beharko lukete. Hala ere, gizarte-eztabaida gezurrezko salaketen ingurukoa da, legearen konstituzioaren kontrakotasunaren ingurukoa, gizonari egindako erasotzat hartzen dena...

Sistemari egindako eroso gisa azaltzen da, horrela bizitzen dela, eta ez genero-indarkeria eragiten duten erreferentziak aldatzeko ekimen bat gisa, horrek zenbait gai jakinei egindako kritikarik ezin dela egon ekarri gabe, kritikatzat hartzen badira. Inoiz ez daude sobera, helburua genero-indarkeria eragiten duten inguruabarrak aldatzea bada.

Normala denak kanpoko (kulturak gizartean bizikidetzan egoteko ematen dituen erreferentziak) eta barneko (bikote-harremanetarako eta intimitatearen erreferentziak) diseinatzaile gisa jokatzeko du, azken xehetasunera arte zainduz, barruko eta kanpoko agertokiaren artean harmonia egon dadin.

Hori dela eta, tranparekin jokatzeko du, aurrez ezarritako arau batzuei jarraitzen dielako kontrolatzeko. Bestalde, “egiten uzten” du eta “ezkutuko eskuaz” baliatzen da, berez osatzeko arauen aplikazio zorrotza eskatzen ez duen guzti horretan, edo legeak heldu ezin diren beste gauza zehatz batzuk. Gizarte-kontrolak hartu duen eginkizuna da, emakumeekin batera luzaroan egon den osparearen eta aintzatespenaren ideia, beraien rol tradizionalen barruan mantentzeko. Ez genekien Adam Smithen ordena naturalaren ideia beretik abiatuz merkaturako hitz egiten zuen “ezkutuko esku” hori, tratatu txarrak ematen dituenaren eskua zela, emakumeak bortxatu edo indarkeriaz zuzentzen zituena.

Emakumeek beraien bigarren mailako eginkizunari eta eginkizun osagarriari uzteko interesatzen zaigu, eta horregatik, gaur egun, posmatxismoaren helburua tranpa berriak jartzea da, gauzak, izan behar duten moduan izan daitezen, hau da, beti izan diren modukoak. Ordena naturalaren diseinu moldatzailearen zatia da, pseudokultura bat kulturatzat hartzen duena, partikularra unibertsaltzat, eta tranpak bakarrik direnak arautzat. Arazoa da zerbait ez badugu egiten gauzak aldatzeko, horrela jarraituko dutela, hau da, desberdintasunarekin eta genero-indarkeriarekin.

Bakardadea ez denaren tranpa

Emakumeen kontrako indarkeria tresnarik garrantzitsuenetako bat ordena sozialari eta bikote-harremanaren mikro-ordenari eusteko, forma eta adierazpen desberdinetan. Dena horrela izateko prestatuta dago. Emakume batengana doan mutila edo gizona bere bakardade mugatuan agortzen

den mundu bateko emakumea erreskatatzera doan printze urdintzat hartzeko. Emakumea bikotea eta ama izateko sozializatuta dago, arazoak egoten badira edo kulturak onartutako beste kausa batzuetan aritzen ez bada salbu, baina ez bakarrik egoteko. Emakumeak adin jakin bat izan baino lehen (muga hori malgutua da) ez badu bikote-harreman bat ezartzen, eta bakarrik egoteagatik bakarrik kritikatzeari uzten badu, neska-zaharra izatera igarotzen da, edo “santuak janzteko” geratzen da. Gizonen kasuan, muga eta kontzeptu horrelakorik ez dago. Gizonak ez dira mutilzahar geratzen, guztiz kontrakoa, egoera positibotzat hartzen da, eta “urrezko ezkongabea”, “playboy” edo “bizizale” esaten diote.

Emakumearen balioa gutxitzen da, ugalkortasunak ama egin dezakeen adin batekin bikote-harremanik ez izateagatik, eta jendea susmo txarrekin hasten da, izan ere, ustez, bikote-harremanik ez badu lortu, arazo arraro eta negatibo batengatik izango da.

Normaltasuna hainbat modutara ikus daiteke egoera hauetan guztietan, baina zalantzarik gabe, deigarrienetako bat gaztaroan zer gertatzen den aztertuz ikus daiteke.

Gaztaroko bikote-harremanen egoerari buruz egin diren azterlanen arabera, oso deigarriak diren bi elementu daude: batetik, 15 eta 18 urte bitarteko neska-mutilen artean indar-

“

Emakumezkoak bikote erlazorik ez badu, neska-zahar bihurtzen da, baina, gizonezkoentzat ez dago ez halako kontzepturik ez halako adin mugarik

keriazko jarrera eta jokabide horiek egotea, aurrerapen handiak egin badira ere; bestetik, hori guztia kulturak gizon eta emakumeen nortasuna sortzeko ezartzen duen erreferentziarengatik gertatzen dela, gero sozializazioan garatu eta bikote-harremanean gauzatzen dena.

Azterlan horien adibide bat Berdintasunerako Ministerioak Madrilgo Unibertsitate Konplutentsearekin batera egingako “Nerabegaroko genero-indarkeria” da. Egindako azterlanik luzeena da: hamar mila pertsona baino gehiago inkestatu dira autonomia-erkidego guztietan. Emaitzarik deigarriena

“

Nesken % 9,2k bikote-harremanetan indarkeria jasan dutela diote, eta mutilen % 13,1ek indarkeria erabili dutela diote

hau izan zen: nesken % 9,2k bikote-harremanetan indarkeria jasan dutela diote, eta mutilen % 13,1ek indarkeria erabili dutela diote.

Datua oso adierazgarria da, bikote-harremanetan hain gaztetan indarkeria ere badagoela erakusten dutelako, eta errealitateak indarkeria bera ikusezin egin dezake-

ela ere erakusten dutelako. Neskek jasan dutenaren eta mutilen indarkeria gisa erabil dutenaren artean dagoen aldea 3,9 puntukoa da. Horrek esan nahi du neskak ez direla gai izan indarkeriatzat hartzeko mutilek indarkeriatzat hartu dituzten jokabideak.

Hori da desberdintasunean eta bikoteen artean egon daitezkeen jokabideen barruan barne hartzen den indarkerian

oinarritzen den normaltasun batek lortzen duena, betiere muga batzuen barruan mantentzen bada.

Emakumeentzako tranpaz beteriko kultura androzentriko baten emaitza da hori, eta horren eraginez, desagertzera heldu egiten da, magia izango balitz bezala, mutilek neskei nahi-ta egiten dieten indarkeriaren hautematea. Dena normaltzat hartzen uzten da.

Printzea igela ateratzen da

Bitxia da maitasun erromantikoaren mitoetan harremanik arraroen hasieran musu bat egoten dela, Loti Ederra esnatzen duen musua, edo printzesek igel bat printze dotore bat bihurtzeko ematen dituzten beste musu horiek...Baina hori ipuinetan gertatzen da; errealitatean kontrakoa gertatzen da normalean. Emakumeak ametsetatik ateratzen dituztenak iratzargailuak edo telefono mugikorraren alarmak dira, eta gizon dotore asko igel bihurtzen da askotan lehen musuen ondoren. Hala ere, historiek jarraitzen dute, kontakizuna mitoz eta estereotipoz beterik dagoelako, dena ordainpeko eta itsasteko bide batetik gara dadin, hortik ibiltzeak prezio bat duelako.

Kulturak bikote-harremanetan emakumeak kontrolatzeko eta gizonak nagusi izateko indarkeria eta desberdintasuna normalizatzeko jartzen dituen tranpak aztertzen baditugu, lau mailatan daudela ikusten dugu: bat, indarkeriaren erabileran bertan; bestea, nortasunarekin lotutako jarrera sexistetan; hirugarrenak, emozioen adierazpenarekin zerikusia du, eta laugarrena, hezkuntzan eta nortasunaren indartzean kokatzen da.

Lehen tranpa handia indarkeriaren erabileran dago, eta kolpearen aurretik benda jartzean datza, gero kolpeak ematen jarraitzeko.

Kontzientzian benda jartzean datzan tranpa bat, desberdintasunaren inguruan dagoen guztia ez ikusteko, eta mutilek “gizonen gauzak” gisa egiten duten guztia ulertzeko eta gizonen gauzak normaltzat hartzeko, adierazpenari kutsu kritikoa ere emanez, baina jokabideak onartuz.

“Nerabegaroko genero-indarkeria” azterlanaren arabera,

“

Mutilek indarkeria erabiltzen dutela diote, eta neskek ez dituzte jarrerera horiek indarkeriazko jarrreratatzat hartu

aurretik aipatu dugun moduan, bikote-harremanean oso gazte hasten dira mutilak indarkeria erabiltzen (15 eta 18 urte artean), hau da, bikote-harremanen hasieratik, eta kulturalki eraikitako eta sozialki onartutako normaltasun horren barruan dago indarkeria hori. Horrela, mutilen gatazkak ebazteko erabiltzen dute eta neskek egoeraren ba-

rruan onartzen dute. Mutilek indarkeria erabiltzen dutela diote, eta neskek ez dituzte jarrerera horiek indarkeriazko jarrreratatzat hartu. Eta ez dute egiten identifikatzeko zailak diren jokabideak direlako, izan ere, azterlanean eraso fisikoak, beldurra sentiaraztea, zuzeneko mehatxuak, lagun-taldetik isolatzea, irainak, isekatzeta, nahi ez zuten sexu-jokabidea egi-tera behartzea eta bestelakoak aipatzen dira. Hori egiten dute

jokabide horiek normaltzat jotzen direlako, agian gatazka edo liskar baten barruan, baina azken finean, zenbait normala.

Horrez gain, deigarria da mutilek adierazten dutenaren eta neskek hautematen dutenaren artean desberdintasunik handiena kontrolatzeko jokabideetan egotea, ziur asko, oro har, indarkerian benetan txarra dena erasoak direlako, eta horien barruan, kalte fisiko handia eragiten dutenak. Gainerakoa jolas baten barruan dagoela dirudi.

Hala ere, ez dira konturatzen erasoak egin ahal izateko mutilek aurretik neskak kontrolatzeko estrategia bat garatzen dutela, nagusitasuna indartzeko eta kalte ditzaketen erabakiak hartzea saihesteko (salatzea, uztea, beste lagun batzuei kontatzea...).

Indarkeria tranparen normaltasun horren ondorioz, neskek indarkeriatzat hartzen dutenaren eta mutilek hartzen dutenaren arteko aldea aurretik aipatutako 3,9

puntukoa da. Beraz, neskentzat, kontrolatzeko, gutxiesteko, makurtzeko, iraintzeko eta bestelako jokabide asko ez dira indarkeria.

Bigarren tranpamaila jarrera eta ideia sexistak egotea da. Horien artean, nortasunarekin lotutako nagusitasun-mendetasun eskema batzuk, hau da, adin horietan, gizona eta emakumeak izateak zer ekartzen duen.

“

Emakumezko batzuk ez dira gai mutilek indarkeriazkotzat jotzen dituzten jarrera batzuk halaxe identifikatzeko

Eredu horiek mutilen % 8,1ek onartzen dute, eta nesken % 3,3k. Egoera esplizituak dira, esaterako, “justifikatuta dago gizon batek emakume bat edo bere senargaia erasotzea emakumeak uztea erabakitzen duenean”, edo “etxe barruan gertatzen den indarkeria familia barruko kontua da eta ez da hortik atera behar”, edo “bere seme-alaben onerako, nahiz eta emakumeek bere senarraren edo bikotearen indarkeria jasan behar, komeni da ez salatzea”, edo “emakume batek tratatu txarrak jasotzen baditu bere kidearengandik eta ez badu uz-

“

Neskentzat, kontrolatzeko, gutxiesteko, makurtzeko, iraintzeko eta bestelako jokabide asko ez dira indarkeria

ten, egoera horrekin guztiz kontra ez dagoela izango da...”. Ikusten denez, gazteek ez dute mito eta aurreiritzi berririk, betikoak dira, kultura desberdin baten erreferentzietan oinarritzen dena.

Hasieran balio horien aurrean egoteak bere eskema moralean sartzea eragin dezake, eta indarkeriaz beteriko jokabideak

erabiltzea horren ondorioz. Agertoki horretan, harremanean edo familian bertan indarkeria justifikatzen da, mutilek % 100 baino handiagoko aldearekin onartuz mota honetako egoerak: “bikote-harreman ona izateko, emakumeak ez dio gizonari aurre egin behar”, “senarrak bere emaztea erasotzen badu, emakumeak zerbait egin duelako izango da”.

Emozioen adierazpenak ere tranpak ditu, baina ez dute indarkeriaz jokatzeko eragiten; gizonezkoen nortasuna indartu

egiten du, nortasunarekin lotzen diren irizpide zorrotz eta estereotipatuen inguruan. Gizona izateak ekartzen duen identifikazio-maila hain handia da, ezen kasu honetan antzekotasun handia baitago mutilek eta neskek jasotzen dutenaren artean, zenbait salbuespenekin.

Horrela, onartutako agindu modu honen aurrean gaude, “gizonek ez dutela negar egin” dioena, edo “laguntza eskatzen baduzu, besteek ez duzula ezer balio usteko dute”, “jendeak sentikorra naizela uste izango balu, behartuko nindukete”... Dena sentimenduak eta emozioak ezkutatzeke prestatuta dago, eta segurtasuna eta konfiantza ematen duen mozorro batekin erakusteko. Hori dela eta, mutilen % 10,7k eta nesken % 7,4k uste du “oldarkorra dirudien gizona erakargarriagoa dela”.

Horren guztiaren atzetik tranpa hirukoitza bat dago: batetik, indarkeriara jotzea, bestetik, sentimenduak ezkutatzea, eta hirugarrenik, indarkeria gizonek emozioak adierazteko modu bat dela sinestaraztea.

Hezkuntzaren bidez mutilei eta neskei bidalitako mezuen azterketa oso interesgarria da, nortasunak eredu tradizionalen eta haiei esleitutako rolen gainean nola indartzen dituen ikusteko. Gizonen mendean dauden emakumeen esaneko zereginari buruzko mezuak jasotzen dituzten mutilen batez bestekoa % 20,6koa da, eta mezu horiek jasotzen dituzten neskak % 14,1 dira. Hau da, mutilek gizartearen eta kulturaren eragin orokorrari gehitzen zaizkion zuzeneko mezuekin beren nortasuna indartzen dute; nesken kasuan, berriz, ez da hainbeste gertatzen hori. Horrek guztiak gatazka areagotzen du, nortasun-elementu tradizionalen indartze hori kontuan hartu gabe, kontrako informazioa bidaltzen zaielako mutilei eta neskei.

Eta ez gara ari bigarren mailako gaiei buruz; hauen moduko egoerei buruz: “emakumeek ez dute maite duten gizonaren aurka egin behar”, “bikote-harreman ona izateko komeni da gizona emakumea baino zertxobait zaharragoa izatea eta diru gehiago irabaztea”, “jelosien bidez ez da maitasuna adierazten”, “norbaitek jotzen bazaitu, jo zuk”...

Egoera osatu eta indartzen da nerabeek berdintasunari eta arazoak konpontzeko indarkeria erabiltzeari buruz jasotzen dituzten mezuak aztertzen baditugu. Mota horretako infor-

mazioa neskei zuzentzen zaie gehiago (nesken % 79,6k horrelako mezuak jaso ditu), mutilei baino (mutilen % 68,7k bakarrik jasotzen du). Eraitza aurrekoaren antzekoa da, baina kontrako norabidean. Nagusitasunean eta kontrolean oinarrituta dagoen nortasun batekin apurtu behar dutenei informazio gutxiago heltzen zaie hori egiteko, eta

“

Emakumezkoak zalantzan jartzen ari dira gizon protagonistaren aldean bigarren mailako zereginari lotutako rol batzuek ematen dizkieten eredu tradizionala

gizonen itzalpeko bigarren mailako zeregin hori apurtzeko aldaketa-prozesu kritiko batean jadanik daudenek, beren posizioa indartuta ikusten dute horrelako mezuekin. Egoera positiboa da, zalantzarik gabe, baina neskentzat eta mutilentzat ez denez berdina, gatazka, aurka egitea eta jasotzen dituzten aholkuak erabiltzea, horien artean, mutilen indarkeria, sortzea eragiten du.

Eta hori da hain zuzen gertatzen ari dena. Emakumeak gizon protagonistaren aurrean bigarren mailako zeregin horrekin lotutako rol zorrotzak esleitzen zizkien eredu tradizionala zalantzan jartzen ari dira.

Eta kritika horren ondorioz, harengandik urruntzen ari da eta eginkizun horiekin oraindik bat datozen, eta leku hori bere gain hartzen duen edo hartzera behartzen duten emakume bat ondoan izateagatik gizonago direla uste duten gizonengandik ere urruntzen ari da. Egoera horrek espero zatekeen egoerarekin nolabaiteko antzekotasuna du: Bidegabekeriaren ondorioak jasaten dituztenek haren kontra egiten dute, eta kasu honetan, emakumeak dira berdintasunaren aldaketa eragiten ari direnak gizarteko esparru guztietan. Horrek, gizon (senar, kide, aita edo senargai) baten mendeko bikote eta familia harremanen lehen eragozpena gainditzea dakar. Baina aldaketa logiko hori gatazka bat sortzen ari da, desberdintasunak gizonei ematen zizkien pribilegioak erabiltzen eta gozatzen zituztenen aurka egitearengatik.

Gainera, areagotu egiten da, bikote-harremanen barruan bereziki jarrera bakoitzari laguntzen dieten mezuak bidaltzen

“

Mutilek kulturen eta gizartearen eragin orokorrari gehitzen zaizkion zuzeneko mezuekin beren nortasuna indartzen dute; nesken kasuan, berriaz, ez da hainbeste gertatzen hori

direlako (emakumeei, aldaketarekin jarrai dezaten; gizonei, beraien egoera pribilegiatuari eutsi diezaioten).

Emaitza argia da eta bistan dago: indarkeria gehiago dago, eta ondorioak guztiz desberdinak dira.

Espainiako genero-indarkeriaren egoerari buruzko azken azterlan soziologikoaren arabera (2011. urtean egindako makroinkesta), emakumeen kontrako indarkeriak aurreko azterlanaren aldean (2006ko makroinkesta) izandako bilakae-ran, gizonek bikoteei edo bikoteei egindako eraso kopurua % 42,9 handitu da. Horrela, urtero ia 600.000 kasu egon dira. Hala ere, indarkeria hori sufritzeari utzi dion emakume kopurua % 85,7koa da. Datu horiek deskribatu dugun egoera argi islatzen dute: bikote-harreman bat ezartzen da, gatazka eta liskarra gertatzen da, emakumeek harremanaren barruan ezartzen den desberdintasun-egoerari egindako kritiken on-dorioz, gizona bere irizpideak ezartzen eta egokitzen jotzen duen ordena mantentzen saiatzen da, indarkeria ere erabiliz, hala irizten badio, eta egoera horren aurrean emakumeak ha-rremana uzten du kasu gehienetan. Hala ere, kulturaren eta hark dituen tranpen zamak emakume asko harrapatzen ditu normaltasun kriminal horretan. Gaur egun bizi dugun proze-sua da. Emakumeek historikoki bizi izan duten egoeraren ezagutza kritikoa babestutako eta gainditzeko eta iraganean behin betiko finkatutako uzteko borondateak babestutako prozesua da.

Baina bortitzen eta desberdintasunaren gainean sortu-tako pribilegioak galdu nahi ez dituztenen erantzun hori ere erakusten du. Hori dela eta, aldaketa eraldatzaile honek au-rarrera jarraitzeko, kulturen dauden tranpak garbitu behar dira, eta nortasunen helburura eramaten duen sozializazioaren

bideari jarraitu behar zaio. Tranpak eta tranpatiak egoten jarraitzen duten bitartean beti egongo da ezjakintasunaren zuloan edo indarkeriaren zepoan eroriko den norbait, edo zalantzen artean galtzen dena, honaino ekarri gaituen paisaiaren elementuak baitira. Hainbat mende lehenago abiatu ginenaren oso antzeko lekua da, hala ere, egia da agertokia eta jantziak guztiz berritu direla.

Printze urdinak indarkeriaz hasten du harremanerako bidaia, eta bere eder maitearengana heltzen denean, egia esan ez du esnatzen, indarkeriari eta mendekotasunari begiak ixten dizkion maitasun erromantikoaren amets idealizatuan mantentzen du. Horregatik, mutilek zigortzeko indarkeria erabiltzen dutela onartu arren, neskek ez dute ikusten, eta hori dela eta, ikusi eta onartzen dute nean maitasunaren ondorioa dela uste dute, honen moduko esaldiekin: “gutxienez, axola nartzazio”, “maiteko ez banu ez ninduke hori egingo, ez ninduke kasurik egingo”...Hori da jelosiak maitasuna direla eta indarkeria ez dela indarkeria dioen ideia tradizionala.

Jasotzen dituzten mezuak tranpaz beterik daude, familiengandik, gurasoengandik, ingurukoengandik, errutinatik askatzen dituen harremanean harrapatu jarrai dezaten. Be-

“

Printze urdinak ez du maitea esnatzen, maitasun erromantikoko amets idealizatu batean mantentzen baitu, begiak itxiz indarkeriaren eta mendekotasunaren aurrean

raiek aske direla uste badute ere, ezerezean sartzen ditu. Eze-
rez pertsonalean, azken finean “horrelakoak direla” uste duten
mutil batzuen mende daude, eta edozein arazo konpontzeko
modurik onena konpromiso-harremana definitzen duen mai-
tasuna gehiago adieraztea da. Beraien maitasunak aldatuko
dituela uste dute, baina funtsean aldatzen diren bakarrak eu-
rak dira, izan ere, gero eta kontrolatuago eta menderatuago
daude.

Beraien burua proposatzen dute irtenbide gisa, eta in-
darkeriak jarraitzen duenean, ohikoa den moduan, porrot
bikoitza eta erasotzaileek botatzen dieten erruduntasunaren
frustrazioa sentitzen dute. Egoera konpontzeko gai ez izana
leporatzen diete beraien buruei. Adiskidetze bakoitza irtenbi-
dea posible dela egiaztatzen duen adibidea da, eta barkatze
bakoitza beste tranpa bat da munduan eta erasotzailearen be-
giradan harrapatuta uzteko.

Harremanak normaltasun-eredu horretan oinarrituz ja-
rraituko du, bultzada eta barkatzeen artean, baina beti mai-
tasun erromantikoa erreferentziatzat hartuta. Eztabaidak eta
liskarrak tranpak ere badira, nesken erantzuna elkarrekiko
indarkeriaren zati bat gisa hartzen delako. Eta, egia esan, mu-
tilak adierazten duen indarkeriari edo normaltzat hartutako
mikro-indarkeriari emandako erantzuna baino ez da, ez da
maitasuna, eta harrapatzeko sare bat gisa sortzen joaten da.

Eta “intentsitate baxuko indarkeria” hori ikusten ez den
bitartean, “mutilak horrelakoak direlako”, haiena handi-
tu egiten da, jokabidea objektiboa delako eta erantzuna us-
tekabekoa, “neskak ez direlako horrelakoak”, eta batez ere,
“horrelakoak ez dutelako izan behar”. Hori guztiak batzue-
tan indarkeriarekin jarraitzeko beste arrazoi bat da, emaku-

meenak berezkoak ez diren erantzunak direlako, gizonen eta harremanaren beraren kontrakoak argi eta garbi. Horrela, hasierako tranpa hondo bikoitzeko tranpa bihurtzen da. Kontrol eta menderatze maila hori hain bizia da, modu bereziki traumatikoan bizitzen diren jokabide argiak ezartzen direla. Jokabide horien artean, sexu-harremanen inguruan sortzen direnak nabarmentzen dira. Tratu txarrak Ikeritzeko Batzordearen txostenean, 2005. urtean aurkeztutakoan, mutilen % 32,1ek eta nesken % 14,4k mutil batek bere emaztegaiari sexu-harremanak berarekin mantentzera behartzea normalizat jotzen zuten, eta ehuneko hori nabarmen handitzen da sexu-harremanen

edukiari eta mantentzeko moduari buruz ari garenean. Kasu gehienetan, mutilek eskatzen edo agintzen dituzten ekintzak eta nahiak asetzeko dira. Inguruabar horiengatik guztiengatik “konfiantzarengatik bortxatzea” delakoa gertatzen da. Emakumearen borondatearen kontra sexu-harreman

“

Konfiantzagatiko bortxaketa sexu erasoa da, bikote erlazio baten barneko zirkunstantzia propio eta normaletan estali ohi dena

bat mantentzen denean sortzen den sexu-erasoa da, baina bikote-harreman baten berezko inguruabarretan eta inguruabar arruntean babesten da. “Neskek ezetz esaten dutenean, egia esan, baietz esan nahi dute” klasikoaren bertsio berria da, baina oraingoan ez dute aukerarik ezta beraien boron-

datea adierazteko ere. Dena onartutzat hartzen da....“horretarako dago maitasuna eta bikote-harreman bat mantentzen da, gauza horiek egin ahal izateko”.

Neskak askok kontatu dizkioten istorioek ipuin bat izaten jarraitzen dute, eta hori dela eta, mutilak “horrelakoak diren” arren, hau da, “zertxobait gaiztoak eta berekoiak”, eurek alda ditzaketela eta zoriontasuna, segurtasuna eta babesa bikote-harremanaren bitartean bakarrik lortuko dutela uste dute (gazteen % 15 eta % 25 artean hori uste dute, aipatutako txostenaren arabera).

“

Posmatxismoa matxismoa da, ez hori gainditzen duen ezer, ez bestelako gauza bat. Tresna berria zera da: normaltasunarekin jokatzeari argudio gisa, eta hori guztia berdintasunaren izenean egitea

Txikian kontatu zieten ipuin hori bizitzen ari direla uste dute, baina begi bat ireki diote errealitateari dagoeneko, eta ez dela “Alizia herrialde mirregarrian” eta Aliziaren bidaia “amesgaiztoen herrialdean” egiten dela konturatu dira. Horregatik ez dira tranpak desagertu eta horregatik eremu batzuetan tranpa gehiago daude, emakumeren bat horietako batean ez bada

erortzen, handik hurbil beste bat aurki dezan, beren bizitzetatik, betiko nortasunetik, ihes egin ez dezaten.

Printze urdina zurbil jarri da, itsas urdinetik urdin argira pasa da, eta gero zeru-koloreko zurbiltasun batera, gorpuen ubeltasunetik aurretik gozatzen zuen bizitza onetik baino hur-

bilago dagoena. Ehiztari ona gisa, beraien tranpak bota ditu eta sua hasi du denboraren basoan, harrapakin guztiak itxaroten dituen lekura eramateko, pribilegioen erresuma altxatzen den iragan iraunkor horretara. Baina denborak aurrera bakarrik egiten du, eta gaur, Loti Ederra oso erne dago.

Hala ere, ez dute etsitzen, erne egon behar dira tranpa eta truku berriak saihesteko...Beti daude azpikerietan, eta azken ekarpenetako bat “posmatxismoa” da.

Posmatxismoa

Posmatxismoa kultura patriarkalak erabili duen azken tranpetako bat da, hala ere, jatorriz, 80ko hamarkadako da. Posmatxismoa da matxismoa da, ez hobetze bat ez horren desberdina den zerbait. Baina beste estrategia bat erabiltzen du betiko helburuak lortzeko. Posmatxismoaren helburua argudio gisa normaltasunarekin jokatzeta eta berdintasunaren izenean egitea da. Horrela, desberdintasuna zuzentzen duen guztia (logikoki haren ondorioak jasaten dituzten emakumeak artatzeko dena), desberdintasunaren adibide argitzat hartzen da, neurri horien barruan gizonak ez dituelako barne hartzen. Haien kontrako eraso gisa ere hartzen dira, ekimen horietako askoren helburua desberdintasunaren arazoak sortzen dituzten arrazoiak aldatzea delako. Arrazoi horiek, kulturak gizonei eman dizkie pribilegioetan daude, hau da, gizonek beren buruari eman dizkieten pribilegioetan.

Posmatxismoak abantaila handia du, bere zelaian jokatzeko duelako. Egia da publikoaren zati bat aldatu dela eta kritikoagoa dela, baina gizarte-testuingurua desberdintasunaren kulturak sortutako bera da. Horregatik ez du bilatzen berdintasunaren

ordezko planteamendu bat, ez eta negoziazio edo adostasun moduko bat proposatu ere pribilegio batzuetan amore emateko, beste batzuk mantentzearen truke. Posmatxismoaren helburua erreferentzia tradizional berberetik jarraitzea da, ez beste batzuk, eta horretarako, nahastea eta orientaziorik eza sortzea da bere estrategia, orientaziorik eza horrek zalantzak ekartzen dituelako. Horren eraginez, jendeak bere iritzia hartzen du gai horri buruz eta pasibotasuna sortzen da. Bestalde, pasibotasun horrek, dena zegoen moduan jarraitzea eragin du, hau da, desberdintasunaren erreferentzien mende jarraitzea.

Horregatik ez du beste aukerarik proposatzen posmatxismoak eta erreferentzia eta balio tradizionalak eztabaidatzen dituztenak bakarrik kritikatzeko. Ikuspegi horren arabera, dagoen desberdintasuna eztabaidatzen duten kritikei zuzendutako erasoak berdintasunaren argudioa ahultzeko eta pasibotasuna eragiten duen zalantza sortzeko balio du, eredu tradizionalaren jarraitutasunarekin bat. Desberdintasuna zalantzan jartzen duena kritikatzeko da. Horrela, zalantza bat sortzen da horren ondorioz desberdintasunak jarraitzen du. Horrela, esaterako, genero-indarkeriari buruz hitz egiten bada, emakumeek gizonen kontra onurak ateratzeko erabiltzen dituzten “gezurrezko isun” asko daudela erabiltzen du argudio gisa posmatxismoak, eta banantzean, “seme-alaben zaintzarekin, etxearekin eta ordainsariarekin geratzeko”. Ikusten denez, ez du ezeztatzen genero-indarkeria dagoela, baina benetakoa den zalantzan jartzen dute, horren garrantzia eztabaidatzen delako, eta hori guztia feminismoaren eta zenbait emakume-erakunderen interesaren ondorioz gertatzen dela esatean errealitatearen inguruan duten ikuspegi berezia

ezartzen dute. Horretarako, kulturak, behar duenean edonoren esku uzten duen “emakume gaizto eta zitalaren” mito tradizionala eragiten du.

Zalantza hori nahikoa da ulertzeko dagoen indarkeria hori kentzean beharrezko inplikazioa ez egoteko, historian zehar gertatu den moduan. Oraindik indarkeria bada ere, harremanaren izaera pribatua eta emakumearen ustezko erabakia gailentzen da, salatzen ez duenean eta indarkeriazko harremanaren barruan jarraitzen duenean. Barneko kode baten azaldutako baimentzeko jarduera libre bat izango balitz bezala, gizonak pixkanaka erasoetara heldu arte erabilitako kontrol eta menderatzeko indarkeriazko jokabide bat.

Posmatxismoaren estrategia da, zalantza sortzea, berdintasunaren aldeko ikuspegia blokeatzea edo baita berdintasunaren helburuaren beraren

kontra egitea ere. Eta horretarako, oraindik jarraitzen duten eta posmatxismoa matxismo tradizionalaren desberdina den jarrera bat gisa aurkezteko balio duten argudio eta estrategi tradizionalak ez diren beste modu bat erabiltzen du, eraginkorragoa izateko. “Gu ez gara horrelakoak”, diote posmatxistek matxismoaren argudiorik zuzenen aurrean, baina helburu

“

‘Emakumezko mal-tzur eta zitalaren’ mito tradizionalarekin jokatzek ematen duen abantaila baliatzen da, kulturak edonoren esku jarri baitu behar duen guztietarako

bera dute eta eraginkortasun handiagoarekin lortzen dute, mezuaren modua eta edukia aldatzen dutelako.

Ikuspegi posmatxistetan nagusitzen diren elementuak hauek dira: neutraltasuna, zientifizismoa, ororen interesa, irabazi ekonomikoaren argudioa berdintasunaren aldeko ikuspegiak egiten dituenarentzat, eta berdintasunarekin lotuta dagoen ezarpenaren eta doktrinatzearen ideia, ideologia baztertzaile baten zati gisa.

Ikuspegi horien neutraltasun teorikoaren asmoa berdintasunaren eta feminis-

tasunaren aldeko mugimenduetatik proposatzen diren ekimenetatik aldentzea da. Posmatxismoak dio ez dietela mesederik egin nahi ez gizonei ez emakumeei, denentzat onena dena bilatzen dutela, eta horrela, zuzeneko kritika egiten diete emakumeei zuzendutako berdintasun-neurriei, emakumeak izateagatik pribilegio baten parte izango balira bezala.

“

Planteamendu neomatxistetan gailentzen diren elementuak honakoak dira: neutraltasuna, zientifismoa, interes komuna, etekin ekonomikoa eta berdintasuna ideologia baztertzaile baten kontzepzio hartzea

Eta, egia esan, indarkeriaren, diskriminazioaren edo bestelakoaren bidez desberdintasunak izandako ondorioei aurre egiteko jarduerak dira. Eritasun infekto-kutsakor baten aurrean arriskua duten pertsonen txertatzean oinarritutako osasun-programa bat biztanle guztiak ez txertatzeagatik kri-

tikatuko balute bezala da. Ez du zentzurik eta barregarria da, baina ikuspegi horiek berdintasunaren gaien inguruan egiten direnean oso harrera ona dute, jadanik dauden balioekin eta aurreiritziekin jokatzeko dutelako. Azkenean emaitzak lortzen dituzte, mota horretako ikuspegiekin desberdintasuna zuzentzea eta desberdintasuna bera eragiten duten arrazoiak onartzeak saihesten dutelako.

Zientifizismoaren helburua feminismoaren eta berdintasunaren jarrerarekin apurtzea da. Posmatxismoaren arabera berdintasuna ikuspegi ideologikoa da, ezez errealitate bat, euren-tzat errealitatea desberdintasunean eta eginkizunak gizonen eta emakumeen artean modu desberdinean banatu behar direla dioen ikuspegian dagoelako.

Beraien proposamenak indartzeko eta ikuspegi ideologiko teoriko batetik urruntzeko, datura jotzen dute, eta horretarako, azterlanak eta emaitzak manipulatzeko dituzte, beren jarrera ideologikotik proposatzen dutenekin bat etor daitezten. Esaterako, Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiaren azterlanek adierazten dute genero-indarkeriarengatik dauden epaien % 30a ez direla kondenatzaileak, eta posmatxismoak dio salaketa horien % 30a gezurrezkoak direla, azkenean ez delako zigorrik ezartzen.

Horrek nahastea eragiten du gizartean, eta salaketan artean ehuneko handia gezurrezkoak direla adierazten dute, baina egia esan, epai ez kondenatzaile batek ez du adierazten salaketa gezurrezkoa izan dela; baizik eta dauden frogak ez direla nahikoak akusatua babesten duen errugabetasun-presuntzioa apurtzeko.

Egoera hori oso ohikoa da etxe barruan gertatzen den indarkeria batean, lekukorik gabe, eta gertatu eta egun batzuk

geroago salatzen da. Baina berdin du, garrantzitsua nahastea sortzea eta genero-indarkeriaren errealitatearekin zalantzak izatea da.

Ororen interesa aurreko egoeran hasten da, eta posmatxismoak berdintasuna benetan defendatzen duela dioen ikuspegia indartu nahi du, izan ere, gizarte guztiarentzat, gizonentzat, emakumeentzat, neska-mutilentzat, onena dena bilatzen du, eta ez berdintasun-neurriak bezala, emakumeentzat bakarrik zuzentzen direlako, eta askotan gizonen kontra eginez. Elementu hori oso lotuta dago “Berdintasuna.0” (berdintasuna puntu zero) delakoarekin. Estrategia horren asmoa da berdintasunaren inguruko politika eta neurrien esanahia testuingurutik ateratzea eta emakumeen mugimenduari eta historikoki desberdintasuna agerian utzi duen pentsamolde feministari naturaltasuna kentzea, hau da, balioei eusteko eta helburuak

“

Posmatxismoa desberdintasunaren kontagailua zeroan jartzen saiatzen da eta emakumezko eta gizonezkoen aldeko ‘berdintasunean’ jokatzeko hasten da, desberdintasuna existituko ez balitz bezala

lortzeko desberdintasuna behar zuen kultura patriarkal baten barruan.

Posmatxismoa desberdintasunaren kontagailua zeroan jartzen eta gizon eta emakumeekin “berdintasunean” jokatzeko hasten saiatzen da, desberdintasunik egongo ez balitz bezala eta oraindik desberdintasunak sortu dituen eta sortzen dituen

arrazoiak eta kultura-egitura oraindik egongo ez balira bezala. Horrela, berdintasuna lortzea eragozteaz gain, desberdintasunaren egoerari esanahia kentzen dio eta gizarteak une jakin batean zalantzan jartzen dituen elementu eta egoera horien zuzenketa puntualaz harago doan ikuspegi sakon bat egitea saihesten du.

Ikusten denez, desberdintasunaren egoera kulturaren zati gisa azaltzen duen esanahi bat izan gabe, gertatutakoa eta horren arrazoiak historikoki onartu gabe, eta desberdintasunaren eragina jasaten dutenei berariazko neurririk aplikatu gabe egiten dituzte proposamenak, eta hori guztia, berdintasunean oinarrituz proposatuz. Horrekin guztiarekin bermatuta dago posmatxismoaren helburua, hots, erreferentzia tradizionalei eustea. Baina gainera, hori gutxi izango balitz, proposamenekin lotuta dagoen eztabaida alde batera utzita, ikuspegi posmatxistak bi zuzeneko elementu kritiko barne hartzen ditu berdintasunari begira marketinaren barruan, berdintasunaren berariazko elementuak ez direlako, baina bai gaur egun harmen handia duten argudioak.

Horietako bat berdintasunaren neurriak proposatzen dituenaren onura ekonomikoa aipatzen duena da. Dena “dirua irabazteko”, “bat datozen erakundeei edo ingurukoei mesede egiteko”, edo “ezertarako balio ez duten zerbitzuak abian jartzeko”, “lagunak jartzeko” gisa aurkezten da. Eta noski, beste baliabide, programa, laguntza eta bestelakoen kalterako, beharrezkoak direnak. Argudio ekonomikoa beti da eraginkorra, baina krisi ekonomiko garaietan harrera erantsia aurkitu du, beste argudioekin bat egin duelako, pasibotasuna eta berdintasunaren aldeko ekimenak zuzenean baztertzea errazten dutelako.

Modan dagoen beste argudio bat “doktrinatzeari” buruz hitz egitea da. Jarrera horientzat, berdintasuna sustatzea gainerako gizarteari ideologia eta balio batzuk ezartzea lortzeko tresna “erakargarri” bat baino ez da, horregatik “genero-ideologia” bati buruz hitz egiten dute, eta “genero” hitza txarra, dogmatikoa eta erradikala denaren sinonimotzat hartu, hitz horien mehatxua erakusteko eta doktrinatzeari buruz hitz egiteko. Jarrera horrek oso grafikoki adierazten du zein den errealitatearen irudia.

Batetik, desberdintasuna zenbakizko edo azaleko kontu bat ez dela erakusten duelako. Horrek ez du ekartzen, zenbait testuingurutan, gizon kopurua emakumeena baino handiagoa izatea eta zenbait eginkizun, hala nola familia zaintzea, emakumeek egin behar izatea, baizik eta desberdintasuna kulturak sortutako ordena naturalaren egituraren funtsezko zatia dela. Beraz, desberdintasuna eztabaidatzeak ordenaren oinarriak mugitzea esan nahi du, eta horrekin, haien gainean sortutako egitura osoa. Horregatik ez da uzten ezta kritikarik txikiena ere egiten. Bestalde, ikuspegi hori zabaltzean onartutako balioak igortzen dira, eta hori “hezkuntzatzat” hartzen da. Bestalde, berdintasuna balio gisa hartzea eta desberdintasunaren ondorioak zuzentzea “doktrinatze” gisa hartzen da. Horrela, paradoxa honetara heltzen gara: balioei eta gero genero-indarkeria, diskriminazioa, isolatzea eta emakumeak bizitza publikotik urruntzea eragiten duten erreferentziei buruz egitea hezteka dela, eta kontrakoa egitea eta gizarte bidezkoagoa eta baketsuagoa lortzea doktrinatzea dela.

Azkenik, beste elementu adierazgarri bat berdintasunaren alde egiten duten pertsonen eraso egin eta izena zikintzen zaie-

la da. Ideia erraza da: pertsona horri izena zikintzen bazaio, esaten edo proposatzen duenak ez du baliorik izango, horregatik ez dira inoiz falta iraun pertsonalak, istorio profesionalak edo norberarenak asmatzea, edo interes ekonomikoarengatik jarduerari erreferentziak egitea. Beraz, taldea ixten dute eta izena zikintzea sustatzen dute.

Berdintasunaren inguruko ikuspegi kritikoak eraginkor-
rrak dira tranpen barruan badaude eta gogoetan gelditzea
saihesteko garau diren
tramankulu desberdinak
erabiltzeko. Hori dela eta,
gero eztabaidatzen diren
egoera horiek sortzen
dituzten egoeren eta ba-
lioan benetako esanahia-
ren gaineko emaitza jakin
batzuei buruzkoa da ezta-
baida. Eta horregatik pos-
matxismoak eta berdinta-
suna kritikatzten dutenek
berdintasunari buruz hitz
egiten dute, “beraien ber-
dintasunari” buruz.

Posmatxismoak ikasi
du eztabaida eta gogoeta saihesteko modurik onena ez dela
ezeztatzea edo ezkutatzea.

Horrek, jarrera androzentrikoak hainbeste eztabaidatzen
ez zirenean eta berdintasuna txikiagoa zenean balio izan du,
baina dagoeneko ez da eraginkorra. Orain askoz ere prakti-
koagoa da arreta desbideratzea, eta hori egiteko modurik one-

“

Posmatxismoaren es-
trategia da, zalantza sor-
tzea, berdintasunaren al-
deko ikuspegia blokeatzea
edo baita berdintasunaren
helburuaren beraren kon-
tra egitea ere

na ez da beste gai bat proposatzea, baizik eta eztabaida bera erabiltzea baina oso bestelako zentzu batekin.

Horregatik, posmatxismoaren lehiarik handienetako bat hizkuntzarena da. Posmatxismoak hitzak harrapatu nahi ditu gero oso desberdina den zentzu bat emateko eta nahastea handitzeko, bere azken helburua delako. “Feminismoa” hitzarekin egin du, “feminismo berriari” buruz hitz egiten duelako, genero-indarkeriarekin, bere kontzeptuan haurren tratutarra, gizonen kontrako indarkeria edo sexu bereko bikoteen arteko indarkeria barne hartzen dituenean. Helburua nahastea da, iritzirik ez hartzeko edo hartzen bada, okerrekoa izateko.

Estrategia horrekin, posmatxismoak “Berdintasuna.O” delakoaren ideia horren azpian hitz egiten du berdintasunari buruz, eta emakumeentzat eta gizonentzat neurri berak hartzea eskatzen du. Horrela, ez du desberdintasunaren esanahiaren gaineko kontzientziarik hartzeko, kulturak babestutako balio-sistema baten zati gisa, eta desberdintasunaren errealitate historikoa ezagutzea eragozten du; gaur egungo errealitatea ezagutzea, beraz.

Baina, batez ere, egiten duen kritikaren bidez desberdintasunak jarraituko duela bermatzen du, baita orain dauden desberdintasunek ere, orain desberdintasuna badago eta aurreko eta atzeko posizioetan daudenei modu berdinean laguntzen bazaie, azkenean bi alderdiek aurrera egingo dutelako, baina bien arteko desberdintasunari eutsiz.

Hori oso ongi diseinatuta dago aldaketak egiten ari diren itxura lortzeko. Kulturak emakumeei eta berdintasunari jarritzen dizkien tranpen barruan dago. Posmatxismoaren tranpa da.

Elementu horiekin guztiekin berdintasuna zuzenean baztertzea da helburua, ahal badute, baina batez ere nahastearen, desorientazioaren, zalantzaren eta pasibotasunaren bidez, izan ere, horrela, denak berdin jarraitzen du.

Eta jatorriz duen postmodernitatearen zati gisa, askotan biktimismoaz baliatzen da bere estrategia egiteko. Horrela, bere ikuspegiak eztabaidatzen badute edo nahaste-estrategiaz konturatzen badira, berdintasuna edo neurri batzuk zalantzan jartzea posmatxismoa dela erantzuten dute, dogmatikotzat eta itxiztat hartzen dituzten berdintasunaren aldeko jarrera horien kontrako kritika eta eztabaida saihesteko. Horretarako, posmatxismoaren elementuez baliatzen dira, hala nola “atenporalitateaz”, eztabaida eta arazoa gaur egungo agenda politiko eta sozialaren gaitan kokatzen duena, desberdintasunak harremanak eta erreferentziak egituratzeko eta hierarquizatzeko ezarritako gizarte-ordenaren eta kulturaren barruan esanahirik izango ez balu bezala. Taktika horrekin, arazoa orainera ekarritako garaiei eta eremuei buruzko errebindikazio klasikora mugatzen da, desberdintasuna historikoki egon dela eta beti egotearen zergatia kontuan hartu gabe.

Eta eztabaida eta berdintasunaren aldeko neurriak behin eta berriz eragotzi nahi dituztenez, ez dira konturatzen gaur egungo errealtate objektiboaz. Bi elementu bereizgarri ditu:

Berdintasunaren eta berdintasunaren aldeko jarrerak zuzentzearen aldeko eztabaida historikoan ikuspegi posmatxistikarik ez egotea. Inoiz ez zaie axola izan genero-indarkeria, seme-alaben zaintza, duela zenbait urte amek, legez zegozkien pentsio ekonomikorik jaso gabe beren gain hartzen zutena, eta zenbait lege-erreforma egin arte jaso ez zutenak. Hala ere, oraindik ez dira arazoak amaitu zen-

tzu horretan, eta horrek, estrategiaren xedea erakusten du. Posmatxismoa ez da egon gai horiei edo bestelakoei buruzko eztabaidan bere ideiak nabarmentzen saiatzeko, gizonen erreferentziako posizioa eta gainerako gizarteari ezarritako baliokak ez zeudelako zalantzan. Hori guztia kritikatu dutenean bakarrik aurkeztu dira, baina ez aldaketaren barruan sartzeko; saihesteko baizik.

Berdintasuna berdintasunean aurrera ez egiteko erabilteza. Emakumeei buruz bakarrik eta gizoni buruz ez hitz egitea kritikatzeko dute, baina ez dute egiten gizoni edo emakumeei buruz ez hitz egiteko, baizik eta biei buruz hitz egiteko. Genero-indarkeriaren kontra aritzea, emakumeentzako lan-laguntzen alde, emakumezko ordezkari gutxi egotearen kontra, emakumeen osasunaren aldeko neurri jakin batzuen alde egitea eztabaidatzen dute. Horrela, gizonen alde ez dela ezer egiten adierazten dute. Argudioa urria izateaz gain, gezurrezkoa ere bada, antza beharrezkoa den zerbaiten aldeko jarduera bat bilatzeko modua ez delako beste arazo batzuen gaineko beharrezko jarduera kritikatzeko, baizik eta dagozkion lekuetan eta pertsonen aplikatzea errebindikatzea eta eskatzea. Hala ere, posmatxismoa gizonen kontuei buruz hitz egitea eskatzera mugatzen da, ez arazo teorikoak ebazteko, baizik eta emakumeei eragindakoa zuzentzeko edo beraien botere eta kontrol estrategian ez kaltetzeko edo babesik gabe egoteko. Bestela ez lukete proposatuko kontrako jarrera gisa; bi ekimenen laguntza bat gisa baizik: emakumeen eta gizonen alde. Hori gertatzen da esaterako zaintza partekatuekin, kasu askotan, banantze prozedura judizialetan frogatu ohi denez, bikotearekin bizi zenean izan ez den aitatasuna errebindikatzea baino gehiago, “emakumeak nahi zuena ez lortzea” edo se-

me-alaben zaintza ez izateak ekartzen dituen kostu ekonomikoak bere gain hartzea delako helburua. Hori dela eta askotan gezurrezko argudioetara jotzen dute askotan, hala nola SAP delakora (guraso-lerrokatzearen sindrome), eta seme-alabek amak manipulatzeko dituelako ez dutela aitarekin egon nahi diote. Hala ere, zientzialariek ez dute onartzen sindrome hori. Halaber, zientziaren ikuspegitik oso zaila da azaltzea, horrek seme-alaben sentimenduak apurtzea eta amaren mezu kritikoen bidez bere aitaren inguruan duten iritzia apurtzea dakarrelako. Eta ikuspegi zientifikotik oso zaila da onartzea. Horregatik, posmatxismoak emakumeen gaiztakeriarekin jokatzeko du, eta nahasten saiatzen da, pertsona baten gainean (semea, alaba, anaia, aita edo lagunaren gainean) izan daitekeen eragina, sentimenduen eta ezagutzaren arteko bereizketarekin nahasten delako.

Bide gisa erabiltze horren atzetik ezkutatzeko den drama larria tranpatia baino gehiago da. SAP gisako egoeratzat hartzean, seme-alabek aita arbuiatzeko benetako arrazoia ikertzea saihesten da. Horien artean, ohikoena bizikidetzan aurretik indarkeria egotea da, eta hori errealitatearekin bat dator. 2011ko makroinkestaren arabera, genero-indarkeria-

“

Posmatxismoak kritikatzeko du emakumezkoen buruz bakarrik hitz egitea eta ez gizonezkoen buruz, baina horrela jokatzeko ez gizonezkoen ez emakumezkoen mintza ez gaitze

rik ateratzen diren emakumeen % 73a bananduz egiten dute, eta ez salatuz. Emakume horien seme-alabek aitak elkarrekin bizi zirenean amari egindako indarkeria jasaten dute, beraz, banandu ondoren, hasierako uneetan batik bat, ziur asko seme-alabek ez dute aita ikusi nahi izango. Beraien jarrera eta jokaera ez da inoren manipulazioaren ondorioa; bizi izan duten indarkeriazko esperientziaren emaitza da. SAP argudiotzat hartuta, amari zaintza kendu eta tratu txarrak egin dituen aitari ematen zaionean hasten da drama. Gure epaitegietan eta auzitegietan oraindik jarraitzen duen tranparik ikaragarrienetako bat da. Posmatxismoa hemen dago eta geratzeko etorri da, desberdintasun historikoan egoteko, estrategia berri gisa. Eta azken trapetako bat gisa egiten du. Kontzeptuzko tranpa eta tranpa estrategiko bat da, bizitzaren edozein arlotan tranpa berriak sortzeko gai dena, asmoa funtsean gizonen eta emakumeen artean desberdintasunari eustea eta ordena natural hierarkizatuak eta onartutako maila ahaldunek aplikatzen duten guztiari zentzua ematen dioten haren balio “naturalak” jarraitzeko.

Genero-indarkeria ezin da posible egiten duen normaltasunaren barruan ezkutatuta geratu. Eta hori lortzeko modu bakarra normaltasun hori aldatzea da, ez itxarotea geruza ikusezinak apurtzeko gai den indarkeria egon arte. Desberdintasunarekin eta horrek sortzen duen indarkeriarekin amaitzeko helburua gizartean dago. Erakundeek eta politikek bakea eta bizikidetzat ezartzen lagundu beharko diote gizarteari, desberdintasunean oinarrituz, baina gizarteko pertsona bakoitzak konpromisorik ez badu hartzen, ez da lortuko.

**E
M A
K U M**

**E S K O
N T R A K O
I N D A R K**

E R I A, N O R

M A L T A S U N E

A N E Z K U T A T U T

**A K O E R R E L I T A T E A
E T A Z U K ? I K U S T E N A L D U Z U ?**

Ezkutaketan

Berriro ere ezkutatu beharra daukagu. Leku gutxi zeuden eta denak ezagutzen genituen, baina eginahalak egin behar genituen lehenengoan aurki ez gintzaten. Egia esan, ez dakit nola ezkutatu nintzen belardi horretan, baina tarte batean eutsi nion, ikusi ninduten arte. Handik beste lehengusu-lehengusina batzuk ikus nitzakeen. Denok urduriak jota, lehengusu edo lehengusina batek barik, Jack errai ateratzaileak aurkitu beharko bagintu bezala.

Nori tokatuko zitzaion zenbatzen hasi aurretik, Marta hurbildu zitzaidan eta esan zidan ez zuela gehiagotan ezkutatu nahi osaba Albertorekin. Egia da, beti hautatzen zuen bera!

Adin berekoak izan arren, Marta ni baino haziago zegoen. Txikiagoak ginenean ere, altuagoa zen, baina hilekoa lehenago etorri zitzaionez, hazteari utzi eta gorputza eraldatzeko prozesu gogorrari ekin zion. Gaixoak albotik pasatzen zitzaizkion gaztetxo askoren iruzkin satsuak jasan behar izaten zituen, bai eta hain gaztetxoena ez zirenenak ere.

Igande horretan esan zidan ezkutatzen zirenean osaba Albertok besarkatzen zuela ezkutatze-edo eta beti ukitzen ziola titi bat. Laguntza eskatu zidan. Ez naiz gogoratzen Marta beste iganderaren batean itzuli ote zen gurekin bazkaltzera mendira. Seguru baietz. Baina seguru nago sekula ez zela berriro ezkutatu osaba Albertorekin.

Orain horixe pentsatzen ari naizela, neure buruari galdetzen diot ea beste lehengusinarek batek amaituko ote zuen osaba Albertoren besoetan ezkutatuta. Eta neure buruari galdetzen diot ea inori kontatu ote zion zein gaizki sentitzen zen osabak titi bat ukitzen zionean. Marta gaixoa! Haurtzaroan irudikatzen dut indarkeria horrek geldiarazita, ahalik eta azkarren nork aurkituko zain, esku abusatzaile horietatik askatu ahal izateko.

Musu haiek

Sekula ez nuen pentsatu salatuko nuenik, baina ez orain ez inoiz ez diot barkatuko egin zidana.

Hiru neba-arrebetan nagusia nintzen. Nire ondoren jaio zena beste neska bat zen eta txikia mutila. Zazpi Kaleetako etxe batean bizi ginen. Oso etxebizitza handia zen, gelaitsuak dituen horietariko bat. Orduan oso ohikoak ziren gela mota horiek.

Etxe horri kanfor eta hezetasunaren arteko usaina zerion, sukaldeari izan ezik; izan ere, bertan txapak, ikatzeko sukalde ekonomikoak eta gainean prestatzen zenak markatzen zuten usaina.

Txikitako oroitzapen onak ditut. Esaterako, larunbat gauean izaten ziren bainuak gurasoek familia hazten hasi zenean jarritako bainuontzian. Oso gogoan dut amak nola lehortzen zigun azala. Plazer berezia sentitzen nuen oinak lehortu eta galtzerdi garbiak janzen zizkidanean. Ondoren, pijama eta bata, tortilla frantsesa eta ohera. Hori eta ahateen parkera joaten ginenekoa ziren, nire ustetan, haurtzaroko momenturik onenak. Parkean trizikloak alokatzen zituzten igandeetan eta nire ahizpa Begotxu eta biok bidai abenturak asmatzen genituen parkeko bidexketan, ‘motorizatutako’ esploratzaileak bagina bezala.

Tamalez, zoriontasun oso hori 10 urte bete nituenean amaitu zen. Arratsalde horretan lehengusu-lehengusinak etxera etorri ziren urtebetetzea ospatzera. Dena bikaina zen. Urtebetetzea nire eguna zen. Zoriontsua nintzen. Kandlei putz egin ondoren, aitak esan zidan opari bat zuela niretzat eta bere gelaraino jarraitzeko adierazi zidan. Armairuaren tiradera batetik kutxatila bat atera eta Inoxcrom boligrafo zilarreztatu eta granatea eman zidan. Begiratu nion eta bi musu emateko nengoenean, besarkatu egin ninduen. Ez ninduen askatzen. Hari itsatsita egon nintzen tarte batez. Zerbait oso arraroa zen. Gogoratzen naiz zarata ateratzen zuela arnasa hartzean. Deseroso sentitu nintzen, baina ez nekien zergatik. Egongelara itzultzeko eskatu nion, tarta jatera, bestela ezer gabe geratuko ginen eta.

Besarkada hori geroago etorritako askoren lehendabizikoa baizik ez zen izan.

Arratsaldez, etxera iristen zenean, denok joaten gintzaizkion ongietorria egiteko musu bana ematera, baina urtebetetze horretatik aurrera harrera egiteko gogo kentzen hasi zi-

tzaidan, ze, neba-arrebak ez bazeuden, musua oso bestelakoa zen. Mihia sartzen zidan ahoan. Nik korrika alde egin eta ahoa mahukarekin lehortzen nuen edo, bestela, komunera joaten nintzen txistu egitera. Zergatik egiten zuen hori?

Egun batean txangoa egitera joan ginen izeko Elenarekin eta osaba Juanjorekin Urkiolara. Udaberriko egun zoragarria zen. Autoan hartzera etorri zitzaizkigun eta denok sartu ginen barrura. Aitak bere belaunetan jarri ninduen, eta Begoñako bihurguneak igotzen hasi ginen momentutik heldu zidan bere kontra estu atxikita; aldi berean, eskua mugitu egiten zuen laztan arrunta balitz bezala, baina biok genekien ez zela hala, keinu horretan bazegoela lañotasunarekin zerikusirik ez zuen zerbait. Laztan bitxiak eta itsusiak ziren. Ez zitzaizkidan gus-tatzen. Autotik irten ginenean, arineketan hasi nintzen eta haiekin bazkaltzera baizik ez nintzen itzuli. Gurasoak haserre zeuden, nire bila ibiliak zirelako.

- Egoki iruditzen zaizu halako disgustuak ematea? Ize-ko-osabek ez gaituzte berriro ere ekarri nahiko.

Nire neba-arrebek negar egiteko zorian zeuden eta ni oso gaizki sentitu nintzen. Txangoa guztiei hondatu nien, baina... handik alde egin nahi nuen.

Ez dakit zehatz-mehatz zenbat urte nituen eskua brage-tan sartzeko eskatu zidanean. Garai horretarako sumatzen zen familiako deskalabrua izango nintzela: eskolan suspendi-tu, lagunekin borroka egin eta amari nahiz irakasleei modu txarrean erantzungo nien. Mundu guztiarekin txarto porta-tuko nintzen, aitarekin izan ezik. Izuturik ninduen. Urte as-koan ez nintzen gai izan ezta ahotsa goratzeko ere, sumatzen

bainuen, harri aurre eginez gero, gauzek okerrerantz egingo zutela. Badakit egun horretan, haserre, plater bat jaurti nuela lurraren kontra. Ama garrasika hasi zitzaidan. Nik ozenago egin nuen oihu eta, orduan, berak aitari eskatu zion ordena berrezartzeko. Deitu eta agindu zidan bere gelara joateko. Haren ondoan eseri ninduen eta esan zidan ez zuela batere gogoko hartzen ari nintzen jokabidea, otzanagoa izan behar nuela eta gehiago maitatu behar nituela ama, neba-arrebak, amama eta, batez ere bera, berak asko maite ninduelako.

Institutuko urteetan edateko jardunean espezializatu nintzen; gai horretan aurreratuen zeuden mutilek adina edan nezakeen, haien erritmo berean. Mozkorturik hobeto eusten nion bizi beharreko infernuari.

BBBko bigarren ikasturtean, San Joan egunean, pilo bat edan genuen, suak zirela eta. Etxebarriko parkean geunden. Belardian etzanda geratu nintzen, suari so eta, konturatu gabe, negar-malkotan hasi nintzen; Asun, lagunik onena, nire ondoan jesarri eta galdetu zidan zer gertatzen zen. Esan nion ez zitzaidala ezer gertatzen, baina... ez zuen balio izan. Imajinatzen dut ezin niola inola ere eutsi... Izan ere, kontatu nion etxean ez nintzela ondo sentitzen aitaren erruz.

akina denez, ez zuen ulertu zer esan nahi nion eta aitzakia bat zela pentsatu zuen, aita batekin ohikoa den tentsioa baizik ez zegoela. Ekin zion arren, ezin izan nion gehiagorik esan. Lotsa eta nazka ematen zidan lau horma horien artean bizi behar nuenak.

Gogoratzen naiz egun batzuk beranduago galdetu zidala zergatik ez gindoazen Irlandara ingelesa ikastera. Ondo egongo zen une horretan harekin alde egin izan banu, baina etxean UBI amaitzera behartu ninduten.

Ordurako ez nuen aitarekin hitz egiten. Begiratu ere ez nion egiten, baina ez nintzen gai hari aurre egiteko. Bakar-bakarrik geundenean baketan uzteko eskatzen nion, baina alferrik zen, ez baitzuen horri amaiera emateko inolako asmorik. Ezgaitasun hori amaitu zen egun batean, sukaldean, ahizpa esnea berotzera joan zenean eta ikusi nuenean eskutik heldu ziola. Beharbada keinu normala izango zen, baina bat-batean pentsatu nuen nik aspalditik sufritu beharreko ankerkerien antzeko bat egin ahalko ziola. Orduan, indar guztiekin egin nuen garra-si: “utzi baketan putaseme horrek”. Denak aho zabalik geratu ziren, ama izan ezik; bera hurbildu eta aurpegian zaplastako ederra eman zidan. Egundorretatik aurrera, hurrengo ‘intimitate unean’ esan nion niri nahi zuena egin ziezadakeela, ni ustel eta zikin nengoelako, baina Begotxuri ile bat ukituz gero, hilko nuela. Eta egitera ausartuko nintzelakoan nago.

Institutuan egindako egonaldiak seguru geratu dela irakasleen gomutan eta erakundearen anekdota bilduman. Ziur aski ikasle gutxi egin diete aurre hainbeste irakasleri, gutxi iritsiko ziren hainbeste aldiz mozkorturik eskolara eta gutxiri kostatuko zitzaizen BBB hainbeste amaitzea. Sekula ez nuen UBI egin. Gogoak ez zidan laguntzen. Horrela, ikasturtea amaitu nuenean, Irlandara joateko autobus txartel bat erosi nuen. Bakarrik eta oso diru gutxiarekin joan nintzen, baina aurreko urtean joandako institutuko lagun baten kontaktua neraman eta etxean hartuko ninduen lana aurkitu arte.

Lana aurkitu nuen pub batean, baina handik kaleratu ninduten, soldatari zegokion zatia baino gehiago edaten nuelako. Lau urtean nahiko galduta egon nintzen. Ez dut aipatuko egin nuen guztia, hara eta hona ibili nintzelako etengabe: etxe aldaketak, bikotekide aldaketak, segituan botatzen ninduten lan

txarren etengabeko aldaketak... eta batez ere umore aldaketak. Batzuetan euforiko sentitzen nintzen eta beste batzuetan asteak iraun zezakeen depresioan erortzen nintzen.

Haurdun itzuli nintzen eta txakur txikirik gabe eta, hainbeste denbora igarota, inguruan ez nuen inor, hari laguntza eskatzeko. Asko kostatu zitzaidan gurasoen etxeko atean jotzea, baina ez nuen bestelako erremediorik izan. Amaren harri-dura aurpegiaz gogoratzen naiz eta, batik bat, gogoan dut nola bihurtu zen izu aurpegia. Ez zekien haurdun nengoenik eta inork ez zuen espero itxura txar horrekin ikustea. Aita etxera iritsi eta ikusi ninduenean, gainerakoen harri-dura aurpegi bera jarri zuen eta bere gelara joan zen, hitz erdirik ere esan gabe. Biharamunean, esnatzean, amari entzun nion aitari azaltzen zein egoeratan itzulia nintzen. Amak ez zekien zein erabaki hartu, baina, orduan, aita hitz egiten hasi eta esan zuen:

- Hau beraren etxea da. Hementxe geratuko da.

Eta hala izan zen. Gurasoen etxean geratu nintzen, Irlandan izandako bizimodu bera aurrera eramanez. Ez, ez naiz errudun sentitzen semeak alkohola hartzeagatik nire sabelean zegoen bitartean eta nire esnearen bidez. Ez nahiz errudun sentitzen, ez bainintzen gai ezta arnasa hartzeko ere alkoholik gabe.

Egia esan, umearekin ere ez nintzen batere errudun sentitu. Lur jota nengoen... Nolatan zaindu ahalko nuen ume txiki eta ahul bat? Uste dut, hasieratik, pentsatu nuela Begotxu arduratuko zela umeaz. Berak ordurako etxetik alde eginda zegoen eta zoriontsu bizi zen bikotekide zoragarri batekin.

Erditu baino lehenago ere, patuak berriro egin zuen txistu borreroaren eskuetan. Jadanik ez zen lehen bezala, baina sentitzen nuen ehiztariak jazartzen ninduela. Kanpoan eta haren atzaparretatik libre bizi izandako urteek ez zidaten lagundu bizimodua hobetzen, agian egoera okerragotu zuten, baina bai balio izan zuten haren aurrean gogorrago jokatzeko. Ezer ez zen berdina izango. Horixe da nik uste nuena, behinik behin. Baina ez nuen kontuan hartu nire ahultasunik handiena, alkoholarekiko mendekotasuna. Behin batean sarraileak etorri behar izan zuen atera irekitzera, giltzak jarrita utzi nituelako itxitako atean eta, aita sartzen saiatu zenean, ezinezkoa zen atea zabaltzea; niri ere ezinezko egin zitzaidan txirrina eta atean emandako kolpeak entzutea. Mundu honetatik kanpo nengoen erabat: lurrean botata komunetik hurbil, alboan gonbito bat nuela, frakak lotu gabe eta nire pizan erabat blaituta.

Egun horietariko batean, anestesiatu geratu nintzen telebista ikusten vodka dosia hartu eta gero. Bat-batean esnatu egin nintzen gorputzean astinaldi bortitzak sentitzean. Aita bortxatzen ari zitzaidan eta txarrena zen ez nuela burua apurtzeko indarrik ere, hori egiteko asmo sendoa izanik ere. Ez nuen indarrik ez horretarako, ez ezertarako ere.

Ahizpak, askotan, esan ohi du aita morroi jatorra zela, ez zela pertsona gaiztoa, beharbada okerreko familian bizitzea tokatu zitzaiola, agian bestelako itxaropenak zituela bizitzan... Ez dakit. Baina berak badaki bortxatu ninduela. Izan ere, jakin eta gutxira, honakoa galdetu zion.

- Baina, nola egin ahal izan diozu hori zeure alabari?

Eta Begotxuk jaso zuen erantzuna honakoa izan zen.

- Hori alabarekin egin ezean, norekin egingo dut?

Hori guztia gorabehera, Begotxuk maite du, 'konpremitzen' jarraitzen du, aitzat hartzen jarraitzen du.

Zenbait desintoxikazio zentrotan ingresatu ninduten, baina guztietatik irten nintzen aurrerapen gutxirekin edo batere barik. Orain dela bi hilabetetik hona, Foru Aldundiak ni bezalako hezigaitzentzat duen pisu batean bizitzen ari naiz.

Dirudienez, duela egun batzuk lo geratu nintzen zigarro bat piztuta nuelarik. Ez dakit. Ez naiz oroitzen. Ziurrenik asko edango nuen eta... baina ez naiz gogoratzen. Orain ospitalean nago. Ezin naiz mugitu. Gorputza erabat erreta daukat. Apenas kontzientzia minutu batzuk ditut, berehalakoan morfina dosi bat ematen didatelako gorputza eta garuna anestesia-tzeko. Uste dut gutxi barru sufritzeari utziko diodala. Azkenik amaitu egingo da amesgaizto hau.

Matilderen arka

Seme-alabek etxe guztia hustu dute. Zahar etxean armai-ru txiki bat baino ez dut izango arropa gordetzeko eta askoz gehiago ez. Zentzuzkoa iruditzen zait. Ahaleginak egin zituen egoitzak nolakoak izango ziren irudikatzeko, baldin eta zaharrak bertan biziko balira bizitza osoan pilatutako gauza guztiekin. Eraikin tzarrak beharko ziren eta museo ikaragarri bihurtuko ziren. Gelaz gela joan eta oroigarriak ikusi ahalko ziren, marinela, sopranoa edo futboleko atezain batekin joateko abituak utzi zituen lekaime ohia izandakoen oroigarriak, hain zuzen. Eta den-dena joandako pertsonen argazkiez beterik egongo zen. Eta nostalgiaz eta oroiminaz. Horregatik, oso

egoki begitantzen zait eramaten ez uztea behar dena baino gehiago. Gauzak gogoan ditugun zorionekook, hala ere, nahikoa dugu oroimenaren pisuarekin. Ez zen beharrezkoa izan gehiegi ekitea ni konbentzitzeko. Eta, zahar etxeekin inork gauza onik lotzen ez badu ere, berrikuntzak ilusioa egiten dit. Paradoxikoa da zaharrentzako egoitza bat izatea bizitzan zerbait berria eskain diezadakeen bakarra. Iruditzen zait koaderno bat estreinatzea bezalakoa izango dela. Bizitzako azkena izango den arren, ezerk ez dit kenduko zirriborrorik gabeko orri garbi zuri batek eragiten duen zirrara. Beste aukera bat zerbait tintazko zirriborro barik idaztea, bizitzak utzitako orban barik. Eta horretarako, onena da aldean albait gutxien eroatea. Erabakiagatik damutu baino lehenago, seme-alabak hasi ziren etxea hankaz gora eta dena eramaten. Lehenik, balioren bat zuten objektuak. Pena sentitu dut haien aitzak oparitutako esklabarari eta maistra izateagatik lehenengo ordainsariarekin erositako urrezko erlojuari agur esaterakoan. Eta, era beran, pena sentitu dut Paristik ekarritako lanpara modernistagatik, ez lanparagatik beragatik, ze, hainbeste ikusita, nahiko aspertuta nengoen harekin, baizik eta atzerrira egindako lehendabiziko bidaian erosiko nuelako, atzerrira egindako lehenengo bidaian eta bakarrean, Portugal kontuan hartzen ez badugu. Gainerako guztiak bost axola. Argazki bildumak, baxerak eta mahai tresnak, altzariren bat edo beste... Ziur nago hemendik gutxira oztopo edo traba bat besterik ez direla izango seme-alaben etxeetan. Haientzat ez dute balioko okupatzen duten tokia ere. Baina etxea hustean, gehien maite zutena eskuratu dute: etxea. Ez bizitzeko. Bakar-bakarrik saltzeko edo alokatzeko. Eta horrek sekula ez du trabarik egiten. Azken hiru asteburuetan etorri izan dira den-dena garbitzera.

Gogoratu ere ez naiz egiten zein izan zen hain sarri bisitatu ninduten azkeneko aldia. Orain, tokiak hutsune baten soinua du. Baina, azkenean, itxaroten ez nuen zerbaitekin geratu naiz. Etxea hankaz gora jartzeko egun horietariko batean, ilobarik txikiena, begiratzearekin bakarrik akitzen nauen sei urteko ipurtarin geldiezina, kontzentraturik geratu zen ohi ez bezala. Atzetik hurreratu nintzaion zaratarik atera gabe eta ikusi nuen haren atzamartxoek nola seinalatzen zituzten irudiak oso liburu bakunean. Hori ikustean, bihotza irauli zitzaidan. Zenbait orri ziren, hariaren antza baino gehiago sokaren antza zuen gauza batez lotutakoak. Azalean animaliez betetako itsasontzi baten marrazkia ageri zen eta izenburuan ‘Matilde-ren arka’ idazpurua. Botoi bat sakatu izan balute bezala, laurogei urteko pertsona bat izateari utzi eta 20 urtekoa izatera pasatu nintzen, maistra gisa izan nuen lehenengo jomugak nesken ikastetxe erlijioso batera eraman ninduenean, barnealdeko herri batean. Hainbeste urte igaro eta nire ikasgela-tik pasatu diren milaka ume ikusi ondoren, tupustean Matilde agertu zitzaidan, zortzi urteko ikaslea, begirada garbikoa, paper zuri baten antzekoa eta espiritu menderakaitzekoa. Hortxe balego bezala agertu zitzaidan, hirugarren lerroan, zurrezko jesarlekuan, eserita. Ilobari paper sorta hori atzitu nion segituan. Orain dela 60 bat urte jabeari bezala kendu nion, etxeko koadernoan ikasgaian baino kontzentratuago baitzegoen. Nire ilobak, trukean, haurren ohiko kasketaldia eskaini zigun, egilearen jokabideaz oso bestelakoa; haren aldean apal jokatu baitzuen, ea esana bete nahiko balu legez. Koadernoan mahaiaren tiradera batean gorde eta Errege Katolikoen istorioari jarraitu nion. Neskari eskola amaieran itzultzeko asmoa nuen, baina guztiz ahaztu zitzaidan. Eta hurrengo egunetan

ere ez nintzen gogoratu. Berak ere ez zidan eskatu. Hirugarren egunean, Matilde ez zen ikastetxera etorri. Egia esan, ez zen sekula itzuli. Orduantxe konturatu nintzen ez niola koadernoak itzuli. Tiraderatik atera eta zenbait egun igaro nituen horrek sorrarazten zidan harridura argitu nahian. Ez dakit zergatik, baina koadernotxoak ia sei hamarkadako leku-aldaketei, haur hazkuntzei eta garbitasun orokorre eutsi die. Eta hementxe dirau, berriro ere nire esku. Azaleko itsasontziaren marrazkiak Noe arkaren irudi biblikoen erreferentzia argiak ditu. Oholtza latzez egindako kroskoa, gainean zurezko etxe baten antzeko zerbait duena, itsaso itzaltsu batean flotatuz. Izan ere, enbata edo uraren olatuak baino gehiago ur eta zeruaren iluntasuna da euritearen mehatxua egokien irudikatzen duena. Azalaren marrazkian ez dago animalia bakar bat ere. Izenburua idatzita dago lekaimEEK bakar-bakarrik irakasten duten eta bizitzaren letra bakoitzean marka ezabaezina uzten duen kaligrafia batez. Brodatutako hizkiak dira. Oso zailak desegiten. Azala, zinez, garai oso bateko erretratua da. Garai ilun eta goibela, sufrimendua isilarazten zenekoa. Baina kezkarria barrukoa da, ez baitu zerikusirik arkarekin, animaliekin baizik. Piztien katalogo bat da; guzti-guztiek arriskua eragin dezakete, bidean haiekin gurutzatuz gero. Era beran, gomen-dio apal batzuk ematen ditu haien aurrean babestu ahal izateko. Hortxe, hartza; aurrez aurre begiratu behar zaio eta astiro-astiro urrundu behar zaio diagonalean ibiliz. Eraso eginez gero, onena da amore ematea eta defentsa jarrera bati eustea. Ihes egiteko aukera baztertu behar da, ze, bestela hartza atzetik joango litzazuke segika. Basurdea ere azaltzen da; haren aurrean geld, mugitu barik, egon eta tokia eman behar zaio. Eta otsoa; ez zaio oihurik egin behar, ez eta jo ere, eta era-

soen aurrean babesteko, tokirik ahulenak zaindu behar dira. Marrazkien inbentarioan ere sugeak, erleak eta krokodiloak ageri dira; azken horiei ihes egiteko, sigi-sagan jardun behar da uretatik kanpo, uretan pertsonak erditik zatitzeko gai baitira. Marrazkiak nahiz testuak oinarri-oinarrizkoak dira, baina izugarrikeria batez ohartarazi nahi duen adierazkortasuna dutela ematen du. Ondoren, zenbait orrialde huts azaltzen dira. Ikusten denez, Matilditak (halaxe deitzen zioten amarengandik desberdintzeko) pentsaturik zuen animalia arriskutsuen bilduma handituz joatea. Baina, amaieran, erdi gizakia erdi ogroa den irudimenezko izaki baten trazuak agertzen dira. Deigarria da zein esku handiak dituen; halaber, gainerakoak bezala natur ingurune batean irudikaturik azaldu beharrean, etxe baten barruan azaltzen da. Hari atxikitako testu bakarra honako hitzak dira: ‘urrun joan’.

Handik oso gutxira, herri guztiak jakin zuen gau batean Matilderen amak eta neskak tren bat hartu eta herritik presaz joan zirela. Inor ez zen harritu. Geroago jakin nuenez, aspalditik ezaguna zen aitaren basakeria. Egia esan, jende guztiak aholkatu zion Matilderi, amari, harekin ez ezkontzeko, baina behin hori eginda inor ere ez zen kezkatu modu desegokian ‘etxe’ deituriko horretan jazotzen zenaz. Garai horretan, emakumezkoek senarrez hitz egiten zuten meloiez bezala: ona atera zait edo txarra. Baina, kontuak kontu, meloia zurea izango zen azkenera arte. Zenbaitetan amarekin hitz egin nuen. Hura eta Matildita beti elkarrekin joaten ziren eta, haiekin topo egiten nuenean, tarte batean gelditzen ginen solas egiteko. Nagusiki neskaz hitz egiten genuen. Esan ohi nion ez zela ahalegintzen eta ez zituela bere gaitasunak baliatzen, baina berak barre egiten zuen alabari gaitzespenik

edo eskakizunik egiteko gai ez balitz legez. Emakumezko gozo eta samurra iruditzen zitzaidan, goibelduta zirudien arren. Emakumezko samur eta ameslaria mundu zakar eta zital batean. Liburutegira joaten nintzenean, beti aurkitzen nuen haren sinadura eleberri erromantiko guztien mailegu fitxetan. Behin haren etxean ere izan nintzen. Atsedenaldian, Matildita iturri batean erori eta zauri bat egin zuen ukondoan. Erizaine-nera eraman behar izan genuen zauria sendatzera eta, eskolak amaitu zirenean, etxeraino lagundu nion. Amak asko eskertu zidan. Sukaldean izan ginen. Hulezko mahai zapia gastatua-go zegoen jateko orduan besoak jartzen ziren tokietan. Zatirik marruskatuena aita mahaian betetzen zuen tokikoa zen. Aita behin baino ez nuen ikusi eta ez genuen berbarik egin. Ganaduekin lan egiten zuen eta beti ibiltzen zen mendian edo kortan. Zakarra eta Matilditaren ama baino dexente zaharra goa izanagatik ere, gizon erakargarria zen. Andrea salatu egin zuen etxea abandonatzeagatik. Zurrumurrak apaldurik zeuden, epaiketa egin zenerako. Herrixkan ez zegoen epaitegirik, baina hiriburukoan atezain gisa lan egiten zuen herritar batek bistaren xehetasun guztien berri eman zuen ohiko berriketa lekuetan. Matilditak ez zuen deklaratu behar izan. Iruditzen zitzaion, mingarria izan arren, lasaigarriagoa izango zela hitzaren bidez eta epailearen aurrean auzitan jardutea 'bestea' baino, etxean gertatzen zena baino, alegia. Bertan egon zen, aretoko atearen ondoko zurezko jesarleku luze batean eserita, zain, haren lekukotza beharrezkoa izango ote zen. Baina ez zen beharrezkoa izan. Epaileak nahikoa izan zuen amarekin kontaktizunarekin. Ezkongaietan ere sarri askotan itzultzen zen etxera, aurpegian ubelduren bat zuela. Senitartekoek eta lagunek gizon harekin ez ezkontzeko ematen zizkioten aholkuek

bultzatuta, uzteko erabakia hartu zuen. Hori esan zion egunean, modu batera limurtua edo agian agur gisa, lehenengo aldiz oheratu zen berarekin. Haurdun geratu zen. Zirkunstantzia hori haren eta alabaren infernuranzko atea izan zen. Neskatoa beti egoten zen zain, gauez gurasoen logelan entzuten zituen zaratotsen zain. Ama sistematikoki bortxatzen zuen eta zenbait abortu izan zituen sistematikoak ere ziren jipoiengatik. Ezin zuenean gehiago, Matildita, korridorean oinutsik, aitari aldarri eta mehatxu egiten zion; kalera irten eta auzokideei esango ziela oihukatzen zion. Orduan, umeak ere jasotzen zuen jaso beharrekoa. Epaileak etengabeko delitu horiek zigortzeko ezarritako epaia gorputzen banaketa baizik ez zen izan, hau da, bakoitza bere aldetik. Horixe zen itxaron zitekeen gehienekoa. Jakin nahi nuke Matilditak nola bete dituen koadernoan marrazteko geratzen diren paper zuriak. Egoitzara eramango dut. Nahiago luke itzuli ahalko banio! Herrian batzuek aipatzen zuten hegoaldeko hiri batera bizitzera joan zirela; beste batzuek, ordea, Ameriketara joanak zirela. Hala ere, maiz adin eta hazpegi horietako emakumezkoei begiratu diet, orain, nagusia izanda, ezagutu ahalko banu bezala. Hodei zuriko zeru urdinak margotuko zituen? Esan ohi da tratatu txarrak ematen dituztenen alabak antzera amaitzen direla. Baina bera hazi zen piztia guztietatik ihes egiten ikasten, zitalenetatik ihes egiten. Ezin irudika dezaket haiekin biziko denik. Eta ama? Aurrera egitea nekeza izango zitzaion arren, askoz handiagoa izan zen beraren askapen sentsazioa. Alaba txikia zuen emakumezko bakartua gozoki bat zen besteen ahultasunez aprobeztatzeko prest zeuden harrapakarientzat. Bazirudien dena aldeztu aurretik ezarrita zegoela emakumezko horiei eginahalak eta bi eskatzeko bizirauteko zereginean. Pentsatu dut

gaur egun dauden baliabideekin agian saia nintekeela dagoe-neko jubilaturik egongo den neska hori aurkitzen. Azken batean, uste dut, koadernoak kendu nionean, eman zidala zer bait esan nahiko balit bezala. Edo galderaren bat egin, esaterako ea normala zen halakorik gertatzea amari eta berari. Halakoa al da emakumezkoen bizitza? Ez dakit zer egingo nuen mezua lehenago ulertu izan banu. Nahiko ergel sentitu arren, pozten naiz errealitatea ezagutu ez izanaz ama eta alaba herritik desagertu ziren arte. Izan ere, beldur naiz, gainerako guztiak bezala, isilpean suminduko nintzela eta ezagunekin baizik ez nuela komentatuko. Baina orduan askoz ere zailagoa izango zen haien begiraden pisuari eustea. Orain beste modu batera hitz egin nezake harekin. Ez neure burua zurrizteko, baizik eta izandako neskari nolabaiteko kontsolamendua helarazteko. Hala ere, ez nuke agertu nahi, eta haren oroimenetik atera ziur asko ahaztu nahi duena. Begiak ikusteaz batera jakingo nuke ea ohartu den emakumezkoen bizitza ez dela halakoa. Uste dut koadernoak eman zidanerako piztietatik libratzen ari zela. Beharbada, margotu gabe utzi zituen paper zuri horiek dira nik orain bete behar ditudanak. Bai, uste dut Matilderen arka osatuko dudala. Zahar etxean materiala bilduko dut. Bertan emakumezko asko daude eta bizitzaren momenturen batean emakume guztiek aurkitu dute piztia bat bidean.

la

Afaltzetik jaitsi nintzen apur bat beranduago eta ikusi ahal izan nuen ez zeudela gauero geratzen ginen jesarlekuan; beraz, hondartzako pasealekura joanak zirela imajinatu nuen.

Udako gau zoragarria zen, baina iparraldean gertatu ohi den bezala, ezin ginen jertserik gabe irten. Ez da harritzekoa madrildarrak honaino igotzea uda igarotzera. Halaxe nindoan ni: fraka luzeak, mahuka luzeko alkandora, nire jertsea eta –xehetasun garrantzitsua– aitarekin erosi nituen takoidun zapatak jantzita. Egia esan, harekin erosi ditudan bakarrak dira. Ez galdetu zergatik aukeratu nituen zapata horiek. Ezin hobeto gogoratzen naiz aitarekin La Palmara sartu nintzela,

besaulki tzar horietariko batean jesarri nintzela eta aurrean zapata piloa nuela... Geroago, etxera iritsi eta zapata horiek kutxatik atera nituen. 'Krema' koloreko zapatak ziren, nola-baiteko puntua zutenak eta takoi fina. Tira, normalean jantzi ohi nituenez oso bestaldeko zapatak ziren. Astirik izango banu, beharbada psikologoren batekin edo antzeko batekin kontsultatuko nuke, baina ez nau asko kezkatzen zergatik hautatu nituen. Bide batez, zapata horiek beltzez tindatu eta 'ahalik eta gehien' erabili nituen.

Kontua da gau horretan hondartzako pasealekura nindoa-la, zapata horiek oinetan jantzita. Nire etxetik pasealekura 200 bat metro izango dira. Aurrean eliza bat dago eta ondoren bi kale zati. Hondartza, jakina, beti egon da leku berean eta gurasoen etxea nik zapi edo zortzi urte nituela eraiki zuten. Uda horretan 10 urte gehiago nituen, eta, beraz, ingurua guztiz ezaguna zitzaidan.

Aurreneko kale zatia igaro eta bigarrenera igarotzeko errepidea gurutzatzera nindoala... beldur apur bat sentitu nuen, tarte osoan ez baitzegoen argi bakar bat ere. Albo bakoitzeko txaletak ezin hobeto ezagutzen nituen, baina... ez zen oso kale jendetsua eta iluntasun hori...kontrako eztarritik joan zitzaidan. Hala, pasealekura sartzea erabaki nuen argiztatuago zegoen eta, normalean, jendetsuagoa izan ohi zen hurrengo sarbidetik.

Ezkerrera egin eta errepide zati txiki horretan gizaki batekin topo egin nuen. Gizonezkoa zen, baina ezer gutxi esan nezakeen urrundu izan balitz. Baina ez zuen halakorik egin. Nirekin zeharkatzean, planak aldatu egin zituen. Bat-batean ohartu nintzen besoa sorbalda gainean jarri zidala. Alkohol kiratsa zerion haren arnasari.

- Kaixo. Etorri nirekin. Oso ondo pasatuko dugu- esan zidan.

Askatzeko eskatu nion eta eskua nire sorbaldatik kentzen ahalegindu nintzen, baina gazte indartsua izan arren –adin horretan halakoxea nintzen–, nik haren eskua kendu beharrean, nire bi eskuei heldu zien eta berriz ere esan zidan bera-rekin joateko. Ordurako ez zuen barrerik egiten. Haren tonua bestelakoa zen, larriagoa.

Ezin nuen sinetsi niri gertatuko zitzaidanik. Baina, zer nahi du morroi honek? Zer egin behar da orain? Zer egin behar dut? Kaka zaharra! Buruak ez zidan erantzuten eta bihotza lehertzeaz neukan. Garrasi egitearekin mehatxatzea baino ez zitzaidan bururatu. Isiltzeko esan zidan eta dandarrez eraman nahi izan ninduen joateko asmoa nuen hondartzeko sarbidera. Ezinezkoa zen eskuak askatzea. Haren indarra nirea baino askoz handiagoa zen. Ezin nuen ezer egin... Nola jokatu?

Oihu egiten hasi nintzen, lotsa eta izua uztartuta.

- Lagundu! Lagundu!

Orain badakit hobe dela “Sua!” oihu egitea. Sua! Aukera gehiago daudelako jendea azken dei horretara bertaratzeko, baina orduan ez nengoen horren jakinaren gainean. Garrasi egitean, morroi horrek eskua askatu eta nire aurpegiaren kontra jaurti zuen. Txiripaz edo dena delakoaz kolpea itzuri nuen. Ez dakit zer jazoko zen eman izan balit!

Nire eskuetariko bat aske geratu zenez eta garrasi egiteko prest nengoela ikusita, ostiko bat bota zidan; bete-betea jo zuen nire hankan, baina zartako horri eutsi zion. Berriro ere

egin nuen oihu. Morroia urruntzen hasi zen honela ziotan bi-tartean.

- Ikusiko duzu. Orain lagunekin etorriko naiz eta ikusiko duzu. Urdanga hori! Ikusiko duzu.

Errepide horren erdian geratu nintzen, 80 metrotan zegoen argi puntu bakarrean, eta nahiko hurbil egon behar zuen lagunekin etorriko zela hitz eman zidan morroiak... Orduan auto bat hurreratu zen. Gelditzea pentsatu nuen eta barrukoei esatea zer gertatu zitzaidan eta ea etxera hurbil nazaketen. Guztiz distantzia barregarria zen autoz egiteko, baina ezin nuen urratsik egin. Beldurrak jota negoen. Autoa ia geldi zegoela, zera pentsatu nuen.

- Eta orain topatu dudanaren antzeko batzuk badira?

Albo batera egin, zapatak erantzi eta arineketan hasi nintzen, deabruak etxeraino lagundu nahiko balit bezala. Beti geratu ohi ginen jesarlekuaren ondotik igarotzean, ikusi nuen bertan nire lagunak zeudela, lasai-lasai hizketan eta Mocedadesean kantaren abesten Mari Marren gitarrarekin. Den-dena lasai zegoen, bare. Ni egon nintzenetik hain hurbil zegoen munduaren zatiak ez zekien inola ere zer-nolako izugarrikeria jasan ahal izan nuen eta, ziur asko, zer-nolako izugarrikeria jasango zuen beste neska batek gau horretan edo bestelako gau batean.

Jazarpena

2010eko ekainak 1

Gaur 22 urte bete ditut. Azkenean, zerbait ospatu ahalko dut Ander txepel horren laguntzarik gabe. Harekin bost hila-betez irteten egon ondoren, argi geratu zaidan gauza bakarra da ez ninduela maite eta nahi zuen gauza bakarra nirekin txortan egitea zela. Aurpegi gogor horrek kalimotxo guztiak ordainarazten zizkidan eta gero bere dirua lagunekin gastatzen zuen. Dagoeneko bere neskalgun ohiarekin itzuli da... eta , egia esan, askoz hobeto niretzat. Gainera kentzea lortu dut. Uste dut luzaroan egongo naizela bikotekiderik gabe. Hau bai atsedena!

(...)

2010eko abuztuak 12

Gobernuz kanpoko erakunde (GKE) bateko bulego batean lanean hasi naiz. Oso pozik nago. Orain behintzat bizimodu ‘arruntagoa’ izango dut, pizzerian ateratzen nuenarekin gela ordaintzeko, jateko eta ezer gutxirako baino ez nuelako. Etxea erosi ahalko dut, bai eta pentsatu ere nora joan oporretan. Bikain!

(...)

2011ko martxoak 8

Urtero bezala, amarekin geratu naiz manifara joateko. Haren lagun batzuk ere etorri dira. Laneko kide batzuekin ere topatu naiz.

Egia esan, manifa hau gustatzen zait, baina ez dago gazte askorik.

Tira ba, nik joaten jarraituko dut, iruditzen baitzait ora-indik gauza asko daudela egiteko eta berdintasunaren kontu hori... zalantzak ditut benetakoa ote den.

(...)

2011ko abuztuak 22

“Madre nostrum”-en kontzertuan izan naiz Mattalenekin. Bikaina! Sekulakoa izan da dena: giroa, taldea... Karlos ikusi dugu, baina... ufa... tipoa pixka bat astun jarri den arren, ezetz esan diot, ez dudala berarekin ezer nahi, izan genuena izan genuela eta kitto.

Pozik nago lot nazaketen harremanik izan gabe. Kontzertuaren ondoren, zerbait hartzera joan gara eta Mattaleneke hitz egin dit nola doakion bizitza Jonekin. Hilabete batzuk egin ditu harekin. Pozarren dago. Zein ondo!

(...)

2012ko apirilak 24

Joseba jator-jatorra da. Ez da besteak bezalakoa. Oso gogoko dut harekin egotea. Asko hitz egiten dugu GKEko gaiei eta bizitzari buruz, oro har.

Lehengo egunean elkarrekin joan ginen manifestaziora Europaren eta Turkiaren arteko akordioaren kontra eta gero hizketan ibili ginen errefuxiatuei eta haien egoerari buruz. Asko gustatzen zait zer-nolako ikuspegia duen gauzen inguruan.

(...)

2012ko apirilak 30

33 urte ditu, nik baino 11gehiago. Dibortziaturik dago eta alaba bat du. Ez dakit zer gertatu zitzaion bikotekidearekin, baina berak kontatzen ez badu, nik ez dut galdetzeko asmorik. Begirunetsua izan nahi dut.

Atzo esan zidan ez zuela ezer nahi nirekin, oso gogoko nauela, baina nirekin duen interesa laguna izateko besterik ez dela eta ez zitzaidala hurbiltzen larrutan egiteko.

Super legala da. Gero eta denbora gehiago pasatzen dugu elkarrekin eta gero eta gehiago gustatzen zait harekin egotea. Primeran sentiarazten nau, seguru-seguru, gustu-gustura. Itzela da.

(....)

2012ko maiatzak 20

Ez dakit nola izan den, baina Joseba nire etxean dago instalaturik. Erroilatzen hasi eta astebetera, gauzak ekartzen hasi zen etxera. Hasieran egunen batean geratzen zen lo egiten, baina Bakion bizi zenez, egunero batetik bestera ez ibiltzeko, ba... etxera etorri zen. Gaur bertan bi poltsa ekarri ditu jantziez eta bestelako gauzez beteta.

Maiteminduta nago! Itzel gustatu zait etxera etorri izana.
(...)

2012ko maiatzak 28

Nirekin ondo sentitzea gustatzen zait. Hain maiteminduta nago harekin, ezen eskatuko lidakeen edozer egingo bainuke. Adibidez, Josebari ez zaizkio sare sozialak gustatzen. Zenbait aldiz esan dit, eta ematen du ni Facebookera konektatzea ere ez duela atsegin. Ahaleginak egingo ditut ez konektatzeko, behinik behin, bera etxean dagoen bitartean.

(...)

2012ko ekainak 1

Oso pozik nago Josebarekin. Elkarri ulertzen diogula uste dut. Ohean ondo pasatzen dugu. Jokoak egitea eta fantasiak izatea gustatzen zaio. Gehienek dibertitzen naute. Grazia egi-ten dit morbo puntu horrek. Nire bizitzako gizona dela uste dut.

Gainera, oporretan elkarrekin joateko aurrezten hasi gara. Aurten ezingo da abuztuan izan, lan egin behar dudalako, bai-na urri bueltan joango gara hortik zehar. Irrikan nago, benetan!

(...)

2012ko uztailak 18

Jokinekin geratu naiz. Gonbidatu nau haren urtebetetzea zelako. Jo, aspaldi-aspalditik ez nuen ikusten. Oso ondo pasatu dugu. Haren lagun batzuk ere agertu dira “Alba”n eta... joe! Aspaldian ez nintzen irteten eta primeran pasatu dugu.

(...)

2012ko uztailak 20

Uste dut Jokinekin geratzeari utzi behar diodala, atzo Josebak eta biok istilu txiki izan genuelako. Altxatu nintzenean

esan zidan zor bat zuela eta ea lagun niezaiokeen. ‘Jakina’ erantzun nion eta 500 euro eskatu zizkidan. Kontatu zidan, Jokinekin joango nintzela esan nionean, oso triste geratu zela. Ez zekien zer egin. Nire falta zuen. Ezin zion pentsatzeari utzi zertan ibiliko ote ginen... Eta bingora joan zen. Harentzat tragedia bat izan da, berriro ere adikzio horretan erori delako.

Oso txarto sentitu naiz. Ez nuen uste hain sentibera izango zenik eta halako gauzek hainbeste eragingo ziotenik.

Dirua eman diot, harekin fidatzen naizelako. Egia da ez dakidala zer dabilen diruarekin. Sarritan txakur txikirik ere ez du, kontutik ezin duelako dirurik atera, amak laguntzen ez badio. Adikzio horregatik izango dela imajinatzen dut. Azkenean, dagokidana ordaintzea tokatzen zait eta... zerbait gehiago. Hala ere, seguru nago ez dena berriz ere gertatutako. Hitz eman diogu elkarri.

(...)

2012ko abuztuak 17

Ettxera iritsi naizenean ez zegoen barruan. Hasieran ez diot garrantzirik eman, baina ordu piloa pasatu da eta ez dakit nora joan bila.

(...)

2012ko abuztuak 18

Hortik ibili dela esan dit. Ederto, ‘hortik’! Azkenean, bingoa egon zela esan behar izan dit, berriro ere dirua eskatu didalako. Beldur naiz etxetik desagertzen den bakoitzean hara joango ote den. Oraingoan 400 euro izan dira. Ez dut ulertzen zergatik uzten dioten joko etxeetan sartzen, ze, mende-koa bada, galarazita izan beharko luke, ezta? Tira, nik horixe entzun diot beti jendeari. Ikertu beharra daukat nola dagoen kontu hori.

(...)

2012ko abuztuak 28

Ez dago zer eginik: berak joan behar du poliziarengana mendekoa dela borondatez aitortzera; hala eginez gero, haren izena jakinaraziko liekete joko etxeei, halakoetan sartzen ez uzteko. Mendean jarraituko duelakoan nago.

Speed arraiatxoez gain, jokoa.

(...)

2012ko irailak 5

Gutxi barru umetoki lepoa operatuko didate. Bai zorte petrala! Nirekin egondako txepel horrek kaka hori kutsatu zidan eta orain... Ez dakit Josebak nola hartuko duen. Imajinatzen dut ez zaiola axola izango, jakin badakielako harekin egon aurretik izan zela, baina batzuetan halako gauzak oso txarto hartzen ditu... Ez dakit ba.

(...)

2012ko urriak 2

Asteon etxean izan naiz, hilaren 18an umetoki lepoan egindako operaziotik behar bezala sendatu nahian. Joseba nirekin egongo zela pentsatu nuen, zaintzen, baina ez da hala izan. Ospitaletik ekarri ninduen eta, etxera iritsi orduko, ohean sartu nintzen, ezin niolako gorputzari eutsi. Bera telebista ikustera joan zen.

Gau horretan ohera etorri eta txortan egin nahi zuen. Esan nion ezin nuela, oso minduta nengoela. Berak ekin zion. Ingresaturik egon nintzen astean ezer egin gabe egon zela esan zidan eta... Azkenean, ezin zuela ikustean, etxetik alde egin zuen.

Handik hiru egunera agertu zen. Gelatik pasatu zen zerbait hartzera eta, esna nengoela ikustean, galdetu zidan ea nola

nengoen. Berdin zitzaion zer esango nion, ospa egiteko presaz zebilelako; ondo nengoela esan nion eta ospa egin zuen.

Goiz honetan, altxatu naizenean, bera sofan zegoen telebistaren aurrean, pornoa jarrita. Zakila kanpoan eta gorrituta. Begiak dilataturik. Ohikoa. Gehien izorratu nauena izan da oporretan joateko gordeta genuen dirua desagertu dela. Nik oporrak nahi nituen... Kanpora irten beharra neukan. Atzerriira joateko itzelezko ilusioa nuen... Amsterdamera joatea pentsaturik genuen... Den-dena pentsaturik geneukan... Oso haserre jarri naiz, txepel hutsa zela esan diot, ez zegoela eskubiderik, diru hori ere nirea zela. Erantzun dit 'hain saskila izan ez banintz ez zela halakorik pasatuko'. Behin eta berriz hasi zen errepikatzen ea zer egin behar zuen bakarrik baze goen, ez dakit zenbat denbora bazeraman nirekin larrutan egin gabe... Eta berak, distraiturik egoteko, beste gauza batzuk topatu behar zituen.

Hori esaten didanean, ez dakit zer erantzun, agian arrazoia duelako. Hainbeste maite nau, ezen, ez banago, hondoratzen baita eta speed-ean edo jokoan babestu beharra baitauka... Izorratu egin dut, nahi izan gabe ere.

(...)

2012ko azaroak 3

Joder Josebarekin! Etxera heldu denean, ez du jateko ezer erosi eta, jakina, ez zeukan ezer prestaturik jateko. Gainera, telebista aurrean zegoen film porno bat ikusten. Ez dut ulertzen zergatik tematzen den hainbeste pornoarekin. Ez zaio nahikoa nirekin egotea? Galdetu diodanean ea zertan dabilen film horiekin, esan dit errua nirea zela, ez bainion uzten harremanak izaten atzetik eta, uzten ez nion bitartean, berak pornoa ikusten jarraituko zuela. Joder, ze ostia! Ez zait gustatzen,

ez naiz eroso sentitzen. Ez dut apeta hori onartuko. Beste jolas batzuetan jarduten dugu eta ez dut handik pasatu behar... Ez dakit nola konpon dezakedan hau.

(...)

2012ko azaroak 20

Gaur hortik irten gara 'ezkondu' ginetik, elkarrekin bizi garenetik, sei hilabete igaro direla ospatzera, eta pixka bat aitzurtuta itzuli gara. Josebak berriro ere eskatu dit bideo bat grabatzeko, zakila jaten diodan bitartean. Izugarri gustatzen zaio, argi eta garbi nabaritzen diot. Kamera piztu ahala, super bero jartzen da. Zelako kabroia!

Hasieran grazia egiten zidan. Orain ez hainbeste, baina bera asetzea atsegin dut. Gainera, amaieran beti egiten dugu berak nahi duena, sexurik ez dudala nahi esatea bururatzen bazait, haserretzen delako eta, azkenean, edozer egiten duelako nirekin larrutan egiteko. Beraz, gaur ere film pornoa, eta ni protagonista.

(...)

2012ko azaroak 30

Lagunekin geratzeari utzi diot, Josebak bakar bat ere atsegin ez duelako. Esaten du berarekin nahiko izan beharko nukeela, benetan maite badut. Aspaldi esan zidan Karmele lagun txarra zela, den-dena egun batean whatsapp bat irakurri zuelako eta horretan Josebak erroilu txarra ematen ziola esaten zuelako. Mattaleni buruz beti esaten du nirekin bakarrik egon nahi duela mutil-lagunarekin haserretzen denean; eta hala guztiekin.

Den-denek arazoren bat dute eta ez dira egokia niretzat. Annarekin zerbait hartzeko geratu nintzen azken aldian, etxera itzuli nintzenean, bera ez zegoen etxean. Beste behin ere

desagertuta; beraz, bingora bilatzera joan nintzaion. Etxean egon ginelarik azaldu zidan ez duela jasaten bakarrik geratzea eta, ni lagunekin joanez gero, berak bestelakoak aurkitu behar dituela bere kontura.

Batzuetan sentitzen dut hainbeste maite nauela, ze ezin da ni gabe bizi. Nik ere asko maite dut, baina... zerbait ez doa ondo. Beti itzultzen da berberera.

(...)

2012ko abenduak 10

Josebak egun osoa eman du nire lankideak kritikatzten. Haiek nire ondoezaren arrazoia direla dio. Uste du denek nirekin larrutan egin nahi dutela edo nitaz aprobetxatu. Nire iritziz, ez da hala gehien-gehienak super jatorrak direlako, baina jakin badakit ez nabilela oso ondo. Maiatzetik hona 8 kilo galdu ditut. Egunen batean medikuarenera joan beharko dut, oso ondo aurkitzen ez naizelako.

(...)

2012ko abenduak 19

Dena aztertu ondoren, medikuak baja eman dit. Dirudie-nez, depresioa dut. Ez dakit zer esango diedan gurasoei. Ez daude lasai eta ez ditut kezkarazi nahi. Josebarekin ondo doakidan galdetzen didate, baina ez dut nahi nire bizitzan sartzea. Nahiago dut ezer ez jakitea harekin dudan erlazioari buruz.

Orain etxean egoten naiz egun osoan. Jendearekin hitz egin nahi nuke Facebook edo Twitter bidez, behintzat Joseba lanean ari den bitartean, baina abuztuan aplikazio guztiak ezabatu nituen ordenagailu eta telefonotik.

Sare sozialetan eroturik nengela esan zidan, harekin baino denbora gehiago pasatzen nuela halakoetan eta konektatzen nintzen jendea ergela zela, Facebooken txorakeriak baino

ez zirela esaten, den-dena etengabeko txutxu-mutxua baizik ez zela... Azkenean, dena ezabatzeko erabakia hartu nuen, baina orain hemen, etxean, bakarrik egonda, ba... txarra izan arren, tarte batean konektatu nahi nuke.

Whatsappik ere ez daukat. Hori Josebak ezabatu zidan mugikorretik. Ez zuen jasaten uneoro jasotako mezuaren txistua entzuten ibiltzea. Zuzen zegoen. Lagunen mezu asko jasotzen nituen eta gehienak txatxukeriak ziren; beraz, ez zitzaizdan axola izan den-dena ezabatu izana. Azken batean, halakorik gabe lasaixeago gaude.

(...)

2012ko abenduak 23

Gurasoek nahi dute Gabonak haiekin pasatzea. Hobeto zainduko nautela uste dute, ondo etorriko zaidala haiekin egun batzuetan egotea.

Ez dakit zer egin, egun batzuk egin ditudalako etxean eta egiaztatzen ari naizelako Josebak nik hasieran uste nuenaz bestaldeko bizimodua egiten duela. Egunero txolintzen da speedarekin, egunero ibiltzen da porno ikusten eta ez zaio ardura ni etxean egotea, egunero jokutzen du dirua on-lineko bingo batean...

Galdetzen diodanean zergatik egiten duen hori, ondorioa da den-dena nire errua dela. Uste du urruntzen ari naizela, gurasoek Gabonak beraiekin pasatzeko esan didatelako. Uste du gurasoek banatu nahi gaituztela eta hobe dela haiekin hainbeste denbora ez pasatzea, kasurik ez egitea, ze nire erabakiak hartzeko heldua naiz, eta inork ez nau maiteko berak beste. Nik ere asko maite dut.

Barkamena eskatu eta esan dit gauza horietan berriro ez erotzeko ahaleginak egingo dituela.

(...)

2013ko urtarrilak 10

Egun batzuk egin ditu burua zaintzen, baina berehalaxe erori da berriz ere. Atzo ostera ere egon zen bingoan eta berriro ere utzi behar izan diot dirua, sortutako zorra ordaintzeko. Nazkatu egin naiz: bingora joan eta kristoren errieta egin diet. Ez dago eskubiderik. Dirua uzten diote jokatzeko, badakitelako ordaintzera joango naizela.

(...)

2013ko urtarrilak 23

Ama kezkatu dago, aurpegi eta itxura txarrarekin ikusten nauelako, baina ez dut kezkatu nahi. Galdetzen dit zer gertatzen ari den eta dena ondo doala esaten ahalegintzen naiz, oso ondo nagoela, baina ez da hala.

Josebak behin eta berriz aipatzen dit ez dudala benetan maite, ze benetan maite izango banu ez bainuke beste inor beharko, ez lagunik, ez gurasorik ez inor. Horixe da jokoan, drogan eta pornoan murgiltzeko arrazoia. Atzo hori guztia berriro ere errepikatu eta esan zidan nik dena uzten nuenean berak berdin egingo zuela. Atea hartu eta etxetik alde egin zuen, haserre.

Ni haren atzetik joan, kale erdian lurrera bota eta haren hankari heldu nion, alde egin ez zezan. Maite dut eta behar dut.

(...)

2013ko urtarrilak 28

Hasitako terapia uztea erabaki dut, baliagarria izan dadin egia esan behar dudalako... eta ezin dut. Josebari ezin diot halakorik egin. Gezurrak esan behar ditut. Uste dut osasun zentroan iskanbila izaten dugun bakoitzean ematen didaten va-

lium txutearekin konformatuko naizela. Txutearen ondoren, lasaitasuna heltzen da.

(...)

2013ko otsailak 13

Lanera itzuli nintzenetik, Josebak behin eta berriz esaten dit uzteko, berriz ere lanik ez egiteko. Esaten dit bere lanean irabazten duenarekin nahikoa dela eta ez dela beharrezkoa nik lan egitea.

Ulertarazi nahi izan diot ezin dugula halakorik egin, bere pisua ordaindu behar duelako, gastua mugaturik duelako eta duen dirua bere gauzak ordaintzeko behar duelako. Nik, gainera, neure pisuaren kreditua ordaintzen jarraitu behar dut eta etxeko gastuak.

Ez dakit zer-nolako ideia darabilen buruan, ze, nire txartela eta pasahitzak dituenetik ondo baino hobeto daki zentzuk diren nire gastuak. Jakin behar du ezin dudala lana utzi.

(...)

2013ko martxoak 3

Atzo berriro ere izan genuen sesioa. Ezin dut gehiago. Zoro baten antzera jarri nintzen. Hormaren kontra kolpe bat eman eta eskuko atzamar bat apurtu nuen. Larrialdietara joan behar izan nuen eta, jakina, bakarrik.

Gaur amak deitu dit nola nagoen jakiteko eta bazkaltzera gonbidatu nau. Josebak esan dit nirekin etorriko dela gertatutakoaren eta gure harremanen bertsio ofiziala emango diedala ziurtatzeko.

Dena ‘ondo’ joan da, harik eta aitik ez zuela ezer ulertzen esan duen arte, ea zer nuen, argaldurik eta triste nengoelako... Eta hori ezin zitekeen bakar-bakarrik izan lanagatik, zerbait gehiago egon behar. Joseba erantzuten hasi eta sutan jarri da.

Azkenean, gurasoen etxetik alde egin du ateari danbateko bat emanda eta oso modu txarrean.

Bakarrik geratu garenean, gurasoei egia osoa esan diet: txakur txikirik gabe utzi nauela, neukan erlazioa zela benetan zena... Ama negar zotinka hasi da gelditu gabe eta aita bere onetik atera da. Ez dakit zer-nolako ondorioak izango dituen egin dudanak, baina dakidan bakarra da hobeto sentitzen naizela. Agur esan diet besarkada gogor bat emanda.

Orain etxean nago, bakarrik.

(...)

2013ko martxoak 6

Josebak deitu eta esan dit ez duela etxera itzultzeko asmorik eta benetan maite badut badakidala zer egin behar dudan. Momentuz, erlazio hori buruzko erabakia hartu aurretik, familiarekin joango naiz Bilbotik kanpo.

(...)

2013ko martxoak 12

Deika eta deika dabil zenbat maite nauen, zein damuturik dagoen esateko... Barkatzeko eskatu dit, benetako maitasunak dena barkatzen duelako... Ama enteratzen bada ikustera joango naizela hil egingo nau, baina ikusi beharra daukat jakiteko zer sentitzen dudan.

(...)

2013ko apirilak 2

Denak jarraitzen du berdín. Ez da ezer aldatu. Betiko ohi-
turei eusten die. Orain bakarrik egoten da etxean nahi duenean. Hala, errietaryk txikiena dugunean, ospa egiten du.

Lanera publizitatea iritsi zait genero indarkeriari buruzko jardunaldi batzuen inguruan. Uste dut izena emango dudala.

(...)

2013ko apirilak 7

Jardunaldi laburrak izan dira, baina begiak irekitzeko bezain trinkoak. Sekula ez nuen pentsatuko hainbeste negar egingo nuenik.

Neure burua islaturik ikusi dut entzundako lekukotza askotan. Gezurra dirudi ni hain ‘feminista’ sentituta, azkenean, ‘maitasun erromantikoarekin’ tematurik egotea; amodio horrek, gainera, ‘pertsona maitearen’ esklabo bihurtu nau.

Orain pentsatu behar dut zer egin dezakedan ikasitako guztiarekin. Beharbada hasi beharko nuke lagunetikiko adiskidetasuna berreskuratzen.

(...)

2013ko apirilak 28

Argi eta garbi dago edozer eginda ere berak berdin jarraituko duela; beraz, neure lagunekin geratzen segituko dut eta amaren etxera bazkaltzera joaten, gonbidatzen nauenean. Bide batez, sarri damutzen zait horrela engainatu beharra. Ama lasai dago, harekin ez nagoela uste duelako; enteratuz gero, gaixotu egingo litzateke.

(...)

2013ko maiatzak 5

Ama gaixoa. Ez dago eskubiderik. Azkenean jakin du Joseba nire etxean dagoela. Disgustu itzela hartu du. Lau egunean ez dit deitu eta ez dit telefonorik hartu. Kezkaturik nago egin diodan minagatik.

(...)

2013ko maiatzak 6

Arratsaldez, Josebak esan dit gurasoen edo beraren artean hautatu behar nuela. Haren ustetan, haien telefonoak ezabatu beharko nituzke neure mugikorretik eta ez ikusi berriro ere.

Berehalakoan erantzun diot: gurasoak. Baina esan bezain laster, izua sartu zait gerta zitekeenagatik eta etxetik alde egin dut korrika.

(...)

2013ko maiatzak 15

Gurasoak aukeratu nituenetik, sarritan eskatu diot bere gauzak nire etxetik eramateko eta giltzak itzultzeko, baina luzamendutan ibili da.

Atzo ultimatuma eman nion: arratsalde honetan dena bilduta utzi diot eramanez. Bila etorri izan ez balitz, arroparen edukiontzira botatzea pentsaturik neukan.

(...)

2013ko ekainak 26

Mezuak bidaltzen jarraitzen du, elkar ikusteko, lagunak izateko... baina ez dut Josebaz ezer jakin nahi.

(...)

2013ko uztailak 20

Jazarpenagatik salatu dut, ustez amodiozkoak diren me-zutxoetatik harago, beste batzuk ere igortzen hasi da eta horietatik ondoriozta daiteke nire etxea kontrolatzen ari dela. Beldurrak nago eta, gainera, behin betiko amaitu nahi dut istorio honekin.

(...)

2013ko abuztuak 12

Amesgaiztoak aurrera darrai. Atzo amak deitu zidan esateko Josebaren aita agertu zela gure aita lagunekin joaten den tabernara eta hasi zitzaiola esaten neu pertsona txarra nintzela, semeari bizitza zapuztu niola, berak den-dena egin zuela nire alde eta puta eta nazkante bat nintzela... eta hori guztia frogatzen zuten bideoak zituela.

Emaitza: aitak antsietateak jota amaitu du. Ezin izan da lanera joan. Sats eginda dago.

Aita gaixoa. Zelako kabroiak!

(...)

2013ko abuztuak 20

Badirudi Josebaren familiak senetik atera nahi duela nire aita. Atzo Josebak eta haren amak liskar egin zioten eta ni iraindu eta aita mehatxatu. Noiz amaituko da amesgaizto hau? Zergatik egiten dute aitaren kontra?

(.....)

2013ko irailak 5

Josebaren amak nire aitaren kontrako salaketa bat jarri du erasoagatik. Seguru nago aitak ez zuela jo. Azaldu dit egin zuen gauza bakarra paretik kentzea izan zela, zokoraturik zutelako eta oso larri zebilelako. Kontua da 4.000 euroko kalte-ordaina eskatzen diotela.

Pentsatu ere ez dut egin nahi. Joseba kabroiak aurrezturik nituen 4.000 euroak garbitu ondoren, orain nire aitak beste horrenbeste ordaindu beharko dizkio erasotzailea estaltzen duen familiari.

(...)

2014ko maiatzak 10

Azkenik kaleratu da epaia: ez diote nire aitari arrazoia ematen, ez eta Josebaren familiari ere. Behin betiko amaitu egin da orain dela lau urte hasi zen amesgaiztoa.

(...)

2016ko uztailak 27

Orain kontu honetaz pentsatu eta honela sentitzen naiz:

damu dut hainbeste gezur esan izana. Lagunei, gurasoei, lankideei... hilabete askotan mundu guztiari eta neure buruari

gezurretan. Hori ezin da hala izan. Baina larriena izan daiteke pentsatzea maitasunagatik dena egin behar dela. Haren esklabo bihurtu nintzen. Orain badakit nire bizitzaren maitasuna neu naizela eta, gero, beste batekin partekatuko dut partekatu beharrekoa.

Neuri buruari galdetzen diot ea zer gertatu den grabatzen zituen bideo horiekin. Pentsatu ere ez dut egin nahi. Bere aitari ere erakutsi bazizkion... zer egingo zuen haiekin?

Gurasoei egindako kaltea izugarri sentitzen dut. Ordutik, aita erdi jota geratu da. Asko zahartu da. Oraindik ere esaten dit 'ez dut ulertzen nola egon ahal izan zinen halako batekin'. Ezin diot ezer erantzun, nik ere ulertzen ez dudalako.

Erlazio horren aurretik, ez nuen neure burua feministatzat jotzen. Begi onez ikusten nuen feminismoa, baina ez nuen neure burua halakotzat jotzen. Orain feminista naizela pentsatzen dut. Gaur egun feminismorik gabe ez nintzateke zoriontsua izango.

Orain emakumezkoen erasotzaileak segituan atzemateko gauza naiz. Eta gizonezkoek emakumezkoekin dituzten mikro-indarkeriak berehala atzematen ditut. Eta ez diot inori uzten nire izenean iritzirik ematen, ez eta nire irudi edo gorputzari buruz ere. Berriro ere hasi naiz terapia egiten eta horrela lehen nintzena berreskuratzeko ahaleginak egiten ditut. Adibidez, Josebak lehenago ez zuen nahi ni makilatzea, ez eta ilea modu batera edo bestera apainduta eramatea... Orain neu izaten ikasten ari naiz berriz ere. Nire buruarengan konfiantza izaten hasi naiz ostera ere.

Mutilekin erlazionatzeko dudan modua ere aldatu da. Harremanak izan ditut, baina bakar bat ez da serioa edo egonkorra izan.

■ *Emakumeen aurkako indarkeriaren, bidegabekeria nomalizatu bat*

Aurreko erlazioa amaitu zenetik, ahaleginak egiten ditut etxera bakarrik ez joateko.

Batzuetan esaten didate oso estremista naizela eta nik erantzuten diet estremismoa dela gu hiltzea emakumezkoak izate hutsagatik.

Arrivederci

*Norbaitekin maitemindu nintzen eta beragatik ni ere
hiltzeko prest nengokeen,
eta hori benetako droga da, ez duzu uste?*

Amy Winehouse

Ekipajea astiro-astiro egiten ari da. Azkenaldion haren bizitzak hartu duen presaren aldean, jantzi bakoitzarekin atzeratzen ari da. Oraindik ere ez daki, baina, egia esan, agur-rarengatiko dolua da. Erasmusera joatea ez da bidaia hutsa. Bizitza aldatzen dizun gertakaria baino gehiago, norberaren

burua betiko aldatzen duen esperientzia bat da. Prezioa da zarenaren zati bat atzean uztea. Hortik aurrera norbera ez da berbera izango eta ez dago jakiterik etortzeko dagoena hobe izango den ala ez.

Sorayak izen hori du ezagutu ez zuen izeba zahar baten izena zelako. Behar baino lehenago hil zen. Hau da, gaztea zenean. Okerrena ez da hori. Okerrena da senarrak hil zuela jipoi baten ondorioz, ezkondu eta gutxira. Txikitan Soraya harro zegoen bere izenarekin. Izeba zaharraren izendapen berezi hori garrantzitsuagoa iruditzen zitzaion izebaren izendapen hutsa baino. Orduko hartan, inork ez zion izeba zaharraren amaiera kontatu. Orain horren berri dauka eta ez du hain beste atsegin. Tristura mingotsa sentitzen du izena zor dion emakume horrengatik. Gehiago sumitzen da bidegabekeriagatik heriotzagatik beragatik baino.

Egonezin horretatik libratzeko, orain beste garai batzuk direla pentsatzen du. Izeba zahar hori, adibidez, sekula ez zen herritik irten; behin bakarrik joan zen Bilbora eztei batera; gaur egungo Soraya, berriz, Italiara joango da Erasmusera. Bai, mundua itzel aldatu egin da denbora gutxian. Orain neskok gauza guztiak eskura ditzakegu, mutilek bezala.

Alkandora urdina hartu du. Zalantzak ditu; ez daki maletan sartu behar duen ala ez. Oso zahar eta gastaturik dago, baina haren alkandorarik gogokoena izan da denbora luzean. Zalantzak ditu. Bertan uzten badu, seguru amak zakarrontzira botako duela. Orduan, leku berera joango al dira harekin dituen oroitzapen guztiak?

Kamiseta hori jantzita zeraman Eneko ezagutu zuenean. Komiki bateko marrazkiak ditu eta David Guettaren *'Shot me down'* bertsioan inspiraturik dago. DJk BECn eman zuen

kontzertuan topatu ziren. Itzela izan zen. Eneko Sorayaren lagunik onenatariko baten lehengusua da. *‘Lovers on the sun’* entzuten hasi zenean, jendea bere onetik atera zen. Milaka pertsona hasi ziren batera mugitzen. DJk guztien taupadak markatzen zituen. Eneko ordurako estrategikoki kokatua zegoen Sorayaren atzean eta frenesi kolektiboaren erdian belarrrira xuxurlatu zion: nirekin kiskaldu nahi al duzu? Garondoan sentitu zuen xuxurla horrek astindu zuen. Zainean jarri eta azal guztira hedatzen den perfumea bezala, dardara batek zeharkatu zion gorputz osoa.

Azkenean, Sorayak kamisetari buruzko erabakia atzeratu du. Ohearen gainean beste atal bat inauguratu du zalan-tzazkoak diren jantziekin. Jarraitu egin du armairutik gauzak ateratzen.

Jakina, patinak etxean geratuko dira. Berdin egingo du aitak Londrestik ekarritako aterkiarekin eta amak azken merkealdian erosi zuen jertse berriarekin. Guztiz gatzgabea da. Jaka bakeroa, oster, ezinbestekoa, eraman beharrekoa. Bai eta lortzea hainbeste kosta zitzaion Martens botak ere. Izan ere, amak esan ohi zion ez zuela dirurik gastatuko hain zapata zakar eta *punkieetan*. Aste saritik aurreztu behar izan zuen hiru hilabetez, botak erosi ahal izateko. Asko okupatzen dute; beraz, jantzita eramango ditu. Koadro eskoziarrak dituzten frakak eta kamuflajekoak ere ezin dira falta, botekin batera jantzi ohi baititu. Tirantedun kamisetak, guztiak barrura. Aitzitik, itsasontzixotako estanpatua duen blusa zuria eta beix koloreko txinatarrek baztertu behar. Une horretan, ama sartu da gelara.

- Zer moduz maitea? Nahi al duzu nik laguntzea?

Helikoptero baten antzera, amaren begiek hegan egin dute eszenatokiaren gainetik. Berehala jabetu da alaba egiten ari den ekipaje motaz. Eskurik ez sartzeko ahaleginak egin ditu, baina ezin izan dio eutsi.

- Eta blusa hau? Zergatik ez duzu eramaten? Beharbada joan beharko duzu tokiren batera jantziago?

- Ez, ama, ez. Zatarkeria hutsa da. Behar bezala jantzita joan behar izanez gero, nahikoa dut soineko beltzarekin.

Amak David Guettaren kamisetari erreparatu eta horretaz galdetu dio. Poztu egin da Sorayak esan dionean ez dakiela ziur zer egingo duen harekin. Amak trapu bihurtu nahi du, hautsa edo kristalak garbitzeko.

Berari ere gogora ekarri dio alabak Enekorekin izan duen erlazioa. Mutil ederra, atsegina edo hezibide onekoa da. Ezin da gehiagorik eskatu. Hala ere, ez zuen alaba zoriontsu ikusten. Asko poztu da utzi izanaz. Prezioa ‘umeak’ alde egitea izango den arren, ongietorria Erasmus hori! Erlazioa desegitea lortu baitu! Ia bi urtetan Soraya ikusi du mutil horrekin bere onetik aterata.

Harremanak bieie egin die min. Bakoitzak bere akatsak egiteko eskubide du, baina gogor-gogorra da seme-alabek ikustea eta ezer ez egiteko aukerarik ez izatea. Kontzertu ospetsutik gutxira elkarrekin irteten hasi zirenean, amak errezelok izan zituen. Ohikoez gain, batzuk gehiago ere bai. Hasiera-hasieratik sortu ziren susmoak. Berak Enekoren aita ezagutzen du. Elkarren lagunak dituzte eta, noizean behin, ospakizunen batean egin dute topo. Hura ere erakargarri eta za-

bala da, baina duen jarrera harroxkoa eta hitz egiteko modua jasangaitzak zaizkio. Gaia berdin zaio. Autoak, ardoak, informatika... Berak beti amaitzen du gainerakoek esaten dutena gutxiesten. Eztabaidak amaitutzat ematen ditu 'zuk horretaz ezer ez dakizula' sentiaraziz. Semeak, jakina, ez du horren errurik.

Baina amak ezin zuen saihestu susmo hori izatea. Eta, noski, emakumezkoen gainean egiten dituen aipamenak daude. Lagunekin errukigabe jarduten badu, emakumezkoei buruz hitz egiten duenean, jasanezina da. Behar baino apur bat gehiago edatea aitzakia bikaina da haren esaldirik ospetsuena botatzeko: 'eskerrak bi seme ditudan, ze, neskak izatea besteentzako haragia haztea bezalakoa da'. Behin eta berriz errepikatzen du eta mundu guztiak barre egiten du 'graziarekin'. Gizonezkoek, grazia duela uste dutelako eta, agian, hori benetan pentsatzen dutelako. Eta emakumezkoek jaia hondatu nahi ez dutelako.

Soraya alaba bakarra da eta gurasoak orain dela hamar urte banatu ziren. Azpiko arroparen tiradera zabaldu du. Amak inguruan jarraitzen du. Berbarik ez egiteko, alabak mugikorra bozgorailuetara konektatu eta musika jarri du. Tea Party Dj's-en kantak. Musika egokia ekipajeari martxa apur bat emateko. Amak bertan jarraitzeko erabakia hartu duela ikusita, nahiago du ahalik eta arinen amaitu.

- Alaba, baina, zergatik eramaten duzu azpiko arropa beltza bakarrik? Morticia Addams emango duzu.

- Ez berotu burua! Erabiliko dudana baino ez dut eramango eta kito.

- Begira. Hau apurtuta dago! Eta nola urratu da hemen-dik? Zelako bularretako txarra!

Bularretako urratua. Beste behin ere jantzi horrek gogora ekarri dizkio Enekorekin izandako hondorapenaren hondakinak. Klean litro batzuk edan eta lagun batek hari pasatutako pilula bat jan zuten. Taberna bateko komunean amaitu zuten. Eneko bere onetik aterata zegoen eta bera nahiko pasatuta. Inizialak grabatu zituzten mutilen komuneko atean. Bertan, genital maskulinoen eta marrazki lizunen artean, euren ize-nak, egun horretako data eta *'forever'* bat geratu ziren bihotz batekin batera. *Selfie* bat egin zuten eta, gero, ahal izan zutena. Dena irten zen nahiko zakar. Uneren batean jendeari entzun zioten atean joka, baina ez zuten kasurik egin. Biharamunean, Sorayak oroitzapen lausoak zituen, irudi zatikatuak. Horieta-riko bat atean zegoen zuloarena zen. Klasiko bat da komun mota horietan: zulo bat, beti genitalen garaieran, gizakion begiak behar beste ikusteko neurrikoa. Baina haren beldurra ez zen izan norbait begira ibili izana, baizik eta norbaitek grabatu izana. Gaur egun giza begia kamera bat da. Ikusten ez dena ez da existitzen, harik eta parteka daitekeen irudi bihurtu arte. Enekok facebook-en horman eskegitzen zituen mezuak bezalakoak. Ia-ia haien harreman intimoen erakustaldia ziren. Edozein egunetan aurki zezakeen zalantzazko argazkia jasotzen zuen zalantzazko *post* bat edo honelako mezuak: 'gozozalea zara eta nik daukat gehien gustatzen zaizun azukredun makila'. Denbora batez halakoak maitasun adierazpena iruditu zitzaizkion, lau haizetara elkarrekin zeudela aldarrikatzeko modu bat. Aitzitik, egun batean jabetu zen mezuak lagunei baizik ez zitzaizkiela zuzentzen. Mutilek galo sexualak

jartzeko erabiltzen zuten manera zen. Eta beti aritzen ziren sexuaz hizketan. Eta gezur asko esaten dituzte. Elkarri gezurak esaten dizkiote hierarkia eskuratzeko eta emakumezkoei ere gezurak esaten dizkiete helburu berari begira. Berendiak eta sandiak hori edo bestea egin dutela, egiten duguna umeen kontua baino ez dela... Eskatzen dutena ia beti umiliagarria izaten da neskentzat. Pornotik ideiak ateratzen dituzte eta horixe da haien balio eskalaren oinarria. Areago; proposatutako zerbait gusta dakizukeen arren, kontakizunarekin hondatzen dute.

Amak plastikozko poltsak ekarri ditu Soroyak bota nahi duen guztia birziklatzera eramateko. Mugikorrean Tea Party-ren musika amaitu eta Enekok pasatutako *playlist* batek egin du salto. Horixe izan zen egin zion aurreneko oparia. Enekori izugarri gustatzen zaio musika eta berari dantza egitea. Lagunekin koreografiak ere egin ditu kantarik gogokoeneko batzuekin. Hortxe dauka Jason Derulo, *‘Talk Dirty’* kantarekin; abesti horrekin beti hasten dira saltoka sinkronizatuko talde bat balira bezala. Edo Nick Jonas-en *‘Jealous’*. Orain pentsatzen ari da lehenago konturatu behar izan zela; egia esan, lehenengo opari horretan behar adina arrasto zeudela Enekok zer-nolako harrenetarantz abiatuko zen ikusteko. Hizkuntz eskolan ingelesezko musika entzuteko aholkua eman ohi zieten, letrak ikasteko, itzultzeko, kantatzeko... Sorayak itzuli egin zuen Enekok oparitutako *playlist* guztia. Eta, jakina, gauza harrigarriak aurkitu zituen, esaterako *“ez dakit bestelako hizkuntzarik, baina zure ipurdiak ez du azalpenik behar”* edo *“sexy eta ederregia zara, eta mundu guztiak probatu nahi zaitu ... Eta horrexegatik jartzen naiz jartzen naizen moduan”*. Itzuli behar izan ez zuen kanta bakarra Los

Planetas taldearen *‘Algunos amigos’* kanta izan zen. Une honetan entzuten ari da, eta honelako hasiera du: *“Sí, te puedo golpear hasta que te desmayes...”*. Bat-batean Soroya berriro ere gogoratuko da izeba zaharrarekin. Tira ba, ez da izebarekin oroitzen, ezagutu ez zuelako. Gogora etorri zaio mugarik gabeko bidegabekeria. Eskerrak amak gogoetak eten dizkion.

- Skype probatu nahi nuke zu joan aurretik. Erakutsiko dizazu pixka batean nola dabilen; horrela, erabiltzeko beldurra kenduko dut.

- Bai ama, ez kezkatu. Errazagoa da kroketak egitea baino.

Soraya beldur da Florentzia iritsi orduko ama ez ote duen beti izango Skypen begira. Ez da oso nekagarria, baina beti moldatzen da agertzeko. Eta eskerrak egon den. Uneren batean Sorayak bere buruari planteatu zion Erasmusi uko egi-teko aukera. Horrek berekin ekarriko zuen Enekorengandik banatzea. Egia esan, berak oso argi esan zuen joanez gero ezin izango zutela elkarrekin jarraitu. Uko egiteko presio handia eragin zuen. Hasieran, esaten zuen Erasmusera joatea denbora galtzea zela, ikasketak beste hizkuntza batean egin behar zirenez gero, gutxiago ikasten zela bertoko unibertsitatean baino eta halako gauzak. Egia esan, hari ez zaizkio batere axola Sorayaren ikasketak. Harentzat Arte Ederrak inuzentekeria hutsa dira. Enekok ingeniaritza ikasten dihardu eta gainerako guztiak beheragoko mailakoak iruditzen zaizkio. Baina ez doa-kio ondo. Pare bat ikasturtetan errepikatu behar izan du. Hala ere, ingeniaritza ikaste hutsagatik uste du horrek goragoko adimen kutsua ematen diola. Esan ohi du berak ere nota onak

aterako lituzkeela ahaleginak egingo balitu. Berari ‘ikastun’ irizten dio. Harry Potter-en Hermione edo Lisa Simpson baltz bezala. Nesken arrakastak beti agertzen dira lanaren eta sakrifizioaren emaitza gisa. Ikastunak dira. Mutilak, ordea, berezko talentuez betetako jenioak dira. Baina Sorayak ez du gehiegi ikasi behar aurrera egiteko eta, gainera, ezin hobeto pasatu du oinarritzko italieraren gainean egindako aparteko ikastaroan. Ez du Florentziara iritsi nahi hizkuntzaren oztopoarekin. Gutxieneko maila batek gauzak erraztuko ditu.

Orain Soraya lotsa da Erasmuseko bekari uko egiteko zorian egon zelako Enekoren erruz. Bere buruarekin desengainu handia hartu du, amaierako erabakia ez baitu hartu bere buruarengan edo nahi eta premietan pentsatuz. Egia esan, joatea erabaki zuen jelsiak jota zegoelako. Berak bakarrik dakien arren, horixe da egia. Jakin zuen Eneko lagunekin ibili zela ‘behorrak’ joaten diren lokal horietariko batean. Halaxe deitzen diete diskoteketara lau edo bost urte zaharragoak diren mutilekin ligatzera joaten diren hamalau edo hamabost urteko neskei. Gizonezkoak erakartzen dituzten emakumezko heldu sentitu nahi dute eta mutilak horretaz aprobetxatzen dira, besterik gabe. Ohikoa izaten da Enekoren gisako mutilen kuadrilletan halako egun batzuk erabiltzea ‘ehiza’ mota horretan jarduteko. Sorayak oso txarto hartu zuen kontu hori. Horixe izan zen egiazko eragilea. Tira ba, hori eta Enekok gero eta astunago jardun izana. Erasmuseko urtea galdutako urtea delako ideiarene presioak emaitzarik lortu ez zuenez, benetako arrazoia agertu zen. Izan ere, italiar kabroi horiek oso nekagarriak dira emakumezkoekin. Mundu guztiak daki. Eta, gainera, zu hortxe bakarrik. Zergatik irizten diote bakardade emakumezkoen askatasunari? Jabetu orduko, haien besoetan

zaude. Bai, azkenean, munduaren ikuskera bat da: emakumezko guztiak ‘behorrak’ gara eta gizonezko guztiak horien gainean ibiltzeko prest dauden bakeroak. Beste barik. Hortxe apurtu egin zen den-dena. Eneko txiki eginez joan zen eta Erasmusarekiko erakargarritasuna haziz eta haziz.

David Guetta-ren ‘*Shot me down*’ kamiseta, azkenean, birziklapen poltsara joango da. Alabaren iritzia aldatu baino lehen, ama presaka ibili da den-dena erditik kentzeko. Sorayak ordenagailua piztu du. Enekok gai baten esteka jarri dio facebook-en horman. Gun’s N Roses-en ‘*I used to love her*’ kanta da. Oso polita, bai. Itzul dezake hiztegian arakatu gabe. “*Maite nuen, baina hil egin behar izan nuen*”. Ikusten denez, Eneko-ren talenturik handiena da berak sentitzen duena adierazten duten kanta bilatzea. Bitxiena da haren sententzioei egokitzen zaizkien hainbeste kanta egotea... Edo abestiak izango dira hala sentiarazten dutenak? Sorayaren izeba zaharrak berri ere hitz egin du iraganetik: “*nik ere maite nuen, baina ez nuen inor hil. Hil egin ninduten*”. Zein maitasun mota da biktima edo hiltzaile bihurtzen zaituen hori? Ez du sakatu ere egingo “*atsegin dut*”. *Arrivederci*, Eneko. Nekeza da maleta ixtea. Zerbait gehiago sakrifikatu beharra dago. Jantzi beltza. Zakutik. Bihar arratsaldean irtengo da hegazkina. Soraya hamar hilabete barru itzultzen denean, beste pertsona bat bueltatuko da.

Verónica

Verónica adin bereko gainerako gazteen modukoa zen. Beharbada haren berezitasuna zen familiak oso estatus ekonomiko altua izan zuela, baina estatus hori haurtzarotan baino ezin izan zuen gozatu, 70eko krisialdiak oso gogor kolpatu zituelako.

Ordutik, nahiko familia normala izatera pasatu ziren. Behin tronua galduta, amari tokatu zitzaion familia mantentzea opariak eta andrezkoen apaingarriak, zapiak eta kapelak saltzeko jarritako denda txikian ateratzen zuenarekin. Denda hori martxan jarri zuen senarraren enpresako orubearen salmentatik geratu zitzaien diru apurrarekin, behin zor guztiak

ordaindu eta gero. Horri eta amamarengandik jasotzen zuten laguntzari esker, bost seme-alabak aurrera ateratzea lortu zuen.

Gurasoek egindako inbertsiorik egokienetako bat izan zen unibertsitateko karrera bat ordaintzea.

- Ez dago jakiterik zorterik izango den ala ez, baina horretan ahalegintzen bazara, bizimodu hobea izateko aukera gehiago izango dituzu ezer egiten ez baduzu baino-, errepikatzen zien aitzak behin eta berriz.

Tira ba, hori esaten zuen eta horrek zekarren guztia: “karrera bat eta kultur maila egokia izateak ekarpen handia egingo die zure nortasunari eta bizitzan izango duzun jarrerari”.

Urrian Informatika karrera ikasteari ekin zion unibertsitatean. Hala ere, neguko hilabeteetan, idealizatutako karrera huts egiten hasi zitzaion apurka-apurka: irakasgaiak, irakasleak... karrera horren proiektzioa ez zen hasiera batean pentsatu zuena. Gurasoei esan beharko zien, baina lehenago argi izango beharko zuen zer egin nahi zuen.

Maiatza heldu zen eta, azterketek gainerako ikaskideak bezainbeste larritu beharrean, lehenengo eguzki printzek bulztatu zuten apunteez eta liburuez betetako gela batean ikastearekin zerikusirik ez zeukaten bestelako planak egitera. Horixe esan zion amari, ikasten jardungo zuela lagun baten etxean asteburu oso batean. Baina, hori barik, asteburu dibertigarria antolatu nahi izan zuen Madrilen.

Verónica gazte polita eta ausarta zen eta jendearekin erlacionatzeko berezko erraztasuna zuen. Ginés haren lagun mina

zela argi izan arren, ez zeukan mugarik edonor ezagutzeko, irribarre egiteko, agurtzeko...

Horrek Madrilera joateko taldetxoa biltzea erraztu zion, baina, azkenean, ia denek atzera egin behar izan zuten ikasi behar zutelako edo familiek uzten ez zietelako, eta Alaznek baino ez zuen baietz esan. Alazne igeriketa taldetik ezagutzen zuen neska bat zen, bertan lagun batzuk baitzituen.

Hogei urterekin, ez diru askorekin eta Madril jateko munduko gogo guztiekin, hiriburura joateko autobusa hartu zuten. Ez zen askorik behar, den-dena ezin hobeto ateratzeko. Gogoak sobran zituzten eta gela bat ordaintzeko, zerbait jateko nahiz koparen bat edateko behar adina eraman zuten.

Ostiral horretan Malasañan garagardo bana edaten ari zirela, bi mutil ezagutu zituzten. Hasieratik, horietariko bat eta Alazne gustatu ziren eta egoera horrek bultzatu zituen haiekin jarraitzera pare bat taberna gehiagotan. Ordu jakin batean elkar agurtu zuten, baina ‘maitatiek’ mugikorrak elkarri eman eta biharamunean elkar ikustea hitz eman zuten.

Gauzak horrela, larunbatean, 20:00etan, haiekin geratuak ziren Santa Ana plazako taberna batean. Ardotxo batzuk edan, mokadu batzuk jan, inguruko disko-taberna batean kopa bana hartu eta barre eta dantza batzuk egin ondoren, alde egiteko ordua iritsi zen.

Alaznek Verónicari adierazi zion gela gogoko zuen mutilarekin partekatzeke asmoa zuela, eta Verónicak, eskuzabal eta ‘moderno-moderno’ jokatuta, gela partekatzea onartu zuen batere erakartzen ez zuen beste lagunarekin.

Zera pentsatu zuen: “hemen ez da ezer gertatzen. Neska modernoa eta ausarta naiz eta morroi honekin gela partekatuko dut, den-dena normala baita”. Dena dela, haren baitan

dena ez zen hain normala, ez hain atsegina ere. Oheratu eta loak berehalakoan hartu zuen, baina loaren lasaitasuna bras-takoan eten egin zen logela partekatzen ari zen mutila gainean etzanda aurkitu zuenean.

-Ostia, ze arraio? Ez izorratu? Zer egin nahi didazu? Alde hemendik. Utzi baketan. Kendu gainetik. Mesedez, laga bake-tan. Zer egiten ari zara? Txo, ostia, utzi baketan. Ez, ez, ez, ezetz... Utzidazu...!

Segundo bakan batzuetan, puska horrek pijama erauzi eta halako moldez heldu zion, ze ezin zen inola ere mugitu. Pisu guztia gainean zuen eta eskuak heldua...

Ezinezkoa zitzaion askatzea. Sekula ez zuen ahaztuko erabateko ezintasunaren sentsazio hori. Eginahalak egin zituen, gainetik kentzeko indar guztiekin borrokatu zen, baina bera baino askoz indartsuago zen. Ez zegoen zentimetro bakar bat ere banatzeko modurik. Min egiten ari zitzaion.

Behin eta berriz erregutu zion baketan uzteko, ez egiteko; horretarako, gorputzetik atera zitzaion ikara biziko ahots tonua erabili zuen, izu-ikarak hartzen zaituenean eta larritasunak, samintasunak nahiz ezintasunak itotzen zaituztenean ateratzen den ahots tonua, hain zuen. Kiratsa zerion morroi horri.

Hats hori... Zelako samina! Arren, ez dadila halakorik gerta!

Dirudienez, gure garunak min ikaragarria sentitu eta ezin dionean gehiago eutsi, deskonektatu egiten da. Banandu egiten gara. Ezin diogu eutsi eta joan goaz. Ez gaude. Horixe da

Verónicak bizitu zuena. Bortxatzen ari zitzaion gizon horretatik askatzeko indar guztiekin borrokatu zen, baina ezinezkoa zitzaion mugitzea eta defendatzea.

Samin ikaragarria sentitzen ari zen, baina ezin zuen ezer egin, 'egiten utzi behar zion', bortxatzen utzi eta ahalik eta urrutien ihes egin, harik eta basapiztia horrek bortxaketa amaitu arte.

Horrelaxe laga behar izan zuen 20 urteko gorputz hori inolako errespeturik, inolako lotsarik erakutsi ez zuen bortxatzaille horren esku, hain zuzen larrutan egiteko premia askatzean eta bortxatzean besterik pentsatu ez zuen basapiztia horren esku, nahiz eta horretarako beste pertsona baten gorputzaz eta emakumezko baten gorputzaren atal intimoenez jabetu behar izan.

Ihes egiten ahalegindu arren, Verónicari beti gogoratuko zaizkio ohearen malgukien zaratotsa, bortxatzaileen arnasestuak, begietatik berez ateratzen zitzaizkion negar-malkoak eta tortura hori ahalik eta azkarren pasatzeko nahi eutsiezina. Azkenik, amaitu egin zen.

Ohera joan eta lokartu zen. Orduan Verónicak sekula amaituko ez zen negar-malko urratuan hasi zen. Duxara sartu zen piztia horrek ukitutako azala zeharo garbi-ikuziko zuelakoan. Lohi sentitzen zen barren-barrenean ere. Lohi eta zauri hori garbitzeko ezer gabe.

Eguna argitu zuen, igande eguzkitsu zoragarria, munduak gertatutakoaren berri izan ez balu bezala.

Mutilek autoz eraman zituzten autobusera eta arin eta alai jardun zuten hizketan.

Inork ez zion erreparatu haren isiltasun sakonari. Agurtzean, bortxatzaileak zera esan zion:

- Jo, sentitzen dut, *edatearen kontuak...*

Egindakoa justifikatu nahi al zuen edariaren ondorio huts gisa? Verónicak ederto zekien kopa bat edo bi edan zituztena, baina ez zutela mozkorturik amaitu, ezta hurrik eman ere. Justifikazio baldarra baizik ez zen, kontzientzia isilarazteko erabilitakoa.

Verónicak ez zion aurpegira begiratu ere egin, ez zion kabroi ere deitu, ez zion ezer esan, tutik ere ez. Begirada beheratu eta autobusera igo zen.

Bera izango ote zen gertatutakoaren erruduna? Ezer egin al zuen morroi horrek haren borondatearen kontra zakila sartzeko eskubidea zuela pentsarazteko?

Autobusaren atzealdera egin eta negarraren laguntza bilatu zuen; samin horretan murgilduta, bere buruari galdetu zion zergatik ez ote zuen garrasirik egin.

Akaso, Alazneren eta bi mutil horien aurrean jainkojale edo 'koldar' baten antzera agertzeko lotsa zelako? Pentsatu ote zuen besteez ez zutela bortxatzaile horrengandik salbatuko? Zerk geldiarazi zuen? Milaka galdera eta izu azaldu zitzaizkion bidaia bukaezin horretan, putzutik ateratzea ahalbidetuko zion egiaren bila jardungo balu bezala.

Ihes egin nahi zuen, handik irten nahi zuen, baina ez zen jabetzen ez zuela atzean utzi nahi zuen horretatik urruntzeko aukerarik.

Ezerk ez zuen bortxaketa ezabatuko, ez Madriletik bereizten zuten kilometroek, ez Alaznerengandik urruntzeko jarritako hesiek, ez 'hori' gertatu izan ez balitz bezala bizitzen eman zuen denborak. Bazirudien itzulera horrek ez zuela amaierarik.

Bizitzak berdin jarraitzen zuen, ezer jazo izan ez balitz legez. Normaltasun horrek min egiten zion. Nolatan irten zitekeen eguzkia, nolatan pasea zitekeen jendea kalean, nolatan...?

Harentzat den-dena desberdina zen.

Ordutik, Verónicak distortsionaturik sentitzen du ‘amodioa egin’ adierazpidea, egun batean, doilor batek bortxatu zuelako.

Batzuetan, inori mutil ia ezezagun batekin oheratu dela entzuten dionean, ezin du saihestu bizitzaren pasarte horretara atzera egitea, ezezagun bat haren ohean sartu eta bortxatu zuenean.

Verónicak uste du emakumezko askok, bereziki gazte-txoek, beraren antzeko bortxaketak jasan behar izan dituztela, indarkeria gutxiago edo gehiagorekin.

Zenbait lagun eta ezagun ditu, estreinatutako gaztetasun berriaren gisako egoera ahuletan, gizonezkoak haiek nahi izan gabe “asetzeko beharra” sentitu dutenak.

Beren burua beharturik ikusten dute nahigabeko sexu jardunak egitera, gizonezkoak eskatzen duena delako.

Ordutik, Verónicak ez du jasaten zerbait egitera behartzera. Jende guztiak nahi ez dituen gauzak egin behar dituela ulertzen du, baina ez du jasaten inork behartzea horiek egitera.

Ezin du jasan baiezkoa baiezko hutsagatik, inposizioagatik. Haren ustetan, gailendu den kultura matxista da eta den-dena prestaturik dago arra asebetetzeko eta, ziur aski, horixe izan zen 20 urterekin gertatu zitzaionaren arrazoi nagusia.

Verónica Psikologia ikasten hasi zen. Agian, bizi izandakoari azalpena aurkitu nahian zebilen, agian, sendabidea

■ *Emakumeen aurkako indarkeriaren, bidegabekeria nomalizatu bat*

bilatu nahi zion bizitzan zehar aldean eraman beharko zuen zauriari...

Egia bakarra da handik aurrera haren bokazioa izan zela gainerakoei laguntza eskaintzea euren bizitza salbatzeko baliabideak bila zitzaten eta, bide batez, berak ere bere bizitzari aurre egiteko bitartekoak aurki zitzaizkion.

Ez nuen ikusi

Sekula ez nuen imajinatuko bizitzan existitzeari utz zekiokela, harik eta Garbiñeri, nire lagunik onenari, hori berori gertatu zitzaiola egiaztatu nuen arte.

Elkarrekin joan ginen eskolara. Berbera ikasi genuen eta biok segituan hasi ginen lanean Erandioko enpresa berean. Berak neba-arreba asko zituen, familiak batasun handia zuen, eta haiekin oso ondo moldatzen zen arren, Garbi eta biok hezur eta mamia izan ginen urte askoan. Gure artean ez zegoen sekreturik eta maitasuna gure atean joka hasi zenean, ez zegoen intimitaterik bata bestearekin partekatzen ez zuenik. Igandeetan plazako dantzari ezin hobeto genekien non kokatu

behar edo nondik ibili gustukoen genituen mutilak bata edo bestea ikus zezan.

Hamabost urte boteretsu genituela, elkarri hitz eman genion gure adiskidetasuna ez zela egundo apurtuko. Lehenago ezkonduko zenaren ezteiko lore sorta agindu genion elkarri, gure lehenengo seme-alaben amabitxiak izatea, familiarteko oporrak elkarrekin pasatzea... Bazirudien gure bizitzak bakar-bakarrik hazi ahalko zirela biok osatzen genuen enbor beretik. Beti izaten genuen jendea inguruan: familia, lagunartea, eskolako kideak...

Horiekin bizitzaz gozatzen genuen, baina 'sekretuak' geure artean baizik ez genituen partekatzen konplizitate osoarekin, ziur asko bizitza osoan beste inorekin izango ez genuen konplizitatearekin.

Urte batzuk geroago, Edu ezagutu genuen. Disko-taberna batean geunden kuadrillako lagun batek bete zituen 23 urteak ospatu nahian. Garbi eta biok barrara hurreratu eta bertan mutil hura ezagutu genuen. Oso mutil ederra zen eta jendea bereganatzen zekien. Gonbidatu egin gintuen eta, agur modura, irribarre xarmagarria egin zigun, begi keinu konplizea eta guzti. Edu gu baino apur bat nagusiagoa zen, egon ohi ginen mutilak baino helduagoa; horrek xarma handiagoa ematen zion.

Ondo jantzia zihoan, auto ahaltsua zuen eta, gainera, argi zegoen egoera, ingurua eta denbora tarteak kontrolatzen zituela. Hurrengo asteburuan disko taberna berera itzuli eta guregana jo zuen aspaldiko lagun hurkoak bagina legez. Pare bat musu emanda hartu gintuen eta berehalakoan barrara nahi genuena eskatzera abiatu zen. Harekin batera beste mutil bat zegoen, benetako laguna baino gehiago 'konpartsa kidea'

ematen zuena. Gutxi hitz egiten zuen gaixoak. Tira ba, sekula ez genuen jakin ea hitz egiteko gai izango ote zen, ez baitzuen aukerarik izan Eduren diskurtsoari laguntzeko monosilaboak baino zerbait gehiago esateko.

Momenturen batean komunera joan eta, itzuli nintzeneko, ondo baino hobeto jabetu nintzen Garbi erabat liluraturik zuela. Ezin zitekeen hain azkar izan, baina maitemindurik zegoela ematen zuen. Inoiz ez bezalako begirada zuen eta ez zen gauza aurpegian jarritako etengabeko irribarrea aldatzeko.

Edu pozarren zegoen eta haren xarma gora egiten jarraitzen zuen gauak aurrera egin ahala. Nahiko berandu zen eta etxera itzultzeko erabakia hartu nuen eta Garbi nirekin batera etorri zen. Hala ere, argi zegoen ez zuela inola ere nahi gau hori amaitzea. Ez dago esan beharrik Eduk etxeraino hurbildu gintuela Audi dotorean. Xehetasun guztiak zaindu nahi zituen.

Handik gutxira elkarrekin irteten hasi eta, logikoa denez, Edurekin partekatu behar izan nuen Garbirekin pasatzen nuen denbora. Ezkongai harreman klasikoen kanonek agintzen duten bezala, ostegunetan eta asteburuetan Edu eta Garbi elkarrekin geratu eta paseoan beren konpromisoa erakusten zuten herri osotik zehar. Handik urtebete eta bi hilabetera ezkondu ziren. Ezkontzara joan ginen eta, elkarri hitz eman genionez, lore sorta eman zidan. Egundaino ez nuen hain zoriontsu ikusi. Edozer egingo zuen egoera hori sekula alda ez zedin. Ezkongaien dantzaren ondoren, jendea pista betetzen hasi zen eta, uneren batean, Edu hurbildu eta harekin dantzatzeko eskatu zidan. Orduan zera esan zidan.

- Hemendik aurrera niri tokatzen zait Garbi zaintzea.

- Eta ondo egingo duzula espero dut. Bestela...

Barre egin genuen eta aipamenari ez nion aparteko garrantzirik eman, baina orain uste dut ez nuela jakin horrek zer esan nahi zuen. Egunak joan, egunak etorri, eta irrikan nengoen Italiatik noiz itzuliko. Denaren berri jakin nahi nuen zehatz-mehatz eta gozatu ordura arte izandako betiko konplizitatearekin. Aireportura joan nintzaian bila eta haien etxera igo nintzen. Ikusitakoa kontatu zidaten, izandako eguraldia, dastatutako jateko berriak... Zoriontsu ikusi nituen. Ez zen guretzako unea; beraz, alde egin eta Garbiri esan nion handik egun batzuetara deituko niola. Eta hala izan zen; egun batzuk igarota geratu eta Edurekin batera bizitzen ari zen zoriontasunaren berri eman zidan. Nik, bestalde, irailean unibertsitatean hasiko nuen masterra jakinarazi nion.

Kuadrilla osoak komentatzen zuen zein zoriontsu ikusten zituen. Eta, egia esan, halaxe zen. Egun batean deitu eta zerbait edatera irten ginen. Lehen bezala sumatu nuen, baina... apur bat hotz. Berari buruz hitz egin genuen: etxea, altzari berriak eta zaharrak, Edu zoratzen zuten jakiak... Ia iluntzean esan zidan lana utziko zuela.

- Lana utziko duzula? Hain zaila izanik duzunaren antzeko lan finkoa aurkitzea! Ezin dut sinetsi. Zergatik?

- Begira, Eduk ez du nahi nik etxetik kanpo lan egiterik. Egia esan, berak dirutza irabazten du eta ez dugu nire soldata behar. Modu horretan seme-alabarik izanez gero, eta horretan ari gara, zeregin horretan jardun ahalko dut... Ez pentsatu gutxi denik, eh?

- Ez, imajinatzen dut, Garbi, baina... ez dut ulertzen. Lana zure independentzia da, zure askatasuna... izugarri kostatu zitzaizun haraino iristea... Ez dakit, pentsatu ondo...

- Dagoeneko erabaki dugu. Eta jada jakinarazi diot enpresari. Ostirala nire azken laneguna izango da.

- Ez dakit zer esan. Ez dut ezer ulertzen. Espero dut onerako izango dela... Ez dakit, Garbi, ez dakit.

Ordutik aurrera, egunero ikusteari utzi nion eta ikasketetan buru-belarri murgildu nintzenez asteburuetan ere zaila izaten zitzaidan harekin geratzea. Eduk haren bizitzaren minutu bakoitza betetzen zuen. Beste bikote batzuekin irte-ten hasi ziren, denak Eduren lagunak, eta nigandik eta lagunartetik gero eta gehiago urrundu zen. Elkar ikusten genuen aldi bakanetan Edurekin egoten ginen edo bikoteen kuadrilla osoarekin; azkenean elkarrekin eta lasai hitzordua egitea lortzen genuenean, handik 20 minutura mugikorrak jo eta Edu nonahikoaren deia jasotzen zuen. Bikoteen topaketa horietan izan nintzen aldietariko batean ez nintzen eroso sentitu jarre-
ren banaketarekin.

Gizonezkoak ikusi nituen barran edaten, alai hitz egiten, gustura beren buruekin eta emakumezkook mahaitxo batean geratzen ginen, berehala edalontziz, oliba plateraz eta errazioez betetzen zuten mahaitxoan... Hala zerbitzaturik geunden! Aska horren aurrean, bi ordu eta hogeit hamar minutu egin genituen. Argi zegoen gizonezkoen artean adiskidantzazko lotura zegoela, baina emakumezkoen arteko lotura bakarra gizonezkoen adiskidantzazko harremanak baino ez ziren. Jakina,

hizketaldiak euren artean zuten hurbiltasunaren arabera ziren. Beste batzuetan, Garbiren familiaren ospakizunen alde aurretikoetara joaten nintzen. Hor gusturago sentitzen nintzen, familiarrek hartzen nindutelako, denak nahasturik geundelako eta bost minuturik behin solaskidea aldatzen genuelako.

Hala ere, Edu ez zen lasai egoten giro horretan. Garbi berarekin egotea nahi zuen, hari itsatsita, eta behin baino gehiagotan neba nagusiekin izandako eztabaida gogorren lekukoa izan nintzen.

Ainara jaio zenean, Gurutzetara joan nintzen Garbi bisitatzerara. Une horretan bakar-bakarrik zegoen eta, batez ere, akituta. Suposatu nuen erditzeak neka-neka eginda utzi zuela. Besarkada estu-estua eman eta zirrararen zirraraz elkarrekin egin genuen negar.

Neskatoa ederra zen eta dena behar bezala joan zen; zer gehiago eska zitekeen? Esan zidan izugarri pozten zela ni bisitatzerara joan izanagatik, nire falta nabaritzen zuela, gehiagotan elkar ikustea nahiko zuela eta ez zituela elkarri egindako zinak ahazten, besteak beste ni umearen amabitxia izatea. Baina bataio eguna heldu zenean, gonbidatu ere ez ninduen egin. Dirudienez, Eduk erabaki zuen intimitate zorrotzean egitea, hori ez baitzen ezkontzaren moduko ekin-tza soziala, eta ez baitzuen zentzurik hainbesteko ospakizunik. Bi senitarteko nagusi baino ez ziren joan. Tira, ia inor ez zen joan, Garbiren hiru nebek ez joatea erabaki zutelako. Dirudienez, zerbait gertatua zen Eduren eta haien artean.

Egun batean Garbik zerbait hartzeko deitu zidan. Hitzordua genuen tabernara iritsi zenean, iruditu zitzaidan normalean zuen zoriontasun aurpegia galdua zuela. Suposatu nuen

amatasunak akitzen zuela. Galdetu egin nion ea dena ‘behar bezala’ zihoan eta eman zidan baiezkoak kontrakoa gertatzen ari zela sinestarazi zidan. Osteratxo bat egitera irten ginen lasaixeago egoteko. Kontatu zidan bi gau lehenago Edu iluntzean itzuli zela etxera oso haserre.

Norbaitekin sesioa izan zuen tabernan eta suminduta etorri zen. Ez nekien nola lasaitu. Irainka zebilen tabernako tipoaren kontra eta munduaren kontra, oro har. Ahotsa ez goratzeko eskatu nion, neskatoa esnatuko baitzuen, eta haren erreakzioa izan zen umearen logelara joatea eta sehaska egongelara eramatea garrasika jarraitzeko. Umea negarrez hasi zen. Halako gauzak egiteari utz ziezaiola eskatu nion. Ez nuen ezagutzen. Haurraren lantuek eta... nik neuk areago sumindu genuen, askoz gehiago. Azkenean, iraintzen hasi zitzaidan eta haren haserrealdiaren eragile bihurtu nintzen eta gorrotoaren helburu. Lortu egin nuen umea logelara eramaten uztea, baina bertan izan ninduen ia gaueko hirurak arte: bera garrasika eta ni isilik, gehiago ez sumintzeko. Biharamunean barkamena eskatu zidan. Oso gaizki zegoen. Negar-zotinka hasi zitzaidan, gaixoa. Sekula ez neukan negarrez ikusita. Hitz eman zidan berriro ez zela halakorik gertatutako eta enroilatu ginen. Aspalditik ez genuen amodioa egiten maitasun horrekin eta zoragarria izan zen.

Kontakizun horrek harritu ninduen eta, areago, Garbik ‘saldu’ nahi zidan ‘zoriontasun’ aurpegia. *Maitasunez* hitz egin zuen, gaueko hirurak arte jasaten egon eta umea esnatu ondoren! Ezin sinets nezakeen aurrean azaldu nahi zidana. Galdetu nion ea dena ondo zihoan, ea Edurekiko harremanak behar bezala zihoazen. Behin eta berriz ekin nion, harik eta gauzak, normala denez, aldaturik zeudela esan zidan arte, dena ezin

baita arrosa kolorekoa izan hasieran bezala; orain haurrarekin bizimodua bestelako omen zen... Dirudienez, haurdun geratu zenetik, Eduren izaera aldatua zegoen. Harekin zituen detaileak gutxituz joan ziren.

Ordurako ez zitzaion gustatzen nola prestatzen zuen jatekoa eta nola janzten zuen arropa edo nola apaintzen zen. Azaleko gaiengatik haserrealdiak gero eta sarriago gertatzen ziren, baina haurra jaio zenean, nolabaiteko normaltasuna berreskuratu zuen.

Eta hitzez hitz, zera esan zidan: “gauza batekin seguru nago, Eduk izugarri maite nau”. Eta ezinbestean galdetu behar izan nion:

- Eta kontatu berri didazuna, uste al duzu maite zaituen norbaitek egin dezakeela, asko maite zaituztela?

- Ez duzu ulertzen. Jakina maite nauela, ni eta umea, baina, batzuetan, nekaturik dago edo urduri lanagatik edo zerbaitegatik eta... noski...

Harekin hitz egiteko aholkua eman nion eta berriro ere antzeko zerbaite egiten ez uzteko, bere buruarengan eta alabarenean pentsatzeko... Etxeko atondoan esan genion agur elkarri besarkada estu batez.

- Aurrera, Garbi, zurekin nago.

Egun batean harekin topatu nintzen Eroskin eta harritu ninduen zein argal zegoen. Beti izan da nahiko mehea, baina argaltasun hori deigarria zen oso. Aurpegi txarra zuen. Besar-

kada bat eman eta galdetu nion ea nola zihoan dena, ea gertatzen ginen, jadanik inon ere ikusten ez nuelako...

Baina ez zuen ematen bera oso eroso zegoenik nirekin hizketan.

Hala ikustekak tristatu ninduen eta hitz eman nion neure buruari deitu niola eta sarriago geratuko nintzela harekin, baina ez zen erraza izan.

Bestalde, kezkatu nirengatik eta lanpeturik lanean egiten ari ziren egokitzapenengatik. Alternatiba bat bilatu beharra neukan.

Berak ere ez zuen erraz jartzen: geratu ginen bi aldiak bertan behera utzi zituen hitzordua izan baino minutu batzuk lehenago, eta bietan nahiko aitzakia eskasak jarritz.

Handik hilabete batzuetara lana lortu nuen Madrilen. Oso esperientzia baliotsua eskuratzeko aukera izen hobe zen eta ez nuen birritan pentsatu.

Orduan Garbiri deitu eta esan nion berarekin geratu nahi nuela lan berria ospatzeko eta agur esateko. Orduan bai, agertu egin zen, baina ustekabea Erandioko kanpoaldean zegoen taberna batean geratu nahi izan zuen. Norbaitengandik ezkutatatu nahian? Eta ospakizun modura, kopa bat patxaran eskatu zuen.

- Baina, zer darabilzu? Zuk ez duzu edaten eta!

- Tira ba, zure agurra da.

Nire gaiez gehiago jardun genuen harenez baino. Lehenengo eta behin, oso hunkiturik zegoelako nire bizitza aldatzarekin eta, bigarrenik, argi eta garbi utzi zidalako, aurreneko

unetik, ez zuela bere burua eta familiaz hitz egin nahi. Alkohola eragina egiten hasi zelarik, betikoak izaten jarraitzen genuela sentitu nuen, partekatu genuen konplizitate munduan sartzear geundela, baina...

Eduk deitu egin zuen. Mugikorretik entzuten nion hase-rraldiaren doinua.

Garbi alboratu eta segituan kontatu zidan haurrak sukarra zuela; beraz, etxera itzuli zen.

Agur egitean, begietara so egin zidan eta haren ahoak irribarre goibela marraztu zuen.

Eskuetatik heldu zidan irmo eta maitekiro eta zera esan zidan:

- Betira arte, Txabe.

Etxera itzuli nintzen pentsatu baino lehenago eta apur bat goibel. Ezin nuen Garbi burutik kendu. Non zegoen lagunaren poza? Zerbait zuen.

Zerbait ez zihoakion behar bezala. Ideia hori buruan nerabilen, ezin kendurik.

Madrilera joan aurretik, Nekaneri deitu nion, haren ahipetariko bati, zer zuen jakin nahian.

- Etxean kezkaturik gaude. Garbiñek ia ez du gurasoen etxea zapaltzen. Ainara ere ez du ekartzen aitita-amamak ikusteko. Erreduna Edu da. Ez du nahi gurekin egotea. Zurekin geratzen al da?

- Nirekin? Oso gutxitan, egia esan. Zer gertatzen da haren etxe barruan?

- Ez dakit. Uste dut Eduk agitzen duela eta asko agitzen duela, gainera. Gehiegi.

Madrileko lan eta bizitza berriak gehiago urrundu ninduen Garbirengandik, kuadrillatik, zaletasunetatik... ia gauza guztietatik. Asteburu batean, neba etorri zitzaidan bisitan Madrilerara.

Hainbesteko grazia egiten didan Lavapiésko 'ekonomikora' joan ginen bazkaltzera.

Gai jainkotiar eta gizatiarrez hizketan jardun genuen eta une batean Garbiz hitz egin zidan.

Ikusi ohi zuela esan zidan, baina egun batean kalean topatu zuela eta oso aldaturik ikusi zuela. Oso argal zegoen, eguzkitako betaurrekoekin zihoan eta balantzaka zebilela iruditu zitzaion.

- Beti esan duzu ez duela edaten, baina nik esango nuke aitzurtuta zihoala.

- Bai ba, ikusi nuen azkeneko alditan oso aldatuta zegoen.

- Ez dakit. Nik uste dut kika larrian dagoela. Begira, Carlosen arreba haren auzokidea da eta esan omen dio itzelezko sesio eta kalapitak entzuten dituela Garbiren etxean.

- Askotan eztabaidatzen al dute?

- Tira ba, ez dakit eztabaidak diren. Kolpeak entzuten dira eta badirudi Edu dela garrasi egiten duena. Behin anbulantzia bati deitu zioten etxera, baina ez dakite zergatik izan zen, edo

berak jo zuelako edo zerbait gertatu zelako. Hori bai, Garbi artatu zuten.

- Joder, zer diostazu? Badaki Garbiren familiak?

- Ez dut ideiarik ere. Nik hori Carlosen bidez jakin dut. Hori bai, badakit ez duela ia-ia familia ikusten eta nik ere oso gutxitan ikusten dut herrian. Uste dut ez dela ia etxetik irte-ten.

Bihotza uzkurту egin zitzaidan. Zer egin nezakeen Garbi-ren alde? Hain urrun zegoen...

Astelehen horretan telefonoz deitu nion. Jakin nahi nuen zer gertatzen ari zen, ea berriro gertatua zen kontatu zidan istorio hori, ea... Jotzen zuen? Ez, hori ezinezkoa da. Hala ere... Nebak kontatu didana egia bada, etxe hori infernua izango da. Garbi gaixoa! Hain zegoen maiteminduta!

Telefonoak jo zuen, deia amaitu arte, baina inork ez zuen hartu. Umearekin edo merkatuan egongo da. Geroago deituko dut.

Behin eta berriz deitu nuen eta ez nuen lortu inorekin hitz egitea. Gauez ere saia nintekeen, baina orduan Eduk hartu ahalko zuen eta horixe zen munduan topatu nahi nuen azke-na.

Gabon batzuetan, kuadrillarekin pote batzuk hartu baino lehenago, Garbiren etxera joan nintzen. Ez nuen bisita iragarrri, ezezkoa saihesteko, baina inork ez zidan atea ireki. Jendearekin elkartu nintzenean, ezin izan nuen ezkutatu Garbi-rengandik nuen kezka. Garbiz galdetu nuen eta, beti bezala, inork ez zekien ezer.

Aspalditik ez zuten ikusten. Hurrengo tabernan Edu ikusi nuen. Beti bezala, polit, apaindua eta irribarre perfektuarekin. Bakarrik zegoen. Potea amaitu eta alde egin zuen. Urrunetik agurtu nuen, berotasunik gabe.

Erandiora itzuli nintzen hurrengo aldia abuztua zen. Autotik jaitsi orduko, Nekanerekin topatu nintzen. Agurtzera hurreratu eta berak estu-estu besarkatu ninduen eta... apenas hitz egin zezakeen.

Berehala konturatu nintzen besarkada horren arrazoia Garbi zela. Galdetu nion ea zer gertatzen zen eta, lasaitu zenean, kontatu zidan Garbiñe oso gaizki zegoela. Antza, aste batzuk lehenago, Garbiren hiru nebak haren etxera joan ziren, handik ateratzeko. Eraman egin zuten. Ez zeuden prest egoera horretan jarrai zezan. Orduantxe kontatu zidan Garbiñek etxe horretan zenbat sufritu behar izan zuen.

Ez zenuke ezagutuko. Atera genuenean, 39 kilo zituen. Orain tratamendu psikologikoari ekin dio Bilbon genero indarkeriaren biktimak diren pertsonekin espezializaturik dagoen kabinete batean.

Guk bagenekien tratu txarrak zeudela, Garbiñek etxea utzi zuelako beste pare bat aldiz. Orduantxe kontatu zigun ezin zela gizon horrekin bizi eta utziko zuela; dena dela, bi aldietan Edu kabroi zital hori agertu eta hitz onekin, negar malkoekin eta portaera zuzentzeko asmoekin lortu zuen itzultzea. Behin eta berriz esan genion putaseme bat zela, ez zuela maite, dena errepikatuko zuela... baina ez zegoen ezer ulertarazteko modurik.

Azkenik, haren bila joateko erabakia hartu genuen; auzokide batek deitu eta esan zigun etxeko lanpasean topatu zuela ia konorterik gabe eta alkohol hatsa zeriola, eta gu-

txienez ubeldura bat zuela begi batean. Bera ez zen ausartu ezer egitera... baina horren berri eman zigun, jakin genezan. Etxera ailegatu ginenerako, Garbi barruan zegoen alabarakin eta Eduk alde eginda lan egitera. Atea irekitzea kosta zitzaion, baina nire nebak ikusi zituenean, jakin zuen handik irten behar zuela.

Isabel, hori izugarria zen. Bera mozkorturik edo drogaturik zegoen egunero hartzen zituen pilulen ondorioz. Ez zuen barre egiten, beno, gaur egun ere ez du barrerik egiten. Badaki babestuko dugula baina beldur da Eduk kalean zerbait egingo ote dion, berari edo alabari. Behin eta berriz errepikatzen dabil kaka bat dela, ez duela ezertarako balio eta ez duela merezi bizitzen jarraitzea. Gero Ainaraz gogoratu eta negar-zotinka hasten da. Ez dakigu nola kontsolatu, nola lagundu. Ematen du terapiak lagun diezaiokeela. Tratu txarrak sufritu dituzten beste emakumezko batzuekin dago eta agian...

Etxetik atera dugunetik, ez diogu uzten ez edaten ez pilulak hartzen. Ainararen ardura hartu dugu eta txandak egin ohi ditugu, norbait beti harekin egon dadin. Bakar-bakarrik uzten diogu erretzen, oso urduri dagoelako. Badakizu zer kontatu zidan? Esan zidan Eduri ez zitzaiola gustatzen berak erretzea, nahiz eta hura ere erretzailea izan, eta egun batean etxera heldu zenean, sukaldean zegoela. Mahaian burua jarrita lokarturik zegoen eta esnatu zen Eduk ileetatik tiraka esnatu zuenean, garrasika; tabako pakete batekin mehatxatu zuen. Hasieran ez zuen ulertzen zer esaten ari zen, baina handik gutxira entzun zuen erretzen jarraituz gero tabako pakete hori jan beharko zuela, eta paketea geratzen zitzaizkion zigarroak jatera behartu zuen.

Egun batean ama jatekoa prestatzen ari zen eta lagun-tzeko esan zion. Badakizu Garbi oso sukaldari ona zela. Ba, esan zion berak ez zekiela ezer egiten eta kontatu zion zer gertatu zitzaien paella egin zuen azkeneko aldian. Egun horretan lagun batzuk etortzekoak ziren etxera bazkaltzera. Garbik itsaskia erosi zuen eta goiz erdia eman zuen ditxosozko paella hori prestatzen.

Etxera sartu zirenean frijitzen ari zen txintxorta batzuen usaina zegoen. Eduri txintxortak gustatzen ez zaizkionez gero, sukaldara etorri eta paella zakarrontzira bota zuen honakoa esaten: 'paella puta honek txerriki hatsa dauka. Kanpora joango gara bazkaltzera'. Eta alde egin zuen. Txarrena da bera errudun sentitzen zela txintxorta horiek frijitzeagatik eta benetan pentsatzen duela dena txarto egiten duela.

Esan zigun ez zela gogoratzen noiz hasi zen edaten, baina umea ordurako jaioberria ez zenez, ahal zuen guztietan egiten zuela, infernu horretan bizitzeko modu bakarra zelako.

Zital horrek ere jo egin du, baina kolpeak ez dira utzi dion arrastorik okerreana. Okerrena da zer bihurtu den nire ahizpa. Ez du erreakzionatzen estimuluen aurrean. Bakar-bakarrik sentitzen du bizitzari heldu behar diola alabagatik, eta askotan errepikatzen du ama txarra izan dela, ez duela Ainara zaindu behar bezala...

Ez da ezer egiteko gai, dena txarto egiten duela uste delako. Ez du bere burua apaintzen. Batzuetan ez da ezta garbitzeko kapaza ere. Dena berdina zaio. Uste du garbituta ere hatsa izaten jarraituko duela eta sekula ez dela polit egongo egiten duena egiten duela ere. Existitzeari utzi izan balio bezala.

■ *Emakumeen aurkako indarkeriaren, bidegabekeria nomalizatu bat*

Non egon nintzen ni? Nora begira? Zergatik ez nion lagundu begiak zabaltzen zerbait ez zihoala ondo susmatu nuen? Zergatik utzi nion sufritzen sufritu zuen guztia? Zergatik abandonatu nuen neure lagunik onena?

Abandonatuak

Jelosiak ez dira maitasuna

Txikitatik beti ezkondu nahi izan dut eta seme-alabak izan. Orain, alabari esaten diot, nahi izanez gero, seme-alabak izateko, baina ezkontzarena... Ederto gogoratzen naiz Ricardo ezagutu nuen egunaz. Lagunekin batera nengoen taberna batean, dardoetan, eta haren lagun taldea ezagutu genuen. Segituan bereganatu zuen nire arreta. Ni baino 10 urte zaharragoa zen, baina gustatu zitzaidan, 'gaizto' tipikoa zelako eta ni... ni ere apur bat 'bihurria' nintzen. Handik lasterrera, elkarren mutil eta neskalagun bihurtu ginen.

Beharbada jakin behar izan nuen nondik joango ziren kontuak, ezkongaietan, nik non lan egiten nuen esan aurretik, egun batean (eta handik aurrera ia egunero) nire bila etorri zenean. Handik gutxira, lanera ere eramaten ninduen. Orduko hartan, adeitasun horrek hunkitzen ninduen eta ez nintzen konturatzen ordurako ez nintzela lagunekin geratzen lanaren eta etxearen arteko tarte horietan. Ezkongaietan jo ninduen lehendabiziko aldiz. Komuneko ilaran nengoen eta, nire aurrean zeudenak dezente atzeratzen ari zirenez, mutilen komunean sartzea bururatu zitzaidan. Irtendakoan, zoro moduan jarri zen. Haren etxeraino arrastatu ninduen eta hiru egunean giltzapetu ninduen bertan. Jo egin ninduen, komu-nera sartu nintzelako ustez erroilatu nahi nuen mutil baten bila. Horrek ez zuen zerikusirik errealitatearekin, baina, azkenean, barkamena ere eskatu nion, hala izan zela sinestera heldu bainintzen. Pentsamendu bihurri hori beti izan zuen gogoan. Haurdun geratu nintzenean, haren berri eman eta ‘puta’ deitu zidan. Seme hori ez zela berea esan zidan, berak basektomia egina zuelako, eta ezinezkoa zela berea izatea. Ez nuen hiru hilabetea ikusi. Azkenik agertu zenean, aitortu zuen proba batzuk egin zituela eta horiek baieztatzen zutela berea izan zitekeela. Handik aurrera, semearen irakaslearekin hitz egitera joanez gero, berak uste zuen harekin txortan ibiltzen nintzela; medikuarenean egonez gero, etxera iristean beti egoten zen haserre eta iraintzen ninduen, haren esane-tan, gauza ziurra zelako harekin larrutan ibiltzen nintzela. Eta horrela, bata bestearen atzetik. Oso gauza ‘bitxiak’ egiten zituen, esaterako taberna batean egon eta lokal berean beste gizonezko bat bazegoen, ez zuen nahi ni eskatzera altxatzea. Eta egiten banuen, berak erronkatzat hartzen zuen; haren

kontra egiten ari nintzela pentsatzen zuen eta ez zuen jasan-
ten; beraz, iskanbila sorrarazten zuen. Litekeena da sakonean
pentsatzea emakumezko guztiek amaren modukoak izan be-
har zutela. Amaginarreba ez nuen asko ezagutu, berehala hil
baitzen, baina ez nuen batere gogoko izan ikusi nuena. Hura
emakumezko ona zen, baina esklabo baten gisa tratatzen zu-
ten. Herrian ez zuten garbigailurik, berak guztien jantziak es-
kuz garbitzen zituelako txintik ere esan gabe. Gogoratzen naiz
hiltzorian zegoelarik agur egin zidala ia-ia doluminak emanek
eta bera bazihoala esanez, hori liberazioa balitz bezala. Andre
gaixoa! Zenbat jasan beharko ote zuen!

Mikel jaio ondoren, hilabete batzuetan zoriontsu sentitu
nintzen. Pentsatu nuen hori zela betidanik nahi izan zuena.
Baina, alabarekin haurdun geratu nintzenean, berriz ere jo
ninduen. Ez naiz gogoratzen zergatik, baina ziur naiz haren
iritziz errua nirea izango zela. Gizonezko horren kolpeak me-
reziko zituen zerbait egingo nuen.

Arantza txikia zelarik jabetu nintzen elkarbizitza hori ez
zela normala, baina ez nekien zer gertatzen zen. Nik senarra-
rekin maiteminduta nengoela pentsatzen nuen. Hura gabe ez
nintzen ez inor ez ezer. Ez nekien ezer ondo egiten... Neure bi-
zitzan behar nuen, haren ondoan egon nahi nuen, ezerk huts
egin ez zezan.

Kalean, hasieran, ondo tratatzen ninduen jendearen au-
rrean, baina gauzak pixkanaka-pixkanaka aldatzen hasi ziren
eta, zerbait edaten zuen bakoitzean, nik umeekin alde egiten
nuen, jakin banekielako, goiz edo berandu, haren gorroto eta
herraren foku bihurtuko nintzela. Gero, etxera iritsi eta altza-
rien kontra edo ateekin kolpeak ematen hasten zen edo etxeko
argia mozten zuen, eta honela esaten zidan:

- Ea nola prestatzen duzun orain umeen afaria!

Jakina denez, sekula ez nuen inorekin komentatu etxe barruan gertatzen zena eta inork ez zituen inoiz ikusi gorputzean izan ohi nituen ubeldurak. Hala ere, jendea konturatzen hasi zen, auzokideek, haren beldur izan arren, oihuak eta kolpeak entzuten zituztenean poliziari deitzen ziotelako. Nik estali ohi nuen, baina egun batean ez nuen ukatu auzokideek entzun zutena. Polizi etxera eraman zuten, bai, baina etxera itzuli eta... poliziak atxilotu izanaren errudun bihurtu nintzen. Erruduna berriz ere. Egun baten min egin zion alabari eta horrek indarrak eman zizkidan nire bizitzan funtsezko urratsa egiteko: polizian salatu nuen.

Salaketa

Emakumezkoenganako indarkeriaren kontra kontzientziatzeko egiten diren kanpaina guztiek erasotzailea salatzerantz animatzen dute, baina urrats hori gogorra, zaila eta arriskutsua da. Lagunik gehienek babesa eta laguntza eskaini zizkidaten. Tira, guztiek batek izan ezik. Seguru nago hura ere senarraren biktima zela eta harenganako erru eta sumisio sentimenduak geldiarazten zuela guztiz.

Normalean jendeak pentsatu ohi du salaketarekin arazoa amaitzen dela, baina ez da hala izaten. Orduan beste bat hasten da, larriagoa izan daitekeena. Senarra poliziaren aurrean salatu nuenetik kartzelara sartu zuten arte bizi izan nituen neure bizitzako hilik okerrenak. Epaileak 500 metro urruntzeko agindua ezarri zion, baina nik egunero ikusten nuen etxe aurreko tabernan edo umeekin joaten nintzen parkean edo... Sarri nirekin gurutzatzen zen eta 'puta' deitzen zidan edo mehatxatzen ninduen.

Egun batzuetan etxearen atean lo egiten ere ibili zen. Etengabeko beldur eta izu-ikara sorrarazten zidan. Ez nekien nondik agertuko zen edo zer egingo zuen.

Egia esan, ez nuen urraketa bakoitza salatzzen, salaketa bakoitzak egoera areago larritzen zuelako eta bera bortitzago jartzen zelako. Gero eta amorratuago zegoen nirekin eta gero eta gutxiago ardura ziztzaion zeintzuk ziren epaileak zehaztutako mugak.

Egoera hain lazgarria izatera iritsi zen, ezen lagunak pisuaren ateraino lagundu behar baitzidaten. Ez zuten nahi segundo bakar batean ere bakarrik geratzea, bazekitelako arrisku larrian nengoela.

Egun batean, etxera ailegatu nintzenean, nire arropa guztia lurrean barreiatuta eta urratuta ikusi nuen eta hozkailuko janaria sukaldeko behearen gainean. Ez genekien nola egin zuen, baina argi zegoen etxera sartua zela. Etxeko txoko eta bazter guztiak miatu genituen, ordurako etxean ez zegoe-la ziurtatzeko. Ez genuen ikusi. Nik errezeloa nuen, ikusi ez arren, haren koloniaren usaina asmatzen nuelako.

Pisu osoa berrikusi ondoren, lagunak alde egin zuten. Seme-alabei afaria eman eta oheratu nintzen. Ez dakit zenbat denbora pasatu zen, baina ordurako lo nengoan...

Halako batean esku batek ahoa estali zidan eta aizto batek hiltzearekin mehatxatu ninduen oihu egiten banuen. Altxatzeko eta egongelara joateko agindu zidan. Gau horretan senarra ni hiltzera etorri zen eta ez zuen lortu nire semeagatik. Mikel itzartu eta bere aita ikusi zuen.

- Shhh, isilik egon amari susto bat eman nahi diot eta-esan zion.

Baina semea ez zen lasai geratu eta, aita aiztoarekin ikusi zuenean, haren gainera salto egin eta hiltzaile! oihukatu zion. Hiltzaile! Orduan lortu nuen gainetik kentzea eta borrokan egin nuen, aiztoa, azkenean, koltxoian sar zedin. Irainka hasi zitzaigun eta txistu egiten eta etxetik arineketan irten zen. Nire ume gaixoa besarkatu nuen, izuak jota zegoelako, dardarka, poliziari deitzeko erregutuz, baina ezin izan nuen halakorik egin. Zurtz eginda nengoen. Egongelara joan eta kuxinaren azpian berak ezkututako aizkora bat jaso genuen. Izu-ikarak bete-betean harrapatu ninduen. Biharamunean, Mikel gaixoak mugikorra hartu eta aitari deitu zion, hiltzaile bat zela errepikatzeke. Harekin hitz egin zuen azkeneko aldia izan zen. Sekula ez zioten berriro ere elkarri hitz egin.

Judizioa izan genuen, ez gau horretan izandako pasarteagatik, baizik eta, nire telefonotik dei bat izanik, berak salatu ninduelako urruntzeko agindua urratzeagatik. Orduan judizio horretan epaile andreari azaldu behar izan nion zer gertatu zen benetan eta nork eta zergatik egin zuen dei hori. Handik aurrera, bizkartzaina jarri zidaten. Ez nekien segurtasun osoa izango nuen ala ez, baina bai geratzen zitzaidan askatasun apurra galdua nuela. Azkenik, judizioa egin zen urruntzeko agindua urratzeagatik eta zoro eta gezurti baten antzera utzi nahi izan ninduen. Ahaleginak egin zituen, mundu guztiak pentsa zezan hori guztia nire asmakizuna zela. Min egin zidan, baina ez zuen berea lortu. Urruntzeko aginduarekin jarraitu zuen eta gau horretan bertan leihotik begiratu eta hainbestetan joaten zen tabernan ikusi nuen. Poliziari deitu eta eskatu nion zuhurki agertzeko, beste batzuetan gertatutakoa saihestu nahian: sirenek eta argiek ohartaraztea eta tabernako beste atetik irtetea. Egun horretan *in fraganti* harrapatu zuten.

Atxilotu eta kartzelara eraman zuten. Ia hiru urtean egon zen espetxean. Urruntzeko agindu batekin eta eskumuturreko telematiko batekin irten zen, baina neurri horiek ez zuten ezertarako ere balio izan. Kartzelan igarotako urte horiek nirekin gehiago tematzeko baizik ez zutela balio izan ematen zuen. Irten eta lasterrera, eskumuturra itsasadarrera jaurti zuen. Poliziak berak proposatu zidan Bilbotik irtetea segurtasunagatik, baina pentsatu nuen irtenbidea ez zela ihes egitea, baizik eta harrapatuko zutela ziurtatzea. Bizkartzaina izanagatik eta poliziek kalez jantzita zainduagatik ere, astebete eman zuten harrapatzeko. Urraketek, ertzain bati egindako erasoak eta bete gabe zituen beste ‘gozokeria’ batzuek kartzelan izan dute zenbait urtetan, baina obsesio berarekin jarraitzen du: baimenarekin irteten den bakoitzean, nire etxe ingurura hurreratzen da.

Laguntzak

Konfiantza betea dudan betiko adiskide bat alde batera utzita, egia esan behar badut, nik eta istorio honetan ibilitako emakumezko guztiek izan genuen laguntzarik onena Eusko Jaurlaritzan Mariola Serranok zuzendutako Genero Indarkeriaren Biktimak Artatzeko Zuzendaritzan eskaini ziguten. Leihatila bakarra sortu zuten eta bertan lanean ziharduten emakumezkoek berehala ulertzen ziguten eta gurekin enpatikoak ziren. Guretzat gestioak errazak ziren eta, egia esan, hurbil sentitzen genituen. Lagun bihurtu ziren.

Gainera, zuzendaritza horrek Hezkuntza Sailari proposatu zion genero indarkeriaren biktimak ikasgeletara ematea, bizi izandakoaren berri emateko. Bertara agertu ginen zenbait boluntario. Oso esperientzia positiboa izan zen. Konturatzen

nintzen kontakizuna hasi ahala neska-mutilak distraiturik egoten zirela, interes handirik gabe, baina berehala sartzen eta entzuten hasten ziren eta gogoeta egiten zuten indarkeria mota honen inguruan. Eman nituen hitzaldi gehienetan bizpahiru gazte agertzen ziren (batik bat neskak), galderak egiteaz gain, pribatuan kontsultak egiten zituztenak indarkeria hori bizitzen ari zirelako etxean, mutil-lagunarekin eta antzeko egoeretan. Gaur-gaurkoz jarraitzen dut jasotzen hitzaldiak eman nituen ikastetxe batzuetako Gabon postalak. Oso pozgarria zen ikustea nik sufritutakoak beste pertsona batzuei laguntzen ziela. Gazteak ziren, baina asko parte hartzen zuten eta ikasteko lanabes bikainak zituzten. Batzuetan pentsatzen dut niri sintoma horien berri eman izan balidate, ziur aski kontuz jokatuko nuela, baina zoritxarrez ez zen hala izan. Orduan ere genero indarkeriaren biktimenezako artapen psikologikoko zerbitzu bat zegoen, Gokoa edo antzeko izena zuena. Eta oso gustura izan nintzen han, baina murrizketek zerbitzu horri eragin eta Zutitura eraman gintuzten. Han ez nintzen ondo moldatu. Zoritxarrez gobernua aldatzean, Genero Indarkeriaren Biktimak Artatzeko Zuzendaritza kendu zuten. Guk, ekimen horretan parte hartu genuen emakumezkook, negar egin genuen. Babesik gabe eta bertan behera utziak sentitu ginen. Leihatila bakarreko langileek animatu gintuzten elkarte bat eratzeraz, kontu honetan sartuta daudenei laguntza emateko, baina ez da gauza bera. Akatsa izan zen hori kentzea.

Etsipena

Jendeak uste du salaketa aurkezten duzunean egin beharrekoa egin duzula eta dena konpondurik dagoela, baina ez da hala. Lehenengo eta behin, zure segurtasuna ez dagoelako

%100ean bermaturik. Esaterako, nire erasotzailea espetxetik irten zen azken baimenatariko batean jada ez zegoen urruntzeko agindurik. Ni beldurrak jota nengoen, Ertzaintzara jo nuen, gizarte langileengana... baina inork ez zidan irtenbiderik ematen. Babesik gabe nengoen eta irten baino lehenago konpondu behar nuen, kosta ahala kosta. Azkenik, lortu egin nuen, baina ez modu onean. Kalapita ederra eragin nuen epaitegian, harik eta nengoen kinka larriaz jabetu zen pertsona bat aurkitu arte. Beharrezko gestioak egin zituen, babesa izan nezan senar ohia kartzelatik irteten zen bakoitzean. Ez dago segurtasun protokolorik bermatzen dizunik arrisku egoeretan beti babesturik egongo zarela. Bai, egia da orain niri bizkartzaina jartzen didatela bera irteten den bakoitzean, baina hori ez da bizitza. Bakar-bakarrik sentitzen naiz libre, bera kartzelatan dagoenean. Irteten bada, egun osoan zainduta dagoena neu naiz. Horregatik, kanpoan dagoen bitartean, niretzat tortura bikoitza da. Imajinatu, ezin dut atea ireki, auzokideak deitzen badu ere. Egun batean polizia etorri zitzaidan gogoan ez dudan kontu baten bila eta ez nien atea zabaldu bizkartzaina iritsi arte. Bizitza jokoan jartzen dut.

Batzuetan Bilbotik alde egitea pentsatu dut, baina nora joan naiteke? Hemen nire giro ezaguna dago eta, Euskal Herritik kanpo joanez gero, uste dut babesgabeago geratuko nintzatekeela. Alde egitekotan, munduaren beste puntura alde egin beharko nuke. Ez dakit... Erabakia ez da erraza.

Zure segurtasunagatik sentitzen duzun beldurrak gain, egoera ekonomiko larrian geratzen zara. Egoera honi aurre egin behar dioten emakumezko askok lana galtzen dute. Jada esan dut ez dela egoera batere erraza. Eta lanik ez zutenak ikusten dute oso zaila dela edo ia ezinezkoa lana aurki-

tzea. Lan bat bilatzea zaila izateaz gain, aurre egin beharreko egoera psikologikoak ez dizu ahalbidetzen hileko lau asteetako bost egunetan zortzi orduko lanaldi bati aurre egitea, seme-alabak aldean eraman behar dituzulako, psikiatrarenera joan behar duzulako, epaitegira txitean-pitean... Zeure bizitzan mila kontuz arduratu behar duzu eta horiek ez dira bateragarriak bizimodu “estandar” batekin. Nahiko ahaleginak egin behar dituzu, bizitza ahalik eta normalena izan dadin! Salaketaren ondoren, inor ez da arduratzen ea hipoteka ordain dezakezun edo zure seme-alabek hobeto edo txarrago jaten duten. Tratu txarrak jasandakoek etsipena sentitzen dugu jasan beharreko bazterkeriagatik: jende askok badaki zer sufritu behar izan dugun erasotzailearekin bizi izan garen bitartean, baina inork ez daki zer-nolako oinazealdi bizi izan dugun horren ostean. Orain diru sarrerak bermatzeko errenta kobratzen dut, eta ongietorria izan dadila nire salbazioa izan baita! Baina bi urte eman nuen inolako diru sarrerarik gabe. Senarra espetxeratu zutenean, ez nik ez seme-alabek ez genuen inolako pentsiorik jasotzen. Senarrak banketxearekin zituen zorren zati bat (ezagutzen ez nituen joko zorrak) kitatu genuen eskuragarri genuenarekin, bizi ginen etxea izan ezik. Epaileak ordaintzeko zegoen zorra senarrarena zela onartu arren, haren kargu egin behar izan genuen. Hala, 800 euroko ordainketari aurre egin behar izan genion, eta nik ez neukan hainbeste, etxearen hipoteka zela eta. Orduan, Bizkaiko banku erakunde ezagun batekin negoziatzen saiatzean hileko kuota jaisteko ordainketa epea luzatzearen truke, erakunde horrek erantzun zigun trukea emango zigutela, baldin eta senarrak ordaindu gabe zuen zorraren kargu hartzen banuen. Txantaje zital hori onartu behar izan nuen nahitaez. Lotsabako hutsak

izan ziren. Banketxe horrek, ordea, ez zuen inolako arazorik izan senarrari kontu komunean eta seme-alaben aurrezki kontuetan genuen diru guztia emateko, inolako ikerketarik egin barik. Ni diru-zorroan nituen 5 euroekin geratu nintzen. Lotsagabe jardun zuten. Epaitegian eskatu egin nuen, baina badakit sekula ez dudala euro bakar bat ere berreskuratuko. Neka-neka eginda dago hainbeste gauzarekin... Dagoeneko bakar-bakarrik borrokan egin dezaket benetan garrantzitsuak diren gauzen alde. Diru hori ezin badut lortu, nahiago dut behar dudan energiari eutsi, seme-alabak aurrera ateratzeko eta senar ohiarengandik babesteko. Edozein bihozgaberen menpe geratzen zara, munduaren aurrean bakar-bakarrik zaudelako eta, gainera, seme-alabekin. Egia esan, ez nau harritzen emakumezko askok ezer ez salatzea. Nola salatuko duzu?

Seme-alabak

Beti pentsatu izan dut senarrarekin nuen erlazioa amaitutzat emateko urratsa egin banuen nire seme-alabengatik izan zela. Alabari min egin zionean, hori den-dena piztu zuen azken txinparta izan zen, baina ordurako nazkaturik nengoen etxe horretako giroan bizi izan behar zutenarekin: borrokak, oihuak, kolpeak, mozkortutako aita egun batean eta bestean ere ni jotzen, polizia atean, bizkartzainak, beldurra, nazka eta nekea...

Semea txikitan aita miresten zuen. Goretsita zuen, baina, haziz joan ahala, konturatzen hasi zen oso gauza txarrak egiten zituela eta aita ez zela beraren idoloa. Seme gaixoa, gau horretan aitari aurre egin beharra ere! Neskari dagokionez, nik uste nuen txikia zenez ez zuela nagusiagoak adina sufritu. Gainera, liskarrak izaten zirenean, alaba beti joaten zen bere

gelara eta nahiago izan nuen pentsatu horrela ez zela ezertaz jabetzen. Ez zen hala izan. Berak ere ikaragarri sufritu zuen eta beldur handia sentitu zuen... Biak tratamenduan egon dira eta ez da erraza izan eta erraza izan gabe jarraitzen du. Haiek ni bezain biktimak dira.

Ahaleginak egiten ditut nire esperientziatik ikas dezaten, jokabideak eta portaerak zuzen ditzaten eta gizonezko bat emakumezko bat baino gehiago dela edo eskubide gehiago dituela sinets ez dezaten. Sekula ez naiz feminista izan, baina argi dut aldatu beharreko gauzak daudela berandu izan baino lehenago. Beraz, nire esku dagoen guztia egingo dut horiek aldatzeko: ikastetxeetan nire lekukotza eman, beste emakumezko batzuei infernu honetatik irteteko laguntza eman, erakundeei behar dugun laguntza eskatu, nire seme-alabak hezi pertsona onak eta adeitsuak izan daitezen gainerakoekin, poliziari lagundu arazo honen aurrean nola jokatu irakasteko... Garain batean zerbaitek pentsarazten zidan senar ohia ez zela amaieraraino heltzen ausartuko, baina, zoritxarrez orain ez dut berdin pentsatzen. Uste dut nire bizitza normala izango dela bera existitzen ez denean. Existitu bitartean, badakit ez naizela zoriontsua izango, egunen batean espetxeratu zutenetik erraiak jaten dizkiona asetzen saiatuko delako: neu naizela haren zoritxarraren erruduna.

Kea

I

Mundu guztia oroitzen da egun horretaz. Mundu guztiak daki non eta zertan zebilen. Nik ere bai. Bazkaltzen amaitzen ari nintzen, etxean.

Zain egon nintzen, Julio noiz iritsiko. Baina, berak ez zuen sekula ezer esaten aurretik. Okerrena zera zen, ni aurreratuz gero, aurpegiratzen zidala neuretara nenbilela eta ez niola jaramonik egiten. Eta itxaroten banion, ez larritzeko esaten zidan, bera heldua zelako eta nahi zuenean iristen zelako.

Beti-beti izaten zuen eskura errua leporatzeko iruzkinen bat. Berdin zitzaizkion kontraesanak. Berdin zitzaion esatea ‘hau kakaz beterik dago’ eta ‘baietaren histeriko hutsa zara’,

edo ‘ez dakit nola egiten duzun beti berandu heltzeko’ eta ‘zaharren antza duzu, bidaia batera doazenean... Benetan joan behar al da ordubete lehenago?’ Neure platera jasotzen ari nintzen, albisteak entzun nuenean.

Turismo hegazkin batek jo egin zuela New Yorkeko dorre bikien kontra. Hasieran istripu batez mintzatu ziren. Den-dena mahai gainean utzi eta arreta handiagoa jarri nuen. Ke laino handia ikusten zen iparreko dorre zeritzotenaren goialdean. Zigarro bat bezain fina.

Berehala piztu zitzaidan erretzeko gogoak. Baina Juliok eta biok erretzeari utzi nahi genion eta bi egun generamatzan zigarro bat ere erre gabe. Irudiak hipnotikoak ziren. Gertakariaren ezustekoagatik harritu eta hunkitu nintzen, eta ondoezik sentitu.

Gu bertan izan ginen aurreko urtean. Seguru asko tokiak ezagutzeak areago lotzen zaitu leku horietan izaten diren gertakariekin. Gu geu izan gintezkeen orain bertan daudenetarikoz. Gure ezte bidaian joan ginen. Nik jomuga erromantikoagoa nahiago izango nuen. Ez dakit, Paris edo Venezia, maitasunarekin zerikusia izango zerbait... New York gustatzen zait, baina ez dut ikusten ezte bidaia batean joateko jomuga gisa.

Baina Juliori ilusio handia egiten zion. Dorre bikiak inauguratu zituzten urte berean jaio zen eta uste zuen kointzidentzia hori haren balio pertsonalaren frogazalantza zela. Ni ere urte horretan jaioa nintzen, baina meritu guztietatik kanpo nengoen.

Gogoko du gauza handiekin harremanetan jartzea, nahiz eta gero hegazkin txartelak erostera joateko gauza ere izan ez. Nik antolatu behar izan nuen bidaia osoa, bakar-bakarrik. Bai-

na berak esaten zuen bi ametsik handienak lotzea bezalakoa zela: nirekin egon eta NYra bidaiatzea. Konbentzitu ninduen.

Orain, Windows of The World ikusteko igo genuen dorre hori sutan zegoen. Abionetaren tamaina handitu eta abioa iza-tera pasatu zen. Gainera, eraso terrorista baten ideia hedatzen hasi zen hastapeneko ezbai eta hipotesien artean.

Azkenean, poltsan erdizka utzitako tabako paketearen bila joan nintzen. Leihoa zabaldu, hautsontzi bat urarekin jarri, zigarro bat piztu eta eseri nintzen ea zer gertatzen zen. Hiru zupada eman orduko, zuzen-zuzenean, bigarren hegazkin batek jo zuen beste dorrearen kontra. Eraikina zeharkatu zuen, orratz baten gisa, eta bertan egin zuen eztanda. Une horretan Julio sartu egin zen etxera.

- Kaixo, zer moduz? Ikusi duzu zer gertatzen ari den New Yorken? Izugarria da. Etorri.

- Bai, New York ikusteko moduan nago ni! Arratsaldea izorratu didate. Urteko memoria prestatu beharra daukat eta jota nago. Zer prestatu duzu bazkaltzeko?

Tira, haserre zetorrela zirudien. Giltzek sarrerako erretiluaren gainera botatzear sortutako zaratak egiaztatu zuen. Haren ohitura zen aldarte txarra aditzera ematea halako zaratotsak ateraz, esaterako ate danbatekoak joz edo, objektuak utzi beharrean, haiekin kolpeak emanez mahaiaren gainean.

Ez zegoen soinu bandarik gabeko haserrealdirik. Bien bitartean, albistegiak aurrera jarraitzen zuen, ke beltzez jantzi-tako dorreen irudiak eskaintzen; ordurako, gertakaria harri-garria bezain beldurgarria zen. Ordurako ere Juliok gertakaria

erdeinatzen zuen, soil-soilik nik, gainerako gizakiek bezala, interesa jartzen nuelako.

- Ea, zerbait prestatu duzu jateko?

- Bai, zerbitzatu dilistak. Baina pixka bat berotu lehenago. Gero legatza neuk prestatuko dizut arrautza irinetan, egin berri jan dezazun.

Handik gutxira, mahaira iritsi zen erretiluaren gainean jarritako platerarekin. Lasaixeago ematen zuen. Ausartu eta berriro ekin nion.

- Ikusi duzu zer ari den pasatzen? Jende asko ibiliko da turismoan, gu iaz egin genuen bezala.

Itxura egin nahian zebilen, baina bere barnera bilduta zegoen erabat. Nik jazotakoaren berri eman nahi izan nion, baina ez nekien entzuten zidan ala ez.

Pantailari begiratzeari utzi gabe, koilara ahora eraman zuen.

- Puag, curryrekin! Zergatik egin dituzu dilistak curryrekin?

- Ba, errezeta Interneten ikusi eta, aldatzearren, honelaxe egin ditut. Ez daude txarto, ezta?

- Zerbait gozo badago, betiko dilista putak bezala, zertarako aldatu? Nor uste duzu zarela? Argiñano putoa?

Julio institutuko lehen ikasturtean ezagutu nuen. Batzuetan edertasuna zigorra dela pentsatu izan dut. Niri, behitzat, ez dit gauza onik ekarri. Berehala, binomio perfektua osatu genuen: ikasgelako ederra eta harroxkoa. Hain gidoia klasikoa zen, ezen oso erraza baitzen interpretatzea. Julio eta haren lagunak atzera eta aurrera ibiltzen ziren ikasgelako gainerako neskak izutzen. Kirol poltsa lapurtu eta izerdiz betetako arropa ikasgeletan edo korridoreetan barreiatzen zuten. Edo lepoekin itotzera jolasten ziren, harik eta erdi asfixiatu arte. Edo organo genitalak margotzen zizkieten mahaietan. Beti txantxa modura, baina zenbat aldiz mozorrotzen dira txiste modura krudelkeria eta mespretxua? Ni horretatik guztitik libre nengoen idatzirik ez dagoen arau batengatik; baten jabetzakoa zarenean, beste guztiek errespetatzen zaituzte. Tira, baketan lagatzen zaituzte. Niri gogora ekartzen zizkidaten bigarren kateko dokumentaletako animali taldeak. Astirik ere ez nuen izan bizitza osorako diren nesken betiko lagun taldea egiteko. Nire gogoan bera baino ez zegoen. Institutua ere ez nuen amaitu. Segituan, moda saltoki handi batzuetan hasi nintzen lanean saltzaile gisa. Zenbait baldintza zeuden itxura eta adinaren aldetik eta nik ezin hobeto betetzen nituen. Arrazoi berberengatik, 27 urte nituenerako, kaleratu egin ninduten. Hurrengo urtean ezkonduko ginenez, ezkontzeko prestaketa lanek nire kezka guztiak hartu eta albo batera utzi nuen beste lanen bat bilatzeko zeregina. Harentzat, ordea, nerabazaroko errebelia lipar bateko kontua baino ez zen izan. Lasaituz joan zen eta enpresa ikasketak egin zituen arazorik gabe. Urtebete errenta aitorpenak, lantxoak eta antzekoak egiten igaro ondoren, lan egonkorra aurkitu eta nahiko ondo zihoakion. Nagusiarekin padelean eta guzti aritzen zen. Bai-

na munduarekin baretu ahala, nirekiko sumindura handitzen bide zitzaion. Neu nintzen haren ezinikusi guztien erdigunea. Garaikur zahar eta agortua nintzen. Nirekin Alfa Romeorekin bezala gertatzen zitzaion. Harekin ere amorraturik zegoen, harik eta haren interesak aldatu eta BMWra pasatu zen arte. Alfa “burdina” bilakatu zen, gainetik ahalik eta azkarren kendu beharrekoa. Zazpi hilabeteren buruan, BMWa eskuratu zuen. Prezioa? Ezingo genuen antojurik izan hurrengo hiru urteetan. Orain, berdin gertatzen zitzaion enpresako emakumezko prestatuekin. Urkia itzela zen kontabilitatean, sandiak ez dakit zenbat hobari lortu zituen proiektu batengatik eta berrendia hirueleduna zen...

Barregarria, benetan! Emakume mota horiek, hain zuzen, institutuko ikastunak, zatarrak eta bibotedunak ziren, hark eta haren lagunek gogaitu eta martirizatzen zituztenak. Ez dakit nola ikasi ahal izan zuten. Baina nik banekien haietaz bakar-bakarrik ondo hitz egiten zuela ni areago hondoratzeko, beherengoen artean beherena izateko. Altxatu egin nintzen; platera bete dilista kendu eta legatza prestatzera joan nintzen. Zeharka ikusi nuen dorreei kea zeriela paraleloan. Zauri larri-larriak izan arren, tankera onari eusten zioten, eraso lazgarri horri aurre egiteko prest baleude bezala. Nahiago nuen telebista ikusten jarraitu, hori guztia gure be-launaldiaren une gogoangarria izango baitzen, baina neure burua behartu nuen egoera larriago bihur zezakeen aitzakiarik ez eskaintzeko.

Arrautza irabiatzeko zorian nengoela, haren ahotsaren bu-rrunba entzun nuen egongelatik.

- Baina, ze ostia da hau!

Zigarro baten mutxikina! Uraz betetako hautsontzia utzia nuen leiho ertzean. Egongelara iritsi nintzenean, eskuan helduta zeukan. Altxatu egin zuen eta errautsez lohitutako urak arku bat marraztu zuen airean, hautsontziak beirateriaren arasaren kontra jo aurretik.

Danbadak galarazi zuen telebistako esatariei entzutea, baina pantailan ere ikus zitekeen nola jausten zen kristal mordoa. Eta jai handi bateko konfetia ziruditen paper ugari ere. Baita pertsonak ere.

Zapiak astintzen zituzten edo leihoen kanpoaldeari heltzen zioten eta, azkenean, bere burua erortzen uzten zuten. Hegaldiaren azken segundo horiek pertsona horien azken askatasun unea ziren.

- Eroturik zaude edo zer? Ez duzu borondaterik! Ea bizkortzen zaren! Esan genuen sekula ez genuela gehiago erreko! Pattal nazkantea! Ezin naiz zurekin batera fidatu!

Birao eta madarikazioen parrastadak gora egiten jarraitzen zuen, bai eta ahotsak, irainek eta umiliazioak ere. Eta harekin erretzen ikasi nuela pentsatzea ere! Hasieran ez nuen atsegin, baina, aurre eginez gero, berak kea zupada batez xurgatu eta musu bat ematen zidan ahora pasatzeko. Musuak ez galtzearren, kea irensten nuen.

Estatu Batuetako lehendakaria, Georges W. Bush, telebistan zegoen ordurako. Bidegabekeria batzuek berehalakoan izaten dute erantzuna.

Egun horretara arte Julioaren suminaldiak hortxe amaitzen ziren. Den-dena kakanahasten zuen, zerbait hautsiz edo joz, eta haren mespretxua garrasika adierazten zuen, baina, on-

doren, lasai eta mantso geratzen zen, katutxo baten antzera. Baina egun horretan ez zuen halakorik egin.

Egun horretan harrotzen jarraitu zuen eta, eskura izan ninduenean, katutxoa tigre bihurtu zen. Atzaparrak zabaldu eta ni bultzatzen hasi zen, inguratzeko. Zaplaztekoak ematen hasi zen, ezkerra eta eskuina txandakatuz.

Orrazkera gabeko ilearen bidez sumatu nuen nola jausi zen lehenengo dorrea.

Bazirudien belauniko jartzen ari zela kamera geldoan. Berez erretzen ari zen zigarro baten antzera. Bekainean uka-bilkada bat jaso nuen. Eta odol tanta lodi baten bidez ikusi ahal izan nuen hodeitza beltz zabal batek nola estaltzen zuen Manhattan.

- Haragi puxka bat besterik ez zara! Ez duzu ezer ere balio!

Burua bi eskuekin heldu eta hormaren kontra jo ninduen. Beherantz labaindu nintzen eta ihes egiten ahalegindu, baina ez nekien norantz.

Hanka batetik heldu eta herrestan eraman ninduen kristal hautsien gainetik. Auzokideren batek entzuten egon behar zuen zer ari zen gertatzen gure etxean. Baina ez zen egunik onena.

Mundua lanpetuegi zegoen. Pentagonoaren gainera lur jotako beste hegazkin batez mintzatzen ari ziren, Pennsylvanian izandako zerbaitez, Etxe Zuriaren hustuketaz, baina den-dena nahaspilatuegi zegoen, zer jazotzen ari zen ulertzeko.

Une horretan, lehendabiziko abionetaren izualdiak oker-okerrerantz jo zuen. Zutik zirauen dorre bakarretik irte-ten ari zen kea gero eta trinkoago zen eta hodeitzak itxaropen

jipoituen azken hondakinak lainotzen zituen. Bultzatu egin ninduen; mahaiaren gainera erori nintzen. Bertan lepotik heldu zidan ito nahian, baina, orduan, begietara so egin, ‘puta’ deitu eta askatu ninduen. Bere ikasgelara joan zen eta ez nion arratsalde osoan entzun.

Pantailan ere erruz agertzen ziren sinesgogortasun izutuaz betetako newyorktarren begiradak.

Eta haien begi ninietan izu gehiagorik ez zela sartuko ematen zuenean, erortzen hasi zen une horretara arte zutik iraundako dorrea. Palmera beltz baten antzera kolapsatu zen.

Hurbilen zeudenak ihesean zihoazen partikulez, hondakinez, errautsaz, fuselajeaz eta barruan hildako gizakien hondarrez betetako hodeitza handi eta zabal horretatik. Isiltasun eta hautsa izan ziren munduaren eszena aldatzeko burdinurtuak...

II

Gaur epaitegian nago. Baina ez naiz salaketa jarri duena. Lekuko gisa deitu didate. Hamabost urte igarota! Jipoia amaitu zenean, komunera joan eta zauriak nahiz ebakuntzak desinfektatu nituen.

Ondoren, nahaspila batzen hasi nintzen. Automata baten antzera, etxea garbi eta txukun izateko agindu hautsiezinari jarraitu nion. Bi zarama poltsa handi bete nituen hondakinez. Kristalak eskobatu bitartean, Estatu Batuetako lehendakaria atzera ere azaldu zen telebistan. Umiliazioa handiegia izan zen eta maila bereko erantzuna eman beharra zegoen. Argi zegoen bitarteko guztiak erabiliko zituztela.

Oso basatia irudi dezake, baina desiratu nuen mundu gerra sortzea eta gizonezko guzti-guztiak beren artean borroka egitera joatea.

Pentsatu nuen gerra batek baino ez ninduela libratuko etxean nuen kinka larritik.

Gauean, Julio berragertu zen eta, bere erara, barkamena eskatzera etorri zitzaidan.

- Urduritzen nauzu eta, gero, begira zer eginarazten ditzazun.

Uste dut esaldi horrek zeharo ahitu eta gogaitu ninduela. Goizean, lanera joan zenean, gauzak antolatu eta nebari deitu nion, nire bila etortzeko. Den-dena kontatu behar izan nion familiari.

Erreakzioa erabateko laguntza eta babesa izan zen. Hala, gau horretan bertan nire aita eta nire neba Julioaren bila irten eta zirenak eta ez zirenak esan zizkieten.

Antza haien artean konpontzea lortu zuten, horrek banaketa prozesua izugarri erraztu baitzuen. Bertan desegin ziren gaztaroko arrazoi guztiak.

Ordura arte balio izandako guztiak ez zuen etorkizunean balioko. Hain zen handia sentitzen nuen hutsunea, ezen ia bi urte igaro nituen etxetik irten gabe. Azkenean, supermerkatu batean salgaiak birjartzeko lana izan zen nire bizitzarantz berriabiatzeko atea.

Lankideen artean nesken lagunarte ona egin, apartamentu bat alokatu eta ikastaroak egiten hasi nintzen, ordenagailua erabiltzen ikasteko.

Munduaren gailurrean nengoela zirudien. Entzunda nuen,

gure dibortziotik oso gutxira, Juliok bere bizitza intimoa beregin zuela beste emakume batekin, Noelia delako batekin.

Ez dut ulertzen zergatik tematzen diren bizitza partekatzen hainbeste mesprezatzen dituzten pertsonekin. Poztu egin nintzen, ez beragatik, negatik baizik. Pentsatzen nuen horrek entretenituko zuela eta, hortaz, nitaz oroitzeko aukerak urrituko zirela.

Eta hala izan zen. Ez nuen hari buruz ezer jakin duela, harik eta duela lau hilabete epaitegiko zitazio bat jaso arte, lekuko gisa agertzeko.

Noeliaren familiak salaketa bat jarri zion, tratatu txar psikologikoak leporatuta.

Eta horretarako nago ni hemen, nire zatiaren berri emateko. Lekuko bakarra naiz, Noeliak bere buru bota baitzuen leihotik pasa den urtean.

Horren berri izan nuenean, esaldi batek burrunba egin zidan barnean, arrada gogoragarri gisa: “begira zer eginarazten didazun”.

Eta dorre bikien goiko solairuetatik bere burua botatzen zuen jendeaz oroitu nintzen.

Eta ni izan nintekeela pentsatu nuen.

Eta pentsatu nuen beharbada istripua baizik ez zela izan.

Eta pentsatu nuen zeintzuk izango ote ziren Noelia hil zen eguneko albisteak.

Eta pentsatu nuen, gainerako guztia gertatzen den bitartean, gurea beti ari dela gertatzen.

Eta pentsatu nuen egun guztiak irailaren 11 direla munduko emakumezkoentzat.

Eta hori pentsatzen ari naiz nire adierazpena garrantzizkoa izan daitekeela.

■ *Emakumeen aurkako indarkeriaren, bidegabekeria nomalizatu bat*

- Andrea, pasatu hemendik, mesedez. Zure izena aipatzen dutenean, hurbildu auzi gelara.

Bakardadea

Sarri etxe barruan zegoen uharte baten gisa sentitzen nintzen. Tira, agian bera zen uhartea. Lanetik itzuli, bazkaldu eta berehala kalera joaten zen eta ez zen iluntzera arte itzultzen. Etxean geratzen zen aldi bananetan, beti murgiltzen zen bazterturik uzten ninduen zereginen batean. Giro horretan hazi nituen nire hiru semeak, guztiak mutilak. Bakarrik, beti bakarrik.

Askotan pentsatu nuen senarrak uste zuela etxea antolatzeko irabazten zuen dirua emanda nahikoa zela, ezkontzari bere ekarpena egiten ziola. Etxe bat lau horma balira bezala, nolabaiteko erosotasuna ematen diguten altzariez eta tresna

elektrikoez betetakoak. Pisu arrunt bat etxe bihurtzeko berotasun berezirik beharko ez balitz bezala.

Gogoratzen naiz, hasieran, haurrak txikiak zirenean, noizean behin, Estebanek nagusiaren edo nagusien ardura hartzen zuela, nik garbitzen edo txikienari bularra ematen nion bitartean.

Baina oso oroitzapen urrun eta lausoa da eta horrek pentsarazi dit asmatu egin dudala; hala izango beharko zuen, norbaitekin geratu behar zirelako, baina ez dut gogoan senarra txikiekin komunean edo egongelan egon zenik. Sinetsi nahi dut hala izan zela eta ez ninduela bakarrik utzi hiru semeekin. Hala ere, benetakoak diren oroitzapenetan, esaterako hemen-txe nagoela, idazten, horietan bera ez da inoiz ere agertzen. Gogoratzen naiz aulkitxoarekin paseoan nindoala eta bi nagusiak hari helduta itsasadarraren ertzeko zumardian. Aldi berean, gogoan ditut umeak hondartzan jolasten zirenekoak edo igandeetan mendi horretan nire neba Jesúsekin egiten genituen ibiliak edo bakoitzaren jaunartzearen ospakizunak... Tira ba, Natxoren, nagusiaren jaunartzearen argazki batean agertzen da, bai. Argazki bakarrean eta jaunartze bakarrean.

Beste oroitzapen batzuetan tristezia sakona agertzen da, esaterako Carlos taxian eraman behar izan nuenean Gurutze-tako ospitalera, itotzen ari zelako. Bi egun pasatu zituen ospitalean. Nire semeari zer gertatzen zitzaion ez jakiteko larritasunari gehitu behar zitzaion besteak auzokide baten etxean utzi beharra. Ni ezin nintzen ospitaletik mugitu. Bi egun larri-larriak eta bakar-bakarrik. Estebanek bigarren egunean baino ez zidan deitu jakiteko noiz itzuliko nintzen.

Semeari alta eman eta gure bila etorri zelarik, esan zidan aurreneko gauza zera izan zen.

- Nolatan bururatu zaizu etxea bertan behera uztea?

- Esteban mesedez, Carlos oso larri zegoen...

- Barkatu, baina Carlos izan da zainduen egon dena. Ospitalean egon da osasuna zaintzen zioten sendagile eta erizainez inguratuta; ni eta zure beste semeak, ordea, abandonaturik egon gara.

Ez nekien zer esan: artean ere umearen gaixotasunagatik hunkiturik nengoen, gainerako semeengatik kezkaturik, sats eginik Carlosen bizitzaren alde otoiz eginez begirik bildu gabe egon nintzelako eta... dena txarto egin nuen, dena kaka bat baizik ez zen... Zergatik? Ba, antza denez, etxean geratu behar izan nuelako ume osasuntsuak eta senarra zaintzeko. Gogoratzen naiz ez nuela tutik ere esan itzulera osoan. Negar egin nuen. Ahaleginak egin nituen nire malkoak ez ikusteko, baina ez nuen gehiegi disimulatu behar izan. Ez zidan berriro ere begiratu.

Zoritxarrez Carlosek ospitalean izandakoen antzeko pasarteak izan ziren eta, zoritxarrez, beti bakarrik egon nintzen. Ez dakit berriro erratu nintzen edo ez nuen bete ama eta emazte gisa zegokidan zeregina, baina beti ahalegindu nintzen senarrak izan zezan eskatzen zidan guztia.

Beti pentsatu nuen semeek aita bat behar zutela. Eta urte askoan itxaron nuen nirekin ezkondu eta nire bizitza betiko lotutako gizona berragertuko zela, baina urteak pasatu ziren eta manu batekin ezkondata nengoela ematen zuen. Ezin gara hainbesteko bakardadera ohitu, batez ere ahaleginak egiten bide dituztenean bakardade hori hain agerian jartzeko. Hori

bai, senarra hurreratzen zitzaidan etxera gauez itzultzen zenean, askotan mozkorturik, eta oheratzen zenean. Nekez defenda daiteke Estebanekin sexuan jardutea ‘amodioa egitea’ zela, horrek zerikusirik ez zuelako ez amodioarekin, ez maitasunarekin ez estimu hutsarekin. Ez hitz erdirik, ez laztanik, ez irribarrerik... Bakar-bakarrik haren sexu askapena, ondoren akiturik geratzeko eta segituan lo; nik, bitartean, emaztearen betebeharra konpliturik nuelako sentsazioa eskuratzen nuen, nahiz eta betebeharrak hori konplitu beharreko gozakaitzenetarikoa bat izan.

Jainkoak halaxe ezartzen omen ditu gauzak. Egin-eginean ere, ezkontzako betebeharrak horiek ginekologorenera eramanez ninduten eta sendagileak makina bat sendagai aginduz zidan kutsatu zidan gaixotasun benereari aurre egin ahal izateko. Kontsultatik guztiz atsekabeturik itzuli nintzen, bai eta amorraturik ere. Zer-nolako gizonarekin ezkondu nintzen ni? Mozkortia izateaz gain, ez zuen kontuz jarduten no-rekin ibili aukeratzera eta zeintzuk ziren horrek niretzat edo gure elkarbizitzarentzat ekar zitzakeen ondorioak. Denbora behar izan nuen gaixotasuna sendatzeko eta luzaroan ibili nintzen ondoezik, baina minik handiena eman zidana kutsatzeak zekarrena izan zen. Ez zuen barkamenik eskatu, ez zuen antzeko keinurik ere egin. Bizitzak jarraitu zuen, ezer gertatu ez balitz bezala, niretzat izan ezik.

Umeak hazi eta unibertsitatean ikasteari ekin zioten. Las-ter batean hasi ziren bizimodua ateratzen altzari eta tresnez betetako horma horietatik kanpo. Nik ordurako zaindu beharreko umerik ez nuenez gero, ardura bat bilatzen ahalegindu nintzen bizitza betetzeko. Tarte batean, eliza eta Cáritas izan ziren estuen besarkatu nituen ekimenak. Ondoren, bakearen

aldeko militantzia iritsi zen; horretan buru-belarri jardun nuen, jasan beharreko trantze latzak gorabehera. Egoera larri hori eta Estebanen erretiroa izan zirela eta, senarrari azaldu nion Errioxako herrixka batera alde egiteko nahia, bertan etxetxo bat genuelako aspalditik. Ez dakit ideia egokia izan zen, baina orduko hartan pentsatu nuen aldaketa positiboa izan zitekeela gure bizitzetan.

Apustua handia zen: beti bizi izan ginen tokitik alde egingo genuen eta Esteban eta biok bakarrik joango ginen herrixka horretara. Zaila izango zen garai horretan gure artekoa konpontzea, baina saiatu beharra zegoen. Esteban berehala egokitu zen bizitza berrira, barkatu, herri berrira. Haren bizitzak berdin jarraitu baitzuen. Ni bikotearen bakardadera ohiturik nengoen, baina ezin nintzen lau hormen artean itxita hil. Nire bizitza soziala berregiteko tarte bat bilatu nuen. Igeri egitera joan ohi nintzen eta kiroldegian berehalakoan egin nituen lagunak; gainera, herrixkaren lasaitasunak nolabaiteko bakea ekarri zidan. Hala ere, etxea infernu bihurtzen hasi zen. Esteban ia egunero mozkorturik iristen zen. Normalean mahaian jesartzeko gauza zen afaltzeko, baina beste batzuetan... Egun horietan goitik behera garbitu behar izaten nuen dutxan, 'eginkariak' gainean eginak zituelako.

Nik ez nuen esker onik espero. Ez nuen espero estimurik adieraziko zidanik. Bakar-bakarrik nahi nuen Estebanek bizitza duina ematea geratzen zitzaizkidan urte apurretan. Baina, harekin nuen elkarbizitzak erotzen ninduen. Ezin nuen gehiago jasan. Egia da sekula ez ninduela jo, baina badira pertsona baten bizimodua jasanezin bihurtzeko beste modu batzuk, eta halakoxea zen nire bizitza: jasanezina. Bizitza osoan sentitutako bakardade eta mespretxuari gehitu zitzaion alkoholare-

kin zuen ohiturak haren esklabo zaintzaile bihurtu ninduela modu jasangaitzean.

Handik lau urtera etxetik alde egiteko erabakia hartu nuen. Erabaki zaila izan zen. Nik ere neure buruari galde-tzen diot nolatan egin ahal izan nuen hainbeste eutsi ondoren. Hala ere, uzteko premia larria sentitu nuen, bizitzen jarraitu ahal izateko. Semeek hasiera batetik jakin zuten zeintzuk zi-ren haien aitarengandik banatzeko arrazoiak. Ulertzen zida-tela aipatu zidaten, baina denboraren poderioz konturatu naiz ez zela hala izan.

Handik urtebetera, Esteban gaixotu zen. Gibleko minbi-zia diagnostikatu zioten. Ordura arte nire bizitza nahiko triste izan bazen ere, ordutik aurrera samin bihurtu zen. Semeek, aitaren ondoan zenbat sufritu nuen jakin arren, eskatu zida-ten harekin etxera itzultzeko eta zaintzeko. Nik ezezko biribila eman nien. Nazkaturik nengoen nire bizitza eskaintzeaz ni-regan ezer ere baloratzen ez zekien pertsona bati, lotsa barik umiliatu ninduenari, semeak hazteko zereginetan lehenengo minututik bertan behera utzi ninduenari eta, bizitzaren gai-nerako arloetan, nirekin ezer ere partekatu nahi izan ez zue-nari. Ezin nuen zeregin hori bete eta halaxe esan nien. Une horretatik aurrera, egiaztatu ahal izan nuen bizitza osoan era-bili nituen eta neurri batean semeei transmititu nizkien ba-lioak nire kontra etorriko zirela. Haien ustetan, nik zaintzen jarraitu behar nuen, gizon horren ongizatea bermatuko zuten gutxienezkoei eusten jarraitu behar nuen, hori nire erantzuki-zuna baitzen, nire betebeharra.

Ez nuen halakorik egin, eta Natxok, Carlosek eta Andonik, bakoitzak bere erara, aita zaindu behar izan zuten. Giroa na-hastu ahala, gero eta aurkago agertzen hasi zitzaizkidan. Au-

rreikusten ez zuten egoera batean zeuden eta ez zuten onartu nahi haiek aita zaintzeko erantzukizuna zutenik.

Ordutik aurrera, nik urte horietan guztietan jasandako sufrimendua berdin zitzaien eta, gainera, aurpegiratu zidaten, hain txarto egonik, ea zergatik ez nuen alde egin etxetik lehenago.

Ez al zuten gogoan nik jasandako guztia? Orduantxe hasi nintzen semeak galtzen. Estebanen gaixotasunak iraun zuen hilabete horietan, txakurren bizimodua izan nuen. Haren zoritxarraren erantzule egin ninduten, aita zaintzeko ardura nuelakoan, eta horrexegatik hasi ziren ni martirizatzen. Errainak ere nire atzean kritikatu zuen nik egindakoa: ‘gizon gaixoa bakarrik uztea ere’.

Esteban orain dela bi urte eta erdi hil zen. Orain herrira iristean egin nituen lagun askok aurpegia beste alde batera bihurtzen dute nire albotik pasatzen direnean. Hau herri txikia izanik, zaila da txutxu-mutxuetatik eta mihi gaiztoetatik libratzea. Aspalditik, urtebetetik gora, semeek ez didate uzten nire ilobak ikusten. Haiek ere ez datoz bisitan, eta Gabonetan ere ez didate deitzen. Ni zigortzeko.

Zentzugabea litzateke eragiten didaten mina ezkutatzea. Ez dakit konturatzen ote diren zer-nolako tristura eragiten didaten ilobak ikusten ez uztean. Eta berriro ere bakar-bakarrik. Gabonetan adinekoentzat antolatutako bidaia antolaturen batean izena eman eta bertan babeslekua aurkitzen dut bakardadeari eta abandonuari aurre egiteko.

Ez dakit egunen batean jabetuko diren izan nuen bizitzaz, zein zorigaiztokoa izan nintzen, zenbat eman nien... Haien ama eta aita izan nintzen aldi berean, eta ahalik eta ondoen egiten ahalegindu nintzen. Orain 80 urte ditut eta, beste

modu batera, baina inoiz baino bakartuago nago. Orain ez daukat zaintzeko, mimatzeko edo barre eragiteko ez semerik ez ilobarik... Ez daukat irribarre egingo didan inor. Psikiatrak esan dit ihesbideak aurkitu behar ditudala. Ahalegintzen naiz. Egunero proposatzen diot neure buruari tristurak ez nauela hondoratuko, baina izugarri kostatzen zait. Orain dela hila-bete batzuetatik, astearteetan, inor ez duen adineko andre bat bisitatzerara noa. Laguntzera noakio eta badakit berak eskertzen duela. Ez dakiena zera da: ni harekin gehiago jasotzen dudala ematen dudana baino.

Badakit aurrera egin behar dudala, ausarta naizela, izugarri borrokatu naizela eta ezin dudala etsi. Badakit lortuko dudala.

Itzala

Paketetxoa mahaiaren gainean dauka pelutxez, puxikez, ortzadarrez eta zaldiarrainez margotutako opari paper koloretan bilduta. Ez daki oso ondo zer egin harekin. Dagoeneko ohiko protokoloa bete du, ez dela artefaktu arriskutsua egiaztatu ahal izateko. Arakatu egin du eta ez du orban koipetsurik, ez eta kable edo hari solterik ere; aztertu egin du eta ez da pisutsuegia, ez eta arinegia ere; usaindu egin du eta ez du atzeman lehergailuek ei duten almendra mingotsen usainik; belarrira ere hurbildu egin du barruan erloju baten tik-tika entzuten ote den ikusteko. Ezer ere ez. Dena zuzena dela ematen du. Hala ere, ez da ausartzen umeari ematen.

Ángel Nekaneren bizkartzaina da. Félix senar ohiarengandik babesten du; senar ohiak urruntzeko agindua dauka. Goizean, Ángelek Nekane etxean utzi duenean umeak ikastetxera eramanez ondoren, Félix kalean hurreratu eta opari pakete hori eman dio umearentzat.

- Hartu, emaiizu hau nire semeari, ze ezin natzaio hurbildu ere egin, bizitza izorratu gabe- aurpegiratu dio.

Orain, paketea Ángelen sukalde mahaian dago. Lana etxean sartu zaio. Hori gertatu zaion lehenengo aldia da segurtasun pribatuko konpainia batean egindako hamabost urtetik gorako epean. Lehenago terrorismoak mehatxatutako kargu politikoen bizkartzaina izan zen.

Gaitz hori amaitu zenean, kide asko lanik gabe geratu ziren. Beste batzuei mehatxatutako beste zenbait kolektibo babesteko agindu zieten. Ángelek zaintza zereginak bete ditu fabriketan, supermerkatuetan... bai eta, konpainia elektriko baten akziodunen biltzar nagusi batean ere. Auditorioko lehenengo lerroan jartzeko agindua eman zieten, euritakoekin armaturik. Modu estrategikoan ireki beharko zituzten, baten batek protestaren bat eragiten bazuen eta horren ondorioz administrazio kontseiluko kideei objektuen bat jaurtitzen bazieten.

Paradoxikoa da hain jende botereatsua babestu izana aterki huts batekin; orain, ordea, neurriak zorroztu behar ditu Nekaneren moduko emakumezko xalo eta apal baten segurtasuna jagoteko.

Nekaneren bizimodua mugaturik dago oso: seme-alabak, psikologoarekiko eta gizarte zerbi-

tzuekiko hitzorduak eta ohikoak diren epaitegietarako bisitak, eta askoz gehiagorik ez. Bai, kaferen bat hartzen du lagunekin eta noizean behin etxeren bat garbitzen du adin txikikoen ardura izateagatiko laguntza urria osatu ahal izateko. Oso bitxia da etxeko lanak egiten dituen emakumezko bati eskolta ematea. Baina, tratu txarrak jasan-dako emakumezkoen zaintza agindu ziotenean ohartarazi zioten hori guztia mehatxu terrorista baino arriskutsua izan zitekeela. Kontuak mamia dauka, bai horixe!

Nekaneri laguntzen dionetik, arreta handiagoa jartzen du indarkeria matxistari buruzko albisteetan. Sekula ez zuen pentsatuko, baina konturatu da emakumezkoek hiltzen dituzten gizonezkoek oso sormen krudela erabil dezaketela. Labainkadaka, kolpeka, itota, erreta, txikituta, leihotik botata... Eta beti neurriz gaindiko indarkeria, hilketatik harago doana, baliatuta.

Gerra batean etsaia hiltzen duzu eta kito. Ángelek badaki hori, armadan jardun duelako. Segurtasun pribatuan jardun aurretik, zazpi urte egin zituen Legioan. Urte gogorrak. Han, gutxienez, arerioa tratatzeko kode bat dago eta, gehienetan, askoz hobe da gisa horretako morroiek beren emakumezkoiei ematen dietena baino.

Baina, etsaientzat zergatik dago kode hobe emakumezkoentzat baino? Beharbada, arerioak izan arren, gauza guztien gainetik gizonezkoekin gehiago identifikatzen gare-lako emakumezkoekin baino, gure kideak edo herrikideak izan arren.

Opari paketeak han darrai. Ángelek erabaki bat hartu behar du. Beharbada, onena irekitzea izango da eta ziurtatzea ez dela ankerkeria bat.

Ez da lehenengo aldia gizonezko batek seme-alabei kalte egiten dienik bikotekide ohia mortifikatzeko. Baina, irekitzen badu, papera urratuko du. Berriro bildu beharko du. Horrek ama ekarri dio gogora, dendako eskaerak paketeetan sartzen zituenean.

Garbantzuez, arrozaz edo bakailaoaz betetako pakete-txoak, zatar paperean bilduta. Janari denda bat zegoen auzoan. Aitaren izena zuen, 'Sebas etxea', baina bertan bizitza egiten zuena ama zen. Aitak gehienbat jarduten zuen gaur egun erlazio publikotzat hartuko genuen zereginetan. Bai, goizean goiz jaikitzen zen salgaiak dendara eramateko, baina, gero, egun osoa ematen zuen inguruko tabernetan edo plazan lagunekin hizketan.

Bakar-bakarrik berreskuratzen zituen ardura eta puntualtasuna kutxa batzeko orduan. Orduan, bostetako tearen moduan itzultzen zen. Dirua kontatu, amari zerbait utzi etxeko premiak estaltzeko eta gainerako zatia patrikan sartzen zuen. 'Multzo' gizona zen.

Patrikan billete multzo ederra eramatea atsegin zuen eta ardoren bat ordaindu behar zuen bakoitzean ateratzen zuen. Boteretsu agertu nahi zuen. Den-dena gastatzen zuen bere gauzetan. Edergura zen eta hantustea; hortaz, jantzi, alkandora eta zapata onak erosten zituen. Baina inbertsiorik gorena lagunekiko parrandetan egiten zuen. Afariak, kopak eta, ziur aski, ordaindupeko ibiliak.

Batzuetan ama kexatzen zen, etxearen eta dendaren artean, lanari ezin eutsirik. Orduan hari kalekoekin zuen jendetasuna ahazten zitzaion eta aldarrika hasten zen. Esan ohi da mutilek aiten jokabideak imitatzeke joera dutela, baina Ángel zeharo sumintzen zen aita bortitz jartzen zenean amarekin.

Bai, Ángel orain konturazen zen ama ere tratu txarrak jasan zituela. Orain dela gutxira arte, harreman mota horiek ohiko-tzat hartzen ziren.

Gaur egun amak bestelako bizimodua izan ahalko zuen. Eta, haritik pixka bat gehiago tiratuz gero, Ángelek pentsatu du berak ere tratu txarrak jasandako umea izan zela, nolabait.

Ez garai hartan behar baino gehiago jotzen zutelako, bai-zik eta egun batean, hamabost urte zituenean, familia barruko eztabaida klasikoetariko batean sartu eta aitari aurre egin zio-lako.

Biharamunean, etxeko atletik irten eta ez zen gehiago itzu-li. Horrek Legiora eraman zuen. Bi urtez kalerik kale jardun eta bizimodu kaxkarra izan ondoren, Legioa irtenbide garbi gisa ikusi zuen, bizitzarako aukerez betea. Ez zuen astirik ere izan jakiteko, benetan, gustatzen zitzaiona arkitektura zela; ordurako Almeriako basamortuko zelai idorretan ziharduen, besoetan cetme mitoa eutsita eramaten zuelarik. Horixe izan zen haren gaztaroa.

Antzeko paper koleratsua bilatzen ahalegin zitekeen eta kito. Azken batean, umeak ez daki nolakoa den originala eta, edozein kasutan, bost segundo baino ez du iraungo. Suposatzen da interesatu behar zaiona barruan dagoela. Umeak Jimmy du izena eta bost urte ditu. Lucía hiru ditu. Ez du ondo ulertzen gizon horrek zergatik laguntzen dien, baina, orain, aita baten antzekoena da. Azken batean, haiei eta amari begi-ra egoten da betiere.

Horregatik, Ángelek ziurtatu nahi du oparia ondo bilduta egongo dela. Aita baten opariaren antza izan behar du. Pake-tearen zelaia urratu du kuter baten xafla batez. Zehatz aztertua ere, ez da edukiarekin fidatzen. Félix delakoak ez dio usain

onik ematen. Egia esan, ez zion utzi behar izan hurbiltzen. Ausarkeria hori emazte ohiaren mugimenduen gainean duen kontrolaren mezu argia da. Zeloa kentzean, paper koloretsua esku baten gisa zabaldu da eta horrek barnean duena ikustea ahalbidetzen du.

Batzuetan, Ángelek bere autoan eraman du Nekane. Berak ez du gida baimenik; beraz, erosketak egin nahi baditu merkataritza zentro handi batean edo antzeko lekuren batean, joateko eskaintza egin eta eramaten du.

Egun batean denak eraman zituen txangoan hondartzara. Ez zuen halakorik egin behar izan, hondartza baita babesik txikiena eman dezakeen lekuetariko bat. Nekeza da arauzko arma bat ezkutatzea ia biluzik dagoen jendez betetako toki batean. Baina aspaldi ez zuten itsasoa ikusten.

Ederto pasatu zuten; bien bitartean, Ángelek zelatan zihar-duen kafetegirik hurbilenetik. Harentzat, arratsalderik tentsuenerikoa bat izan zen. Itzultzean, Lucía neka-neka eginda erori zen atzeko jesarlekuaren kontra; mutilak, oster, zerbait kantatzeko ahaleginak egin zituen ingelesa imitatuz. Barregarria zen, eta ikus zitekeen belarri ona zuela txotxo horrek. Amari mugikorrak jo zion. Lagun batek deitu zion. Bazirudien konbentzitu nahi zuela Félixi beste aukera bat emateko. Nekane oso baxu ari zen hizketan. Ez zuen nahi haurrek entzutea, baina marmarren artean Ángelek zalantzetariko batzuk aditu zituen.

- Bai, bai, nik ere pentsatzen dut banandu nintzenetik penagarri gaudela. Badakit ez dugula ezer egiteko dirurik, lehen bezain beldur naizela edo beldurrago... baina ezin dut atzera egin. Nigatik eta seme-alabengatik. Batez ere nire alabegatik.

Ángeli deigarri egin zitzaion alabari buruzko aipamena eta, eskegi zuenean, galdetu zion ea inoiz zerbait egin zion neskari. Ez. Fisikoki, ez. Bakar-bakarrik ‘putita’ deitzen zionla ume-umetatik, jaioberria zenetik. Umeari buruz gauza lazgarriak esaten zituen, artean hizketan ez zekiela. Bazirudien emakumezkoengana zuen mesprezu guztia bideratzen zuela alaba jaioberriarengana, bere kakatza ikaragarria umearen gainera erotzen utzi nahiko balu bezala. Semea, ordea, paseoan eramaten zuen eta katuei harriak botatzen irakasten zion edo zuhaitzen kontra txiza egiten. Hori ohorea balitz bezala.

Mutiltxoarengan haren antzeko gizon ausarten tradizioari jarrai ziezaiokeen norbait ikusten zuen.

- Gu indartsuagoak gara, hori ezin da ukatu- esan ohi zion argudio gisa.

Baina, noski, ez zuen lortzen hurrengo galderara pasatzea: indarra izate hutsak behartzen al gaitu beste pertsona batzuen kontra erabiltzera? Hala balitz, emakumekoek umeak eta adinekoak ere jo litzakete. Edo gizonik indartsuenek hil litzakete ahulagoak, besterik gabe. Eta, hala ere, ez da entzuten halako hilketarik dagoenik hiru egunik behin.

Orain gai honen inguruan gogoeta egiten denbora gehiago igarotzen duen Ángelen ustetan, gaiaren mania ez dago indarrean, beste pertsona batzuen aurka erabiltzeko nahian baizik. Eta gero harritzen da pentsatzen baitu gizonezko mordoa prest dagoela indar hori emakumezkoen kontra erabiltzeko; gainera, gehienetan ‘logika’ hori bakar-bakarrik erabiltzen dute haien kontra.

Tira ba, hortxe mutilarentzako oparia. Pistola bat. Egia esan, inuzentekeria bat zen bestelakorik itxarotea. Jostailu bat da, bai, baina ez koloretakoa, bost urteko ume bati egokituko litzaiokeen bezala.

Beltza da, distiratsua eta findua, filmetan edo telesailetan agertzen direnak bezalakoak. Ikustean, Ángelek atzerantz egin du. Hain ondo eginda dago, ze lipar batez pentsatu du egiazkoa zela. Ángelek irudikatu du zer den etxean izu-ikara sartuta bizitzea.

Jostailu diaboliko hori ematea Nekaneren etxera mehatxuzko mezu bat eramatea litzateke. Eta horixe da emakumezko horrek behar duen azkena. Senar ohiak ezartzen dion heriotzazko zelataren beste oroigarri bat. Bai, antza denez, urte batzuetan zoriontsu bizi izan ziren. Hasiera-hasieran. Orduko hartan Félixen amorru menderatzailea jasan behar zuen, baina maitasun erakusgarritzat hartzen zuen. Eta maitasun horri eutsi nahi zion kosta ahala kosta. Alaba jaio zen arte.

Luciaren jaiotza txinpartaren eragilea izan zen. Txikitxoak amaren begietan egia ezkututzen zuen beloa kendu zuen. Ordura arte, Nekane senarraren irakinaldiak jasan zituen zuzen egon zitekeela pentsatuz: beharbada beste gizon bati begiratu zion, beharbada gustatzen zitzaion Félixek 'limurtzea' deitzen zuena, beharbada limurtzailea izatea zen, adibidez, atsegin jokatzeko igogailuan aurkitutako auzokide bati egunon esatean.

Baina haurra jaio zenean, hain babesgabe, xalo eta tolesgabe, eta ikusi zuenean neska ere modu berean tratatzen zuela, egia azaldu zitzaion. Gizonezko horrek bakar-bakarrik proiektatzen zuen emakumezkoen gainera haiei buruz zeukan aurreiritzia. Aurreiritzi zikin eta txatxuak.

Ángelek paketea eman zion Jimmyri. Asko pentsatu zuen horri buruz, baina, azkenean, betebeharraren zentzua gailendu zen. Hori bai, aurrekoa baino askoz opari paper politagoa aurkitu du. Dirdira egiten duten jantziak dituzten superheroiez beterik dago. Harro dago behar bezala biltzeko gai izan delako. Amaren dohaina. Bide batez, ama bisitatzeraz joan behar du.

Aspaldian ez du ikusi eta ona izaten da bisitaldiak egitea. Kexatzen ez denez, sekula ez daki zerbait behar duen ala ez. Eta kontribuziorik gabeko pentsio batekin oso gaizki pasa daiteke. Ez dauka ezta alarguntzagitikoa ere. ‘Sebas Etxea’ aitaren familiarena zenez, ondasunen banaketarekin ezkondu ziren. Eta bizitza osoan bertan lan egiten jardun arren, ez da altan egon egun bakar batean ere.

Ezin atzera egitea zaharra izatearen beste zailtasunetariko bat da. Jimmyri kostatu zaio paketea irekitzea. Jakina, behar bezala bilduta dago.

Azkenean, papera urratzea lortu du. Spidemar bitan zatituta geratu da. Begiak zabal-zabalik, ahoan irribarrea marraztu zaio pozaren pozez.

- Aitaren partez - esan dio Ángelek.

- Begira ama! Jaun honek aita ezagutzen du eta hauxe eman dio niretzat!

Amak semearen eskuei begiratu die. Pilekin dabilen organo bati eusten ari zaio. Tekla bakoitza kolore desberdin batez margoturik dago eta guztiek animaliatxoren baten marrazkia dute.

■ *Emakumeen aurkako indarkeriaren, bidegabekeria nomalizatu bat*

- Bai polita, maitea! Baina badakizu orain jotzen ikasi behar duzula, nik entzun dezadan.

Ángelek beste paketetxo bat atera eta neskari eman dio.

- Lucía, zuretzat ere opari bat dago.

Neskatoak hartu du, baina berak lagundu dio irekitzen. Mapamundi puzgarri bat da. Puztutakoan, haren atzamar-txoak hasi dira herrialdeak seinalatzen, hiriak, itsasoak. Mundua haren esku dago.

E
M A
K U M
E S K O
N T R A K O
I N D A R K

E R I A, N O R

M A L T A S U N E

A N E Z K U T A T U T

A K O E R R E L I T A T E A
E T A Z U K? I K U S T E N A L D U Z U?

Emakumeak

LOURDES LORENTE DIHARCE

Orri hauek genero-indarkeriaren aurka oso-osoko babesa emateko neurriei buruzko Lege Organikoak hamarkada bat bete ondoren artean dudak eragiten dituzten gai jakin batzuei buruzko hausnarketa egiteko dira; duda horiek biktimizazio bihurtzen dira –lehen eta bigarren mailakoak- hala erakunde-engandik nola familiarengandik, gizartearengandik eta abar-
rengandik estaldura nahiko aurkitu gabe.

Testu honetan, liburuaren beste atal batzuetan gertatzen ez den bezala, kasurik gehienetan “genero-indarkeria” terminoa mantentzen da eta ez “emakumeen aurkako indarkeria”, erreferentzia moduan Lege Organiko hori hartu delako

eta bertan indarkeria mota hori definitzeko “generokoa” dela adierazten delako.

Derrigorrezkoa da berriz ere gogoraraztea emakumeen aurkako indarkeria gizonen eta emakumeen arteko desberdintasunaren adierazpenik bortitzena eta gogorrena dela. Halaber, nahitaez gogorarazi behar da arauen arloko gure tesuinguruan genero-indarkeriak bikotearen erlazioen barruan burutzen/pairatzen dena adierazi nahi duela eta hau dela gehien errepikatzen den genero-indarkeria mota.

Berdintasunaren lege mailako aintzatespena eta emakumeen aurkako indarkeriaren kontrako erakundeen borroka, erabat garrantzitsuak izan arren, oso oraintsuko kontuak dira eta ez dira egon, eta artean ez daude, ideologia patriarkalaren eraginetik salbuetsita; horregatik profesionalek, -hala gizonek nola emakumeek- eta gizarte osoak genero-indarkeriak adierazi nahi duenari buruzko dudak eta irudi ez-osoak dituzte.

Emakume biktimekin burutzen den esku hartzean gehien agertzen zaigun galderetako bat salatu behar duen ala ez izaten da, emakumeek ez dutelako jakiten bizi duten egoera hori genero-indarkeria moduan kalifika daitekeen.

Zergatik da hain zaila genero-indarkeriaren biktimak diren emakumeek euren buruak horrelakotzat aintzatestea? Ustezko porrot baten emaitza diren lotsa sentimenduak izaten dituztelako: ez dutelako euren familiaren, bikotearen ideala lortu; ez direlako erlazioari amaiera emateko kapaz; ez dutelako etxetik kanpo lanik egiten eta maila ekonomikoan ez dutelako “ezer aportatzen”; edo etxetik kanpo lan egiten dutelako eta ez dutelako “euren erlazioa zaintzeko astirik eduki”; bai maila fisikoan eta bai psikologikoan gaixorik sentitzen direlako, etab.

Norberaren burua biktima moduan aintzatestea –eta gizarteari ere berdin gertatzen zaio- errazagoa delako ageriko indarkeria eta biolentzia deigarria eta nabarmenak badaude: jipoiak, begi ubelduak, hezur hautsiak, kontusioak, etab.

Kalte psikologikoa handia delako eta horren eraginetako bat tratu txar horiek “merezi izatearen” sentsazioa edukitzea delako: “neuk eragin dut”. Oso argi dagoen moduan, “genero-indarkeria egoera salatu behar dut” galderak erantzun bakarra baino ez du, eta “azkarra”, eta baietz da. Genero-indarkeriak zigor mailan duen kontzeptuaren barruan delitu batzuk sartzen dira (gerta daiteke denak, batzuk edo bakarra agertzea): jazarpena; abusua; era guztietako lesioak eragingo dituzten eraso fisikoak eta beste batzuk ikusten ez diren lesiorik gabekoak -atximurkadak, bultzadak, zaplaztekoak, ostikoak, bortxaketa-; eraso emozionalak -oihuak, objektuen aurkako indarkeria izua eragiteko, mehatxuzko begiradak, isilaldi luzeak-; beste pertsona batzuekiko erlazioen kontrola -familia, lagunak, lankideak...-, erailketa, etab. Beraz, “maila kimikoan garbia” den erantzuna “bai, salatu” izan beharko litzateke.

Baina esperientziak argi erakusten digu erantzuna ez dela baliagarria kasu guztietan, ez beti eta ez emakume guztientzat. 2004an Lege Integrala onetsi zenean mundu osoan kalkulatzeko oso zaila den emakume kopuruak pairatzen duen arazoa azaleratu zen eta etxe barrutik eta esparru pribaturik ateratu zen arazoari berez duen garrantzia eta premia zuzkituz.

Genero-indarkeria oraintsura arte beste izen batzuk zituenaren atzeko errealitatea da, denok ezagutzen ditugun jelskortasuna, maitasun itsua, pasio-erailketak..., eta bere oinarria gizonen eta emakumeen arteko desberdintasuna da.

2004tik aurrera botere publikoek ideia bat zabaltzeko ahalegina egin dute: zilegi dela indarkeriari amaiera ematea, indarkeria hori egunero bizi duten emakumeak ez daudela bakarrik, erakundeek laguntza dutela. Arazoan gizarte osoa inplikatzeko egin da lan, baita gizonak ere. Ahaleginen ardatza, batez ere, salatza animatzea eta egon daudela “indarkeriaren zulotik ateratzeko” laguntzak ideia sendotzea da. Botere publikoak era aktiboan konprometitu dira. Hori gorabehera, agian gertatu da genero-indarkeria zer den eta horri buruzko hezkuntza garatzerakoan, hau da, “salagarria” dena, osoa ez den ideia bat transmititu izatea.

Kanpainen argi eta garbi jipoituak izan diren emakumeak aurkezten zaizkigu, sarritan aldi berean amak ere baidirenak eta genero-indarkeria egoera hori bikote-erlazio oso zehatz baten bizitzen dutela iradokitzen duten bizipenak eskaintzen dizkigutenak, familia nuklearra sortarazten duen tradizionala, alegia.

Ikuspegia zuzena da, baina eredu bat baino ez da; hau da, osotasuna hartu beharrean zati bat baino ez da hartu eta, ondorioz, distortsioa eragin du eta horregatik genero-indarkeria pairatzen ari diren emakume askok ez dute euren burua legimitatuta ikusten ez salaketa bat aurkezteko bakarrik, eta ez dira kapaz ezta laguntza espezializatua eskatzeko ere: “Bueno, tratu txarrak..., ez dakit... ez nau inoiz jo...”.

Eta ez biktimen eta ez biktimarioen profil zehatz eta argirik ez dagoen moduan, gauza bera gertatzen da erabateko erantzun kategorikoei dagokienez eta, askoz gutxiago, “paracetamol egunean hiru alditan” motako irtenbiderik. Kasuistika askotarikoa da. Kasu guztiak desberdinak dira emakume bakoitzak era batera eta bere inguruabarretan finkatuta eta

bere gizarteratze-erak iragazita esperimentatzen, bizitzen eta sentitzen duelako: jaso duen hezkuntzaren testuinguruarena eta eskuratu duen kulturarena. Eta, gure gizartean, bikote-erlazioak aztertze-iragazkia beti izan da, eta gaur egun ere horrela da, patriarkatua.

Horregatik uste dut derrigorrezkoa dela gai jakin batzuk argitzea, Lege Integralean agertu arren artean erabat barneratu gabe daudela ematen duelako, eta barneratze-arazo hori ez da bakarrik gizarte mailan gertatzen, gauza bera gertatzen zaigulako –eta arduratzeko modukoa ez ezik, larria da– arre-ta eta laguntza prozesuetan esku hartzen dugun eragileei: gizarte lanaren arloko profesionalak, osasunaren, psikologiaren eta zuzenbidearen arloetakoak, polizia eta epaileak.

Lege integralaren 1 artikulua

Lege honen xedea da indarkeriaren kontra egitea, indarkeria emakumeen aurka erabiltzen dutenean horien ezkontide direnek edo izan direnek, edo horiekin antzeko maitasun-harremanak dituztenek edo izan dituztenek, nahiz eta elkarbizitarik ez izan, bereizkeriaren, desberdintasun egoeraren eta gizonek emakumeei ezartzen dizkieten botere-harremanen agerpen gisa.

Zer da genero-indarkeria, kontzeptu teknikoetatik harata-go?:

- Zure bikotekideak erabakitzea zuk norekin izan ditzakezun erlazioak eta norekin ez, eta nola eduki ditzakezun erlazio horiek.
- Janzteko soineko batzuk debekatzea, zeure burua apaintzea debekatzea edo zeuri hori egiteko era jakin batzuk exijitzea.

- Zure telefonoa, zure mezuak, zure postako mezuak... kontrolatzea.
- Beste gizon batzuekiko edo film edo ikuskizun bat ikusten zaudenean etab. zure begirada desbideratzera derrigortzea.
- Bere “gustuak” (sexualak barne) betetzen ez badituzu bertan behera utziko zaituela esanez mehatxatzea,
- Jendaurrean eta/edo pribatuan zuri oihuka egitea.
- Zuri zaplazteko bat, ostiko bat, atximurkada bat, jipoi bat... ematea.
- Gezurrik ez diozula esaten “ziurtatzeko” zuri segika ari-tzea, norekin eta non zauden bermatzeko argazkia igortze-ra derrigortzea.
- Gastatzen duzuna kontrolatzea eta etenik gabe kontuak emateko eskatzea.
- Zu iraintzea, umiliatzea eta mehatxatzea. Azken finean, beldurtzea eta izutzea eragiten duten jarrera eta ekintzak dira, eta ezinezkoa izaten da maila bereko erantzunak ematea. Horrek esan nahi du egoera horietan ez dagoela botere-orekarik (“ergela zara”, “ez duzu ezertarako balio”, “zuk zera jakingo duzu!”, “puta bat zara”, “ez duzu larrutan egiteko ere balio”, “ama txarra zara”, “uzten banauzu neure burua hilko dut / hil egongo zaitut / umeak hilko ditut / ez dituzu umeak sekula gehiago ikusiko”, “nora joango zara zu ni barik”, “inork ez dizu sinistuko”, etab.).
- Mezu kopuru handiak igortzea (whatsapak, e-mailak, gutunak, oharrak, etab.), era guztietakoak: batzuetan damututa dagoela adierazteko eta aldatuko dela agintzen dutenak eta, ostean, mehatxu eta irain bihurtzen direnak.
- Zure lanorduetan edo astialdian zure bila joatea.

- Zure lagunei eta familiari jazartzea zure berri edukitzeko eta pertsona horiei “bere istorioa” eta era biolentoan jarduteko dituen “arrazoiak” kontatzeko.
- Sare sozialetan zeu bazina moduan jardutea zure mugimenduen edo erlazioen berri ezagutzeko edo zu egoera larrietan jartzeko.
- “Ezer” egin ez arren zure etxearen, lanlekuaren, ikastetxearen eta abarren aurrean luzaroan egotea eta bere presentzia horrekin zu ikaratzea.

Ekintza horiek guztiak, jarrera horiek guztiak tratatu txarrak dira, delituak dira, genero-indarkeria dira eta salatu egin daitezke.

Nor da nor genero-indarkeria dinamika baten? Eta legeari dagokionez?

Genero-indarkeria dinamika baten gizona subjektu aktiboa da, indarkeria burutzen duena da; eta emakumea subjektu pasiboa da, hartzen duena. Normalean erlazio sentimentalen inguruan sortzen da, gaurkoak zein iraganekoak; hau da, ezkondu gabe zein ezkondu gabeko bikotekideekin eta/edo bikotekide ohiekin gertatzen da, bizikidetzarekin zein bizikidetzarik gabe, seme-alabekin zein seme-alabarik gabe.

NBEk Lege Integralean baino era askoz zabalagoan definitzen du genero-indarkeria: “gizonek emakumeen aurka, emakume izate hutsagatik, burutzen duten indarkeria da”; hau da, eraso sexualak; gerra gatazketan gertatzen den emakumeen aurkako indarkeria; erlijio-sinismenetan oinarritutako “ohitura” jakin batzuegatik neba, osaba, aita edo gizona den ezagun batek eragindako tratatu txarrak, etab. Indarkeria forma horiek, argi dagoen bezala, badute estaldurarik indarreko Zigor Kodean, baina Lege Integralean ez dira aipa-

tzen eta genero-indarkeria gizonaren/emakumearen arteko bikote erlazioetara mugatzen da.

Bikotearen estatua

Bikote harremanek, berdin da horien mota, ez dute hasiera zehatzik. Nork erabakitzen du zenbat denbora behar den bikote bat horrelakotzat aintzatesteko? Noiz esan daiteke erlazio bat erlazio izaten hasi dela: bi aste igaro direnean, proiektu erkide bat dagoenean, ezkontza dagoenean, bizikidetza dagoenean, seme-alabak edukitzen direnean...? Bikote mota asko eta era askotakoak daude: bikote batzuek ez dute proiektu erkiderik, beste batzuek ez dute seme-alabarik, beste batzuk ez dira ezkontzen, beste batzuk ez dira elkarrekin bizi tzen, bikote irekiak daude, beste erlazio mota batzuk dituzten bikoteak, etab., eta horietan ere genero-indarkeria gertatzen da. Beraz, joan den astean “berezia den pertsona bat” ezagutu bazenuen eta berarekin hurbilagoko harremana izatea erabaki bazenuen, eta horrek indarkeria erabiltzen badu –umiliazioak, oihuak, irainak, mehatxuak, erasoak...-, hori ere genero-indarkeria da.

Bikote ‘ofizialak’ vs. bikote ‘ez-ofizialak eta/edo publikoak ez direnak

Lege Integrala bikoteko indarkeriari buruzkoa da. Ez du ezkontzarik, ez egitatezko bikoterik, ezkongai-harremanik etab. aipatzen eta, ondorioz, oso argi dago bere bikotekidearen edo bikotekide ohiaren biktima diren emakume guztiek Lege honi heltzeko eta beharrezkotzat joko den laguntza jasotzeko aukera izango dutela, jakina, erlazio hori beste batekin paraleloan gertatzeari edo ez gertatzeari edo biktimarioak beste erlazio bat edukitzeari buruzko balorazio paralelorik egin gabe. Ustezko gai moral bat baloratzea ez da irizpide baliagarria.

Genero-indarkeria vs. arazoak dituen bikotea

Batzuetan bien arteko nahastea egon daiteke. Bata eta bestea bereizteko lerroa benetan da mehea eta lausoa baina, agian, galdera batzuk egin daitezke egoera baten eta bestearen artean bereizteko: zure bikotekidearekin eztabaidak dituzunean, biok eztabaidatzen duzue?, era berean: oihuka aritzen zarete, gauzak jaurtitzen dizkiozue elkarri, oharrak igortzen dizkiozue elkarri, elkar iraintzen duzue, ate-kolpeka amaitzen duzue, elkar erasotzen duzue, bata eta bestea haserre azaltzen zarete, sumindura eta amorrua erakusten dituzue...?, berak duen maila bera duzu?, esaten duenak ez zaitu beldurtzen?, ez duzu iritiz aldatzeko usterik, gauza berak esaten eta berdina jokatzeko eta sentitzen duzuna adierazten jarraituko duzu, egoera horiek behin eta berriz errepikatu arren, batzuetan egunero gertatu arren?, batzuetan aste osoak egiten ditugu elkarri hitz egin gabe? Erlazio gatazkatsu bat oso gogorra eta iskanbilatsua izan daiteke formetan eta, batzuetan, baita emaitzetan ere -“*Rosetarren gerra*” filmean gertatzen zen bezala-, baina alderdietako batek ere ez du besteak baino botere gehiago. Ez dago nagusitasunik, menperatzerik, sumisiorik, obedientzoarik...

Dena dela, egin diren galdera horietan baiezko erantzunen bat balego beste kontu batez ari gara: beldur naiz?, eraso/eztabaida bat saihesten dut edozer onartuta?, nire bikotekideak ezartzen dituen arauak zehatz eta zorrotz betetzen ditut?, eta, arauak betetzen baditut, badago zigorrik, agirakarik, ondoriorik?, berdina da arauak betetzea zein ez betetzea?, neska txikia bezala sentitzen nahiz, erabakitze ahalmenik gabe?, ezin dut neure kabuz ezer egin, baimenik eskatu gabe?, harreman sexualak edukitzen ditut ezetz esaten badut umiliatu,

iraindu, jo, bortxatu egiten nauelako, gogaitu arte ekin egiten duelako, ez duelako “ezetzik” onartzen?, “eztabaida” baten zehar, etxetik kanpo utzi nau?, telefonoa apurtu dit?, nire poltsa arakatzen du?...

Jarrera horietan guztietan desoreka dago, alderdietako batek bestea izutu, mehatxatu, erasotu... eta zapaldu egiten du; alderdi hori gizona denean eta bestea emakumea eta biak bikotea direnean edo izan direnean, dagoeneko elkarrekin bizi ez arren edo elkarrekin inoiz bizi izan ez badira ere, hori genero-indarkeria da.

Genero-indarkeria kasua ez da behin betiko argazki bat: jarraikako egoera bat da, tartean “indarkeria zirkuluak” izaten dituen gorabeherekin.

Mota horietako erlazioetan aldaketa ez da berez gertatzen. Bidezkoketak eta aitzakiak beti agertzen dira: “Ea aldatzen den”, “Krisia izan da. Ez da txarra”, “Edaten duenean baino ez da horrela portatzen”, etab..

Zuzeneko biktimak indarkeria hori pairatzen duten emakumeak dira eta, seme-alabak dituzten kasuetan, baita horiek ere.

Genero-indarkeria gizarte-klasea, prestakuntza akademikoa, ahalmen ekonomikoa eta biktimaren eta biktimarioaren adina gorabehera ager daiteke eta, jakina, bikote erlazio mota guztietan. Indarkeria ez da era bakarrean adierazten: kolpeak, bultzadak, umiliazioak, mehatxuak edo jazarpena.

Tratu txarren emailearekin bizitzen jarraitzen duen emakumea, salatzen ez duena, erlazioa hausten ez duena eta, hori ez ezik, tratu txarren emaile hori defenditu ere egiten duena, ez dago “zorotuta”. Ez da “gustatu egiten zaiolako” geratzen. Ez du “berak bilatzen”. Erabat jota dago indarkeriaren

ondorioz. Walker eta Dutton-ek tratu txarrak pairatzen dituen emakumearen sindrome moduan definitu zuten: indarkeria egoerarekiko egokitzen bat da eta bere ezaugarria emakume biktimak erasoei aurre egiteko eta mina minimizatzeko trebezia areagotzean datza.

Emakume biktimaren osasunerako eraginak oso larriak dira. Alde batetik, agresioak gertatzen diren kasuetako zauri eta lesio fisikoak daude. Estres post-traumatikoa ere eduki dezake: sentimendu depresiboak, amorrutxoak, autoestimu baxua, errua eta gorrotoa. Aldi berean, arazo somatikoak eta erlazio pertsonaletarako zailtasunak sor ditzake, hiper-zaintza... biziraupena.

Eta, baldintza horietan, nola ekin zigor prozesu bati?, beti izan behar du irekia?, traumari dagokionez arinagoa izango den prozesua bideratzeko estrategiak eraiki daitezke?, doiak dira prozesuan ezarri diren itzaropenak? Eta, erabakia ez salatzea bada, laguntzarik egongo da? Genero-indarkeriari buruzko legeria dago baina egoera eta inguruabar bakoitza bakarra da eta, ondorioz, erabat da derrigorrezkoa ebaluazio diagnostikoa egitea eta oso espezializatua den laguntza edukitzea eta ez dago lekurik gehiago edo gutxiago “borondate onekoak” izan daitezkeen baita oso kaltegarriak gerta daitezkeen ekintzetarako.

=

Gizonak

JORGE FREUDENTHAL PASCUAL

Hurrengo orrialdeen helburua ez da irakastea, ezta patriarkatuaren esanahiaren inguruko eskolarik ematea edo gaia jorratzean sor daitezkeen zalantza anitzei erantzunik ematea ere.

Horrez gain, espazio honetan ezingo ditugu pertsonen arteko berdintasuna bilatzen duten jokabideen aurka botatzen diren argudioak (oro har, mikromatxismoak) ezeztatu.

Lortu nahi dugun helburua hausnarketa eta seinale batzuk proposatzea da, irakurtzen gaituzten pertsonak gizartearekiko eta beren buruarekiko pentsamendu kritiko bat eratzeko gai izateko.

Gizonentzako hausnarketak. XXI. Mendeko maskulinitasunaren inguruan

Gizonak maskulinitasun hegemonikoko ereduak jakitun dira?

Inork ez al du lotsarik sentitzen ontzi-garbigailurako garbigariaren iragarkiak ikustean eta gizonak etxetresna elektriko bat erabiltzeko gai ez diren ergeltzat hartzen dituztenean ikusita? Iragarki hauetan agertzen diren gizonak 40 urte ingurukoak izaten dira, galantak, eta etxeko lanen bat egiten dute (emakumea laguntzeko); seme-alabak izan ohi dituzte (horietaz arduratzen direla erakusteko) baina ez dakite garbigaria erabiltzen.

Hori da maskulinitasunaren eredu berria? Profil horrek ez al ditu maskulinitasunaren aurreko ereduak betikitzen? Hori da gizonek nahi duten ereduak? Erreferente baliagarria ote da?

Maskulinitasunaren eredurik ohikoenaren ezaugarriak: Gizon bat honekin identifikatu behar da?

. Heterosexuala, heterosexualtasun-begirada, “ohikotzat eta naturaltzat” hartzen den horretan oinarrituta.

. Beti prest sexu-harremanak izateko.

. Emakumeak baino izaera hobearekin.

. Etxetik kanpo lan egiten du: lan gogorrek fisikoki.

. Kementsua eta kirolzalea, batez ere, futbolzalea.

. Gorputzaren ikuspuntu anbibalentea: gorputza zaintzea eta sabelaz harro. Bere sabelaz barre egiteko aukera, baina aldi berean, edertasun kanonak betetzen ez dituzten emakumez barre egiteko aukera.

. Ausarta, beldurgabea, adoretua; ez du negarrik egiten (berezik jendaurrean).

. Ez ditu sentimenduak asko adierazten: Ahulgarritasunaren pertzepzioa sentimenduak adieraztean.

Genero-rolen eraginaren inguruan

Rolen eragina agerikoa da eremu eta diziplina guztietan. Etxean, eskolan, unibertsitatean, lanean, bikotean, seme-alabei emandako hezkuntzan, etab...

Gizarteak ezartzen du emakumeek eta gizonek eremu publikoan eta eremu pribatuan duten paper desberdina. Alderi horrek abantailak eta desabantailak ditu, bai gizonentzat, bai emakumeentzat. Rolek eta estereotipoek gizonak eremu publikoaren protagonistak egiten dituzte eta emakumeak eremu pribatukoak; hala, gizarte patriarkalaren eredu horiek errespetatzen ez dituzten jarre-
rak gaitzesten dituzte.

Erraza al da hunkitzen ez den gizon gogor eta kementsuaren irudi hori etengabe mantentzea?

Zertarako balio du neskak eta mutilak banatzea eskolan? Nola eragin diezaioke horrek pertsonarteko inteligentziaren garapenari neska eta mutilen arteko elkarrekintza mugatzen bada? Unibertsitateko gradu batzuk neskenak edo mutilenak izan ohi dira, zer nolako zerikusia du horrek lan-jarduerare-

“

Generoari lotutako alde askok desberdintasuna sorrarazten dutela jakitun bagaude, gizonezkoek zergatik ez dute modu aktiboan esku hartzen?

kin? Kasualitatea al da pertsonekin lan egitera eta pertsonak zaintzera bideratutako graduatan emakumeak nagusitzea? Zer esaten du genetikak horren inguruan?

Politikoki zuzena denaz harago joatearen inguruan

Generoarekin lotutako alderdi askok berdintasunik eza eragiten dutela badakigu, zergatik gizon asko ez dira aktiboki inplikatzeko? Zeren beldur dira gizonak, onurak galtzearen beldur? Etxeko lan gehiago egin behar izatearen beldur? “Gizon-izaera” gutxi dutela entzutearen beldur?

Nork agintzen du? Normala al da bikotean gizonak agintzea eta emakumea otzana izatea? Tabernan lagunartean daudenean beren emazteek agintzen dutela esaten duten gizonak, benetan sinisten dute hori? Emakumea ahal da lan egin ostean etxea garbitzen duena eta seme-alabak zaintzen dituen? Matriarkatu faltsua ote?

Bene-benetan, gizonak emakumeen lekuan jarriko ziren gaur egungo gizartean emakumeek jasotzen duten tratua bera jasoko balute? Nola sentituko lirateke gizonak eta nola eragingo zien horrek? Etsiko zuten? Galdera horri ezetz erantzungo liokeen gizonak kontzientzia handiagoa izan beharko zuen eta aktiboki sustatu berdintasuna, gehiago inplikatzeko eta ikusgarri eginez.

Zein da gure erantzukizuna gizabanako bezala eta gizarte bezala? Gure futbol taldeko kideek tratua desberdina jasotzen dutela jakitekotan, ez ginateke kexatuko? Lan-hitzarmen baten desberdintasun argiko egoeran uzten bagaitu ugazaben aurrean, ez dugu ezer esaten? Ondoko pisuan metanfetamina laborategi bat eta droga-trafikatzaile bat daudela badakigu, ez dugu salatzen? Istripu bat ikusten badugu, ez al ditugu zauri-

tuak laguntzen? Zergatik emakumeen aurkako indarkeriaren kasuan gizonak ez dute modu berean jokatzeko? Gatazka batean isiltzea eta neutrala izatea gaizkidearen parekoa da.

Emakumeen aurkako indarkeriaren esanahiaren inguruan:

Zertarako balio du indarkeriak? Zein da indarkeriaren helburua?:

Hauxe argi eta garbi geratu behar da: indarkeria ororen helburu bakarra kontrolatzea eta menderatzea da. Emakumeen aurkako indarkeriaren barruan, zenbait indarkeria mota bereizi behar dira: Fisikoa, psikologikoa, sexuala eta ekonomikoa. Horien guztien helburua bera da: Menderatzea eta gizonen nagusitasuna mantentzea.

Gaur egun, zalantzan jartzen da jarrera edo gertakari “txikiak” indarkeriatzat jotzea eta txikiagotzen dituzte. Baina errealitatea beste bat da eta baremoa non jartzen dugun auzitan jarri behar dugu; izan ere, hori tolerantzia hutsaren puntua jarri behar da.

- Asmo txarrez emandako txatxamur bat indarkeria da.
- Eskumuturretatik eustea ez joateko eta entzuteko indarkeria da.
- Egun berean telefonoz 63 aldiz deitzea indarkeria da.

“

Bene-benetan emakumezko izan nahi genuke baldin eta gaur egun haiek gure gizartean jasan beharreko tratua bera emango baligute?

- Iraintzea eta ahoz erasotzea osotasunaren, fisikoaren edo adimenaren aurka indarkeria da.
- Ausarkeriaz gidatzea beste pertsonak beldurra badauka indarkeria da.
- Bikotekidearen maskota hutsean jotzea indarkeria da.
- Ekitea amore ematen duen arte sexu-harremanak izateko indarkeria da.
- Maitasuna ukatzea edota maitasuna pitinka-pitinka ematea, maitasun hori eskatzen den arren, indarkeria da.
- Gastuak kontrolatzea, etxeko ekonomia kudeatzeaz harago, indarkeria da.

Indarkeria-zikloa. Labur-labur, hau dira ziklo honen hiru faseak:

1. Tentsioa pilatzea.
2. Amorru-eztanda.
3. Damutasun-fasea, “eztei-bidaia”

Askotan, ziklo hori errepikatzen da emakumeen aurkako indarkeria egoeretan.

Ziklo horrekin identifikatzen den gizonak ziur aski abusuzko harreman bat dauka.

Gizonak bere beldurrak eta defentsa-mekanismoen alde batera utzi behar ditu; izan ere, horiek dagokion erantzukizuna bere gain hartzea eragozten dute.

Bizitza errealean zikloa aintzat hartzeak kontzientziaztea eskatzen du eta lehenengo urrats bat da zikloa apurtzeko, aldatetako egiteko eta aurrera joateko. Bestela, gero eta maizago errepikatuko da.

Indarkeria antzematearen inguruan:

Gizonaren ingurua:

Gizonak bere inguruko pertsona gehienak bere aurka dardela uste badu, bere jarrera batzuk berrikusi beharko ditu.

Senideek edota lagunek mota honetako iritziak helarazten badizkiote: “Onartezina da egin duzuna. Ez zenuen iraindu behar”, “Oso jeloskor ikusten zaizu. Utz ezazu bakean”, “Lasaitu, bera nagusia da eta”, “Utzi nahi duenarekin dantzatzen”, “Aizu, oso agintzailea zara zure bikotearekin”, “Ez zaitez telefono mugikorrarekin eta zure bikotearekin obsesionatu”...Gizonak bere harremanaren eta jarreraren inguruan hausnartu beharko du.

Hauen antzeko iruzkinak entzuten dituen gizona: “Ondo jokatu duzu! Nik ez nuke ezta nire emaztea horrela jantzita ateratzen utziko”, “Arrazoia duzu, orain emakumeek gainak hartu dizkigute. Hori ez

zen lehen gertatzen”, etab., egitate horiek pertsona/profesional desberdinekin egiaztatu beharko lituzke.

a. Bere emaztearekiko harremanean edo emakumearen jarreraren hauxe ikusten badu:

b. Desberdintasun handiak eta tonuz kanpoko eztabaidak heziketagatik edo adingabeekin lotutako beste gai batzuengatik.

“

Honako hau argi eta garbi utzi behar da: indarkeria guztien helburu bakarra kontrolatzea eta menperatzea da

- c. Eztabaida ugari edozein arrazoiengatik.
- d. Bat-bateko ageriko aldaketak emakumearengan: Aurretik inporta ez zitzaizkion alderdi, egitate edo hitzek mintzen dute.
- e. Atzemandako babesgabetasun egoerak: Egiten duena gorabehera (neskak), gaizki egingo duela sentitzea eta bestea mintzeko.
- f. Beldurra, ahots dardartia.
- gizonak bere burua honela ikusten badu:
- g. Kontrol-jokabideekin: Ordutegiak, telefonoa, lagunen inguruan eta lankideen inguruan gehiegi “jakin nahi izatea”, zelatatzea, telefonoaren faktura berrikustea.
- h. Bere emaztearekin lotutako pentsamendu obsesi-boak..., ustez emazteak larriagotutakoak; uste du bere emazteak ez duela behar beste eskertzen berarengatik egiten duen guztia.
- i. Frustrazioarekiko tolerantzia gutxi: Amorrutia eta tristezia egoerak.
- j. Desdoitutako autoestimarekin.
- k. Haserrearen igoerarekin.
- l. Saihesteko jokabideekin: Alkohola, toxikoak, etab..
- m. Baztertuta alaba edo seme baten jaiotzagatik.

Jokabide edota pentsamendu horietako batzuk ohikoak badira bikotearen harremanean, hori harremana osasuntsua ez denaren seinalea da eta profesionalengana jo beharra egongo da.

Jarreraren aldaketaren inguruan

Lana eta esfortzua: Ez engainatu, mirariak ez dira existitzen. Aldaketek, alderdi guztietan, esfortzua eskatzen dute, baita etengabeko lana ere. Ezin da inor lasaitu, gizonak ezta.

Emaitzak lortu nahi izatea gizon bezala aldaketaren prozesuan parte hartu gabe (saihestezina den) gizarte-eraldaketatik eta gizartetik norberaren burua baztertzea da. Eta oztopoak jartzen jarraitzea (politikoak, ekonomikoak, erlijiosoak, kulturalak eta etikoak) bidezko garapena eta berdintasunezkoa eragozteko, inboluzioan, ezjakintasunean eta ezberdintasunaren gorespenean ainguratutako pentsaeraren isla da.

Denok gara bizi garen eta partekatzen dugun gizartearen erantzuleak; horrela, dagokigun erantzukizun etiko eta moralan onartu behar dugu eta aldaketaren eragile bihurtu, bakoitzak ahal duen neurrian, umiltasunetik, sarbidea daukagun eremutik. Aldaketa txikiek aldaketa handiagoak eragingo dituzte eta, azkenean, egitura-aldaketak eragingo dira.

Zer gertatu behar da gizonak aldaketa hauek abiarazteko?

Gizonek aldatzeko beharra sentitu behar dute:

Ikusgarri egin, sentsibilizatu eta errealtatea betaurreko berriekin barneratzea; genero ikuspegitik begiratzea ahalbidetzen duten betaurreko batzuk. Horretarako, ez da nahikoa gizonak maila kognitiboan argi izatearekin, pentsamenduan; izan ere, hori erretzeari uzteko beharrari buruzko aholku medikua bezalakoa izango zen. Hau da, badakigu arrazoia duela baina ez dugu aholkua kontuan

“

Aldaketa prozesuan parte hartu gabe emaitzak lortu nahi izatea norberaren burua baztertzea da gizartearen (ezinbesteko) eraldaketatik

hartuko benetan tabakoa utzi behar dugula sentitu arte. Gizonek urrats bat eman behar dute aurrerantz, ez dira kontenplazioaren aurreko fasean geratu behar eta jarduten hasi behar dira. Jarduten hasteak aldaketak egitera eramango ditu:

- Maila kognitiboan: Itxuraldatze kognitiboak, defentsa-mekanismoak, pertzepzioa, berriz definitzea...
- Maila emozionalean: Kontzientzia, kontrola eta inteligentzia emozionala, enpatia...
- Jokabide-mailan: Gatazken ebazpena, haserrea kontrolatzea...

“

Gizonezkook ere jasan behar dugu patriarkatua eta feminismoak laguntzen du gizonezkoei ere eragiten dieten konbentzionalismoak gainditzen

Feminismoak gizonak laguntzen ditu

Askotan pentsatzen dugu patriarkatuak eragin negatiboa duela soilik emakumeengan eta feminismoak soilik emakumeen alde egiten duela. Akats handia. Gizonek ere jasaten dute patriarkatua eta feminismoak gizonak ukitzen dituen konbentzionalismoak gainditzen laguntzen du:

- a. Negar egin ahal izatea mespretxatuak izan gabe eta gizon-izaera gutxi dutela entzun behar izan gabe.
- b. Familia-mantenua izan behar ez izatea.
- c. Gonbidatuak izan ahal izatea lotsarik sentitu gabe.
- d. Nahi duten koloreaz janztea.
- e. Etengabe superheroi bat izan behar ez izatea.

Norena da erantzukizun hori?

Erantzukizuna gizabanako bakoitzarena eta gizartearena da. Gizartearen barruan, zenbait organismo, erakunde eta hedabide daude eta horiek hedatzeko indar eta gaitasun handiagoa dutenez, ikuspuntu moraletik, etikotik eta legetik duten erantzukizuna hartu behar dute bere gain; hala, Giza-eskubideen Aitorpen Unibertsala betetzen saiatzen da.

Gobernuek berdintasuna bultzatzen duten eta emakumeen aurkako indarkeria deuseztatzen laguntzen duten legeak promulgatu behar dituzte (kulturaren, hezkuntzaren, justiziaren eremuan...). Eta ez hori bakarrik: Erakundeen ordezkari guztiek jarrera eredugarria erakutsi behar dute adierazpenak egitean, ekitaldietan parte hartzean eta norberaren bizitzarekin.

Prebentzioaren inguruan

Hezkuntzaren bidez.

Funtsezkoa da esfortzu gehienak prebentzio goiztiarrean jartzea eta ez dago ondo hezitako gizarte bat baino prebentzio hoberik. Neska eta mutilen arteko berdintasunean eta ekitatean oinarritutako hezkuntza emateak belaunaldi-aldaketak eragingo ditu gure gizartearen etorkizuna sortuko duten pertsonengan.

Hedabideen bidez.

Hedabideek, errealitate eta fantasien igorle gisa eta hedabideen eragin gero eta handiagoa duen gizarte baten hezitzaile kide gisa, erantzukizun handia dute emakumeen eta gizonezkoen arteko berdintasun-balioak indartzean eta hedatzean.

Gazteak

LOURDES LORENTE DIHARCE
JORGE FREUDENTHAL PASCUAL

Pertsona helduengandik ohiturak, jarrerak eta azturak ikasten ditugu eta, argi dagoen bezala, hala taldean nola bikotean baita neska eta mutilen artean erlazioak edukitzeko erak ere.

Gazteenen artean ere emakumeen aurkako indarkeria gertatzen da: bizitzan esperientzia oso gutxi baina esperimentatzeko gogo izugarria duten bikoteak. Gazteen bikoteen artean emakumeen aurkako indarkeriaren hazkuntzaren fenomeno ari da gertatzen? Ba aldago diferentziarik indarkeria horren biktimak diren neska gazteen eta emakume helduen artean? Neska gazteek beste era batera bizi dute indarkeria? Arinago

identifikatzen dute eta laguntza eskatzen dute? Legeriak berdin babesten ditu?

Gaur egungo gazteria bi sexuen arteko berdintasuneko testuinguru politikoan eta sozialean jaio da eta, egoera horretan eta gutxienez alderdi formalean, gizonak eta emakumeak aukera, obligazio eta eskubide berberak dituzte.

Teorian behintzat nesken abiatzeko posizioa mutilena bera da: nahi dutena ikasteko eta gustatzen zaien arloan lan egiteko askatasuna dute, euren ondasunen eta erabakien ja-

beak dira eta ez dute zertan derrigorrez figura maskulinorik eduki behar, euren ardurak eta kezkak balidatuko dituen tutorerik.

“

Teknologia berriak eta horiek erabiltzeko jakintza zabalak eragin dute indarkeriazko jarrerak, hala nola kontrola, sendotu izana, areago hazi izana

Hori gorabehera, emakumeen aurkako indarkeria gazteen bikoteen erlazioetan ere agertzen da. Maitasun erromantikoaren ideia –batez ere lehenengoa denean-, erlazioen idealizazioa, mezu kontrajarridun zama mediatikoa eta abar direla

medio gazteentzat ez da erraza era esplizituan agertzen direnean indarkeria egoera horiei aurre egitea eta, are gutxiago, indarkeria formak lausoagoak direnean eta, ondorioz, ez hain agerikoak, antzematea. Profesionalek, hezleek, familiek horren berri eduki behar dute pertsona helduekin gertatzen

den gauza bera delako eta gazteria erreferentzia horiek ikasten joan delako.

Genero-indarkeriaren aurka oso-osoko babesa emateko neurriei buruzko Lege Organikoak, indarkeriaren biktimak diren emakumeak babesteko bere funtsezko helburua betez, nola ez, bere estaldura hori gazteengana zabaltzen du, baita horiek adin gabekoak direnean ere.

Legeak, hori bai, kontuan hartzen du 18 urte bete gabe edukitzeak berriazko elementu eta baldintza batzuk ezartzen dituela, besteak beste:

Legeak biktima babesteko obligazioa du, eta betebehar horrek bi alderdi ditu: genero indarkeriaren biktima izateagatik eta adingabekoa izateagatik.

Era berean, biktimarioari dagokionez, hori ere babestu egin behar delako adingabekoa izateagatik. Arau-hausle adingabekoak era batera epaitzen dira eta helduak beste batera, eta adingabekoen kausan ikaskuntza positiborako balioko duten hezkuntzako neurriak bilatzen dira. Adingabekoa izateak heldutasunera zama gehigarririk gabe iristeko bigarren aukera bat eskainiko dio.

Esku hartzean ikus genezake bikotea eratzen duten pertsonen gatzetasunak edo horien adingabekotasunak salaketak, formalak zein ez formalak, serioegi ez hartzea ekar dezakeela (oso gazteak direlako, ez direlako bikote 'serioa', erlazioa oso oraintsukoa delako, aldi berean beste bikotekide batzuk izan dituztelako, erlazioz erraz aldatzen dutelako, erlazio horiek denborari dagokionez iraupen motza dutelako, etab.).

Dena dela, ezaugarri horiek bikote helduetan ere agertzen dira eta ezin dira esku hartzerik ez edukitzeko eta babesik ez eskain-

tzeko irizpide moduan hartu. Bikote-erlazioei dagokienez gaztetan ikasiko denak eta gaztetan lortuko diren esperientziak heldutasuneko jarrerak zehaztuko ditu.

Ikerketa batzuetan egiaztatu da teknologia berrien eta horien erabilerari buruzko ezagutza zabalen ondorioz gogortu egin direla kontrola bezalako jarrera biolento batzuk, hau da, areagotu egin direla eta gaur egun gertatzen dela kontrol hori distantzia geografiakoa handia izan arren mantentzea (etenik gabe mezuak igortzea non dagoen galdetuz eta argazkiak eskatuz; terminalaren fiskalizazioa; parte hartzen duten sare sozialak arakatzuz beste pertsona batzuekiko erlazioak fiskalizatzea; konexioa gertatu den azken aldiaren kontrola eta egiaztapena; linean dagoen begiratzea ostean norekin hitz egin duen eskatzeko edo ez duelako berehala erantzun agiraka egiteko, etab.).

Bikote helduen erlazio biolentoetan gertatzen diren jarraira berberak gertatzen dira hala mutilen nola nesken artean. Mutil batengandik eta neska batengandik itxaroten diren estereotipoak betikoak dira:

Mutilak: indartsuak, independenteak, ausartak, gizarte-koiak; arrakasta dute bi sexuetako euren kideen taldeetan.

Neskak: sentiberak, erakargarriak, zintzoak, zuhurak, etab.

Jarraian galdera batzuk azpimarratzen ditugu. Interagarria da mutilek eta neskek galdera hauek planteatzea elkar-eragiten dutenean dituzten erlazioei buruzko auto-esplorazioa egin dezaten.

Auto-esplorazioa emakumeen aurkako indarkerian esku hartzeko pertsona profesional batek lagunduta egitea gomenatzen da.

- Zer da zuretzat feminismoa? Eta matxismoa? Zer da generoa? Zertarako balio du generoak?
- Gogaitu egiten zaitu zure neskak beste batzuekin hitz egi-teak? Zer da gogaitzen zaituena? Zeren beldur zara?
- Zure neska-lagunak “atsegin dut” bat jartzen duenean beste mutil baten Facebookeko horman, nola sentitzen zara?
- Zein neurritan gustatzen zaizu zure bikotekideak Instagramera hondartzako bikiniz jantzitako argazkiak igotzea?
- Nolako argazkiak igotzen dituzu sare sozialetara: pisuak altxatzen edo kirolen bat egiten, hondartzan edo igerilekuan, kontzertuetan, lagunak dituzun mutil eta neskekin?
- Zeintzuk dira mutilek eta neskek sarera igotzen dituzten argazkien arteko diferentziak? Horrelakoetan zeintzuk dira arriskuak mutilentzat? Eta neskentzat?
- Zein neurritan zara lotsa beldurra duzula adierazte-rakoan? Eta pertsona gehiagoren aurrean negar egiteko?
- Zer iruditzen zaizu zu ez zaudenean zure bikotekidea bere koadrilarekin (neskak eta mutilak) kalera ateratzea?
- Bikotekideari igotzen dizkiozun whatsappetatik, zenbatetan galdetzen diozu non dagoen, norekin dagoen.... nola da-goen edo zertan den galdetu aurretik?
- Zenbat aldiz begira dezakezu egun baten zehar zein izan den zure bikotekidearen azken konexioa, bere egoera edo check bikoitza baieztatu?
- Zure bikotekideak irakurri arren whatsapp bati erantzuten ez dionean, zein izaten da zeure buruari ematen diozun azalpenik ohikoena? Nola sentitzen zara une horietan?
- Inauterietan, zeintzuk izaten dira mutilen eta nesken arteko ohiko mozerroak? Nolako aldeak egoten dira batzuen

eta besteen artean? Gustatzen zaizu zure bikotekidea mo-
zorrotzea?

- ▲ Erlazio sexualak edukitzerakoan, zer iruditzen zaizu neska izatea aurea hartzen duena? Zein neurritan da bidezkoa erlazio sexualak edukitzeko ekitea? Zure bikotekideak hilekoa duenean, nola praktikatzen duzue sexua? Zure bikotekideak hilekoa duenean, uzki-sexua edo sexu orala edukitzera animatzen duzu?
- ▲ Ligatzerakoan, gustatzen zaizu neskak izatea aurea hartzen dutenak? Zer iritzi duzu hori egiten duten neskei dagokienez? Eta mutilei dagokienez?
- ▲ Zeintzuk dira hilekoa dutenean emakumeek egin ezin dituzten gauzak?
- ▲ ‘Pottola’, tuntun’ bezalako adierazpenak erabiltzen dituzu?
- ▲ Mutila izan arren zerekin zaude gogaituta ustez mutilen kontuak izateagatik jasan beharrekoekin?
- ▲ Nolako gauzak egitea gustatuko litzaizuke eta ez dituzu egiten ustez nesken kontuak izateagatik?
- ▲ Mutil bat neska askorekin badabil, andrezalea da? Ordea, neska bada mutil askorekin dabilena, zein da andrezalearen baliokidea?
- ▲ Zenbat aldiz izan zara beldur gauez etxera itzultzerakoan? Zeren beldur izaten zara?
- ▲ Zenbat aldiz entzun diozu zure bikotekideari eta/edo neskak diren lagunei gauez beldur izaten direla etxera itzultzen direnean? Zure ustez zeren beldur izaten dira? Eta zer irutitzen zaizu?
- ▲ Neskak euren gauzez mintzatzen direla esaten dugunean, zure ustez zerez hitz egiten dute? Eta, zeintzuk dira mutilen gauzak: titiak, futbola eta kotxeak?

- Zeintzuk dira zure bikotekidearekiko eztabaidetan ohikoenak izaten diren gaiak?
- Zer iritzi duzu emakumeen kirolari buruz?
- Nolakoetan egin dituzu hauen moduko iruzkinak: “Hago isilik, tutik ere ez dakizu eta!”, “Zuk zera jakingo duzu!”, “iPuff, nola zauden! Hilekoa duzu ala zer?”.
- Kontuan hartuta Legearen eta Gizakien Eskubideen Adierazpenaren arabera emakumeak eta gizonak berdinak gara, nola azaltzen duzu sexuen arteko hainbeste diferentzia egotea? Soldatak, garapen profesionala, zuzendaritza karguak, lan prekarietatea, kirola, kultura...
- Inork esan dizu inoiz norekin hitz egin ahal duzun eta norekin ez? Nola sentitu zinen? Zer egin zenuen?
- Zergatik gizonek bide segurtasunaren aurkako delitu gehiago egiten dituzte, bereziki alkoholari eta hala legezkoak nola legeaz aurkakoak diren bestelako substantzia toxikoei dagokienez?
- Nola sentitzen zara jakin badakizu zure lagun askok dagoeneko birjintasuna galdu dutela eta zuk ez?
- Inoiz egin duzu koloreen erabilerari buruzko hausnarketarik? Noiztik eta zergatik da arrosa nesken kolorea? Zein da azalpen artistikoa, zer esaten dute koloreen teoriak horri buruz?
- Zein neurritan da garrantzitsua figura ona edukitzea? Zure ustez mutilei axola zaie zuk figura ona edukitzea? Zein da gorpuzkera onaren ideala?
- Zer egingo zenuke gorpuzkera hobea eduki eta mutilei gustatzearren: dietak, ariketa, bularretako eta ipurmasailetako ebakuntzak, liposukzioak, ezpainak...?
- Sentitu al duzu zure lagunengandik edo gizartearengandik

presioaren bat zure fisikoa hobetzeko? Zergatik dela uste duzu? Zeintzuk dira gaur egun edertasunaren kanonak eta nola eboluzionatu dute historian zehar?

- Inoiz izan duzu sentsazioa lagunen batek eta/edo helduren batek lizunkeriak begiratzen izan zaituela edo zure kontra marruskatu da eskotea edo gona motza edukitzeagatik?
- Ederra eta ergela? Ederra eta azkarra? Itsusia eta azkarra?
- Zure bikotekidea apur bat jeloskorra izateak asko maite zaituela adierazi nahi du? Jelosia pasioaren garra da? Jelosia ona eta txarra daude?
- Zuretzat ohikoa da zure bikotekideak zure mugikorra erabiltzea egiten dituzun deiak edo igortzen dituzun whatsapp ikusi ahal izateko? Inoiz hori zure aurka bihurtu da eta eztabaida sortarazi du nori idazten diozun edo norekin hitz egiten duzun gaiari buruz?
- Inoiz igorri duzu argazkirik edo zure kokapenaren berririk bikotekideak non zauden egiaztatzeko?
- Noiz ikusi duzu zeure burua baztertuta hilekoa edukitzeagatik? Inoiz zuk zeuk edo beste inork bidezkotu du jenio txarra edo haserrekuntza hilekoarekin egoteagatik? Zeintzuk dira hilekoarekin lotuta ezagutzen dituzun mitoak?
- Zein da mito horien oinarri zientifikoa?
- Inoiz izan duzu sexu harremanik zure bikotekideak kontzertatu egin zaizulako zuk horretarako gogorik eduki ezarren? Gizarteak artean ez du kontzientziarik antisorgailuen gaiari dagokionez? Inoiz ekin behar izan duzu zure bikotekideari preserbatibo bat erabilarazteko? “Txapapera botatzea” erabiltzen duzu?
- Inoiz gertatu al zaizu “besteek esango dutenagatik” sexu harremanak izatea? Inoiz gertatu zaizu hilekoarekin ego-

teagatik sexu orala edo uzki-sexua edukitzeko ekitea edo horretara behartzea?

- Nola tratatzen dituzte aitek alabak? Eta amek? Eta nola tratatzen dituzte semeak? Zeintzuk dira zuek jasotzen duzuen tratuaren eta zuen nebek jasotzen dutenaren artean ikusten dituzuen aldeak?
- Zein kirol egiteari utzi behar izan diozu, edo utziarazi egin dizute, mutilen kirola izateagatik edo, mutilen kasuan, nesken kirola izateagatik?
- Zenbat bider entzun behar izan dituzu “piropo” baldarrak?
- Zer egin duzu inoiz, ez zitzaizulako gustatzen mutil bati ezetz esan ostean? Iraindu egin zaitu eta itxia, zakil-berotzailea, itsusia...zarela esanez?
- Noiz izan dituzu borrokak zure bikotekideekin? Nola bi-dezkotzen dituzu?

